

შენიშვნა: თუ სხვაგვარად არ არის მითითებული, ციფრები და სხვა მონაცემები არ მოიცავს სამხრეთ თხეთისა და აფხაზეთის სეპარატისტულ რეგიონებს.

მოკლე მიმოხილვა

საქართველოს კონსტიტუცია ითვალისწინებს პრეზიდენტან ანგარიშვალდებულ ადმასრულებელ ხელისუფლებას, ერთი პალატისაგან შემდგარ პარლამენტსა და დამოუკიდებელ სასამართლო ხელისუფლებას. 2008 წლის იანვარში პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი ხელახალი ვადით იქნა არჩეული. საერთაშორისო დამკვირვებლებმა არჩევნები ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის (ეუთო) მიერ დაწესებული უმეტესი დემოკრატიული არჩევნების ვალდებულებების შესაბამისად მიიჩნიეს. მიუხედავად ამისა, ეუთო-მ ასევე ხაზი გაუსვა მნიშვნელოვან პრობლემებს, რომელთა შორისაა დაშინებისა და ზეწოლის, ხმათა არასწორი დათვლისა და ტაბულაციის პროცესების შესახებ ფართოდ გაგრცელებული განცხადებები, ასევე გასაჩივრებისა და აპელაციის პროცესის ნაკლოვანებები. ეს და სხვა პრობლემები ასევე გამოჩნდა 2008 წლის მაისის საპარლამენტო არჩევნების დროს, რომელიც ეუთო-ის დამკვირვებლების აზრით თანაბრად და სრულად ვერ აკმაყოფილებდა საერთაშორისო სტანდარტებს. მიუხედავად ოპოზიციური პარტიების დიდი რაოდენობისა, ადმასრულებელ და საპარლამენტო ხელისუფლებაში ერთი პარტია დომინირებდა. სპეცსამსახურები ანგარიშვალდებულნი იყვნენ სამოქალაქო ხელისუფლებასთან.

წლის განმავლობაში დაფიქსირებულ უმნიშვნელოვანეს ადამიანის უფლებათა დაცვის პრობლემებს შორისაა:

1. ხელისუფლების პირების მხრიდან პატიმრებისა და დაკავებულებისადმი სასტიკი მოპყრობა და ამასთანავე საპყრობილები არსებული საშიშროების შემქმნელი სტანდარტს ქვედა პირობები.
2. სამართლის ნორმების ნაკლოვანებები, როგორიცაა სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობისა და შესაბამისი პროცესის დაცვის მიუკერძოებელი გამოყნების უზრუნველყოფა.
3. ხელისუფლების მხრიდან კავშირების გაერთიანების ფუნდამენტური უფლების ხელყოფა რამდენიმე სფეროში, მათ შორის გაფიცვები, სამსახურიდან უკანონო გათავისუფლებები, ჩარევა მოსაქრებლების მოგროვებაში და პროფესიული აქტივისტების შეურაცხყოფა და დაშინება.

წლის განმავლობაში დაფიქსირებული სხვა პრობლემები მოიცავდა სისხლის

სამართლის პასუხისმგებლობის გარეშე უსაფრთხოების სამსახურების მიერ გადამეტებული ძალის გამოყენებას დემონსტრანტების წინააღმდეგ, კერძოდ 26 მაისს ოპოზიციის მიერ გამართულ საპროტესტო აქციაზე; პოლიტიკური ოპოზიციური პარტიების წევრების შეურაცხყოფა და მუდმივი განცხადებები პოლიტიკურად მოტივირებული დაკავებების შესახებ, უპირველეს ყოვლისა 2011 წლამდე დაკავებულ პირებზე. აღწერილ იქნა ხელისუფლების მიერ სახელმწიფოს სუვერენული უფლების შეუსაბამო გამოყენება კერძო საკუთრების კონფისკაციის მიზნით. მიუხედავად იმისა, რომ პარლამენტმა მიიღო კანონი, რომელიც მედიის მფლობელობაზე უფრო მეტ გამჭვირვალობას უზრუნველყოფს, მოქალაქეებს შეზღუდული წვდომა აქვთ მრავალფეროვან და თავისუფალ მედიაზე. მიუხედავად იმისა, რომ დამოუკიდებელი მედია აქტიური იყო და აზრთა ფართო სხვადასხვაობა შეიმჩნეოდა, არსებული ცნობებით სამ უმსხვილეს ტელემაუწყებელს ახლო კავშირები ჰქონდა მთავრობასთან; ამგვარად მთავრობის პირდაპირი ან ირიბი გავლენა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებზე პრობლემად რჩებოდა. გაუმჯობესება შეიმჩნევა რელიგიური უმცირესობების დაცვის საკითხში, რომელთა შორისაა პარლამენტის მიერ მიღებული კანონი, რომელიც ქართულ მართლმადიდებელ ეკლესიასთან ერთად მთელ რიგ რელიგიურ დაჯგუფებებს იურიდიულ პირებად დარეგისტრირების საშუალებას აძლევს. კვლავ ვრცელდება ინფორმაცია იძულებით გადაადგილებულ პირთა (IDPs) განსახლებასთან დაკავშირებულ პრობლემებზე. სხვა პრობლემები მოიცავს გამჭვირვალობის ნაკლებობას ბიზნეს მესაკუთრებისა და სამთავრობო ტენდერების ჩატარების საკითხებში. განცხადებები გაქეთდა არჩევად თანამდებობებზე ქალთა დაბალ მაჩვენებელზე. ასევე დაფიქსირდა ოჯახური ძალადობის მაღალი მაჩვენებელი. საქართველო ადამიანებით ტრეფიკინგის არა მარტო წყარო, არამედ სატრანზიტო ქვეყანაც იყო.

მიუხედავად იმისა, რომ მთავრობამ გარკვეული ზომები მიიღო იმ ხელისუფლების პირთა სამართლებრივი დევნისა და დასჯისათვის, რომელთაც ადამიანის უფლებათა დარღვევები ჩაიდინეს, ხშირად ამგვარი შემთხვევების გამოძიება წყდებოდა ან ყოვნდებოდა, რაც ხელს უწყობდა დაუსჯელობის ატმოსფეროს შექმნას.

აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის სეპარატისტული რეგიონების დე ფაქტო ხელისუფლებები ცენტრალური ხელისუფლების კონტროლს მიღმა რჩება. ამ ხელისუფლებებს კვლავაც მხარს უჭერს რამდენიმე ათასიანი რუსული ჯარი და სასაზღვრო პატრული, რომელთაც უკავიათ რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის შეიარაღებული კონფლიქტის შემდეგ ოკუპირებული ტერიტორიები. შეთანხმება ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ ძალაში რჩება, როგორც აფხაზეთში ასევე სამხრეთ ოსეთში, ოუმცა ორივე მხარეში ადგილი ჰქონდა ძალადობის

შემთხვევებს. რუსულმა სასაზღვრო პატრულმა ადგილობრივ მოსახლეობებს გადაადგილება შეუზღუდა. დე ფაქტო ხელისუფლება აგრძელებს უპირველეს ყოვლისა ეთნიკური ქართველების უფლებების შეზღუდვას, კერძოდ ხმის მიცემის ან სხვაგვარად პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის, საქუთრების ფლობის, ბიზნესის რეგისტრირებისა და გადაადგილების უფლებებს. სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო ხელისუფლებამ უარი განაცხადა 2008 წლის კონფლიქტის განმავლობაში და მას შემდეგ გამოდევნილი ეთნიკური ქართველებისათვის სამხრეთ ოსეთში დაბრუნების უფლება მიეცა. წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის (ICRC) გარდა საერთაშორისო ორგანიზაციებს არ ჰქონდათ სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე პუმანიტარული დახმარების მიწოდებისათვის რეგულარულად შესვლის უფლება.

ნაწილი 1. პიროვნების ხელშეუხებლობის პატივისცემა, მათ შორის თავისუფლება შემდეგისგან:

a. სიცოცხლის თვითნებური ან უკანონო ხელყოფა

ადგილი ჰქონდა რამდენიმე დაუდასტურებელ განცხადებას მასზედ, რომ ხელისუფლებამ ან სახელისუფლებო აპარატის თანამშრომლებმა ჩაიდინეს თვითნებური ან უკანონო მკვლელობები.

ერთ-ერთ გახმაურებულ საქმეში, ორი ელექტრო დენით მოკლული პიროვნება ნაპოვნი იქნა 26 მაისის საპროტესო აქციის მახლობლად მდებარე შენობის სახურავზე. სავარაუდოდ მათი სიკვდილი პოლიციის ქმედების შედეგი გახლდათ. მიუხედავად ამისა ორმა სასამართლო ლაბორატორიამ მათი სიკვდილი ელექტრო დენით შემთხვევით დარტყმად მიიჩნია. 2 ივნისს, საპროტესტო აქციის მესამე მონაწილე გულის შეტევით გარდაიცვალა, რომელიც მისი ოჯახის განცხადებით დაკავშირებული იყო საპროტესო აქციის დროს პოლიციის მიერ ცრემლსადენი გაზის კანისტრის სროლასთან.

კიდევ ერთ შემთხვევაში პოლიტიკურმა პარტიამ “თავისუფალი დემოკრატები” შემფოთება გამოხატა 17 სექტემბერს სამხედრო ოფიცრის სერგო თეთრაძის სიკვდილთან დაკავშირებით. 17 სექტემბერს იგი თავდაცვის სამინისტროს თანამდებობის პირებმა ჯაშუშობის ბრალდებით დააკავეს, ხოლო ერთი კვირის შემდეგ სასჯელადსრულების სამინისტროს თანამშრომლებმა ოჯახს მისი პატიმრობაში სიკვდილის შესახებ აცნობეს. თეთრაძის მეუღლემ განაცხადა, რომ მან თეთრაძის წამების ნიშნები სასამართლო მოსმენის დროს შეამჩნია მისი დაკავებიდან 24 საათის შემდეგ და ასევე მის სხეულზე მისი სიკვდილის შემდეგ. პოლიციის ჩანაწერებში აღნიშნული იყო, რომ თეთრაძე 19 საათის განმავლობაში დაკავებული იყო სამხედრო პოლიციის მიერ, რაც არაბუნებრივად ხანგრძლივი პერიოდია. მის პატრიმონის დროინდებულ სამედიცინო ანგარიშში აღნიშნულია მსუბუქი სისხლჩაქცევები და ჭრილობები, რომლებიც ანგარიშის თანახმად

თუთრამის განცხადებით მიღებულ იქნა მის დაკავებამდე. გვამის გაკვეთამ აჩვენა მყარი, ბლაგვი საგნით მიყენებული ჭრილობები სულ მცირე სამ შემთხვევაში, პირველი სიკვდილამდე ექსვი-რვა დღით ადრე, შემდეგ სიკვდილამდე ხუთი-ექვსი დღით ადრე და ასევე სიკვდილამდე ერთი დღით ადრე. საპყრობილის ჩანაწერებსა და იუსტიციის სამინისტროს მიერ ჩატარებულ შესაბამის გამოძიებაში აღნიშნული იყო, რომ თეთრაძე 23 სექტემბერს, ციხის საავადმყოფოში გულის შეტვით გარდაიცვალა, სადაც იგი მკურნალობდა გულსისხლძარღვთა მწვავე უკმარისობას. პათოლოგოანატომიური კვლევის ანგარშში სიკვდილის მიზეზი არადამაჯერებელი იყო, თუმცა მასში მითითებული იყო, რომ მას გულის პრობლემები ჰქონდა და სავარაუდოდ ჭრილობებს სიკვდილი არ გამოუწვევია.

26 აპრილს ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ (ECHR) გადაწყვიტა, რომ ხელისუფლებამ 2006 წელს სანდრო გირგვლიანის გახმაურებული მკვლელობის ეფექტიანი გამოძიება არ განახორციელა. სასამართლომ დასკვნა, რომ ხელისუფლებამ მოთხოვნილი მთელი რიგი მტკიცებულებები ვერ წარადგინა და განსაკუთრებული შეშფოთება გამოთქვა მასზედ, რომ ხსენებულ საქმეში “სახელმწიფო ძალაუფლების სხვადასხვა შტოები – მათ შორის შინაგან საქმეთა სამინისტრო, პროკურატურა, შიდა სასამართლოები და საქართველოს პრეზიდენტი - შეთანხმებულად მოქმედებდნენ, რათა ხელი შეეშალათ სამართლის ადსრულებისათვის”. სამინისტროს კონსტიტუციური უსაფრთხოების დეპარტამენტის პირველი განყოფილების უფროსი გია ალანია და მისი სამი ქვეშევრდომი ავთანდილ აფციაური, ალექსანდრე გაჩავა და მიხეილ ბიბილური გასამართლებულნი იქნენ მკვლელობისათვის, თუმცა საპრეზიდენტო შეწყალების შედეგად მათ მხოლოდ სამი წელი მოიხადეს საპყრობილები. ევროსასამართლომ ასევე გადაწყვიტა, რომ სამართლდამრღვევები საკუთარ ინიციატივით მოქმედებდნენ და შესაბამისად მთავრობას მკვლელობისათვის პასუხისმგებლობა ვერ დაეკისრებოდა. სასამართლომ ასევე აღნიშნა ხელისუფლების მიერ ჩატარებული გამოძიების მთელი რიგი სერიოზული ნაკლოვანებები.

მედიის განცხადებების თანახმად სამხრეთ ოსეთში ნაღმით გამოწვეული უბედური შემთხვევის შედეგად ერთი პიროვნება მოკვდა, ხოლო რამდენიმე დაიჭრა. თუმცა სამხრეთ ოსეთში მომხდარი მოვლენების შესახებ შეზღუდული ინფორმაციის გამო როგორია ამ რეგიონში მომხდარი შემთხვევების დადასტურება. არასამთავრობო ორგანიზციამ ჰალო ტრასტი და საერთაშორისო წითელი ჯვრის კომიტეტმა თავიანთ ანგარიშში აღნიშნეს აუფეთქებელი საბრძოლო მასალებისაგან ერთი დაჭრისა და ერთი სიკვდილის შემთხვევის შესახებ, რომელსაც აღგილი არასადაგო საქართველოს ტერიტორიაზე ჰქონდა. ჰალო ტრასტ-მა დაასრულა ტერიტორიის ნაღმებისგან წმენდა აფხაზეთის

ოკუპირებულ ტერიტორიაზე და ნოემბერში იგი ნაღმებისაგან თავისუფალ ტერიტორიად გამოაცხადა.

b. გაუჩინარება

2011 წლის განმავლობაში საქართველოს არაოკუპირებულ ტერიტორიაზე არ დაფიქსირებულა პოლიტიკურად მოტივირებული ან აფხაზეთისა თუ სამხრეთ ოსეთის კოფლიქტთან დაკავშირებული გაუჩინარებები. კვლავ სირთულეს წარმოადგენს სანდო ინფორმაციის მიღება მთავრობის კონტროლს მიღმა მყოფი სეპარატისტული რეგიონებიდან.

c. წამება და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ლირსების შემლახველი მოპყრობა ან დასჯა

კონსტიტუცია და კანონი კრძალავს ამგვარ ქმედებებს. თუმცა, გაკეთდა განცხადებები მასზედ, რომ სახელისუფლებო პირები აგრძელებენ ამგვარ ქმედებებს შეზღუდული ანგარიშვალდებულებით. სახალხო დამცველის ოფისის წლიურ ანგარიშში 2010 წლისათვის (გამოცემულ იქნა ივნისში) – “ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობა საქართველოში” – აღნიშნულია, რომ წამების და სხვა არაადამიანური მოპყრობისათვის პასუხისმგებლობა კვლავაც პრობლემად რჩება; პროკურატურის სამსახური “თითქმის ყველა საქმეს” ზედაპირულად უდგება გამოძიების შეწყვეტით ან დაყოვნებით და სასამართლო სამედიცინო ექსერტიზის განუხორციელობლით ან მისი ისეთ დრომდე გადადებით, როდესაც მსხვერპლის დაზიანებები გაურჩევადი ხდება. ამასთანავე, ის სამთავრობო პირები, რომლებიც სავარაუდო წამების გამოძიებას ახორციელებდნენ ხშირად ამგვარ საქმეებს მცადარად ახასიათებდნენ, როგორც თანამდებობრივი ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებას, რაც ბევრად უფრო მსუბუქი სანქციებით შემოიფარგლებოდა. დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებებისათვის ევროპული ინიციატივის (EIDHR) წამების ატლასის სექტემბრის გამოცემაში აღნიშნულია, რომ ცემა და ძალის გადამეტებული გამოყენება უმეტეს შემთხვევაში პოლიტიკურ საფუძვლებზე ხდებოდა, როგორიცაა მთავრობის მაკრიტიკებელი დემონსტრანტების წინააღმდეგ გადამეტებული ძალის გამოყენება.

EIDHR-ის განცხადებით შესამჩნევი გაუმჯობესებაა პოლიციის დაკითხვისა და დაკავების დროს გადამეტებული ძალის გამოყენების პრაქტიკის ალაგმვის მხრივ, რასაც ისინი რეფორმებსა და გაზრდილ პროფესიონალიზმს მიაკუთვნებენ. მიუხედავად ამისა ანგარიშში აღნიშნულია, რომ პოლიცია კვლავ ხშირად იყენებს გადაჭარბებულ ძალას დაპატიმრების, დაკითხვის და დაკავებულთა გადაყვანის დროს. 2010 წლის პრევენციის ეროვნული მექნიზმის

ანგარიშში (გამოიცა 2011 წლის გაზაფხულზე) სახალხო დამცველის ოფისმა აღნიშნა ციხის თანამშრომლების მიერ დაკავებული და პატიმრობაში მყოფი პირებისადმი სასტიკად მოპყრობის ხშირი შემთხვევები. 2011 წელს ასეთი შემთხვევები განსაკუთრებით გავრცელებული იყო ქუთაისის №2 საპყრობილები. სახალხო დამცველის ოფისმა განაცხადა, რომ სავარაუდო სასტიკი მოპყრობის შემთხვევები არააღეპვატურად იქნა გამოძიებული. სახალხო დამცველმა ასევე აღნიშნა, რომ წინასწარი პატიმრობის და სასჯელადსრულების დაწესებულებებისაგან განსხვავებით სასტიკი მოპრყობა თითქმის არ დაფიქსირებულა დროებითი დაკავების საკნებში, სადაც დაკავებულები არა უმეტეს 72 საათის განმავლობაში იმყოფებიან სასამართლო მოსმენის მოლოდინში, ხოლო ადმინისტრაციული ბრალდებით დამნაშავედ ცნობილი პირები იმყოფებიან არა უმეტეს 90 დღის განმავლობაში. სახალხო დამცველის ოფისისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში დამკვირვებლების თანახმად დროებითი დაკავების საკნებში სასტიკად მოპყრობის ინციდენტების დაბალი მაჩვენებელი გამომდინარეობდა იუსტიციის სამინისტროს თანამდებობის პირების მხრიდან უწყვეტი, განუცხადებული, შემთხვევითი მონიტორინგიდან. მიუხედავად ამისა ოფისის განცხადებით ხშირად პოლიციის საპატიმროებში პირების მიყვანისას ადგილი ფიზიკურ დაზიანებებს.

წლის განმავლობაში არასამთავრობო ორგანიზაციებმა და სახალხო დამცველმა პოლიციის ოფიცრების მიერ დაკავებულებისადმი სასტიკი მოპყრობის რამდენიმე შემთხვევის დოკუმენტირება მოახდინეს, როგორიცაა ცემა ან წყლის, საკვების ან სანიტარიული პირობების მიწოდებაზე ან ოჯახთან ან ადგოკატოან დაკავშირების ნებართვაზე უარის თქმა. მაგალითად, მტკიცების თანახმად 26 მაისის საპროტესტო აქციაზე პოლიციამ დაკავებისას და ასევე დიღმის პოლიციის განყოფილებაში დაკითხვის დროს ცემა მურმან დუმბაძე. დუმბაძემ განაცხადა, რომ საპროტესტო აქციაზე ერთი ოფიცერი აკავებდა, ხოლო მეორე ურტყავდა მას თავის, მკლავებისა და ფეხების არეში. იგი ირწმუნებოდა, რომ მისი პოლიციის განყოფილებაში გადაყვანის შემდეგ მას მთელი დამის განმავლობაში ყოველ ორ-სამ საათში ერთხელ ცემდნენ, ურტყამდნენ და ამათრახებდნენ. პოლიციის ანგარიშში დადასტურებულია დაზიანებები, მათ შორის ჭრილობები, გატეხილი ცხვირი და ფართო სისხლჩაქცევები. გენერალური პროკურატურის მიერ განხორციელებული სისხლის სამართლის გამოძიება სავარაუდო სასტიკად მოპყრობაზე წლის ბოლომდე გრძელდებოდა.

EIDHR-მა განაცხადა, რომ სასტიკად მოპყრობის მირითადმა წყარომ პოლიციიდან პენიტენციურ სისტემაში გადაინაცვლა. სახალხო დამცველის განცხადებით ქუთაისის №2, გლდანის №8 სასჯელადსრულების დაწესებულებებში და მსჯავრდებულთა და ბრალდებულთა სამკურნალო

დაწესებულებებში სასტიკად მოპყრობის უმაღლესი მაჩვენებლები იყო 2011 წლისათვის. EIDHR-ი ირწმუნებოდა, რომ ციხის ადმინისტრაცია და დაცვა ჩართულნი იყვნენ დაკავებულების სასტიკად მოპყრობაში. EIDHR-მა ასევე აღნიშნა, რომ ცენტრალურ სასჯელადსრულების დეპარტამენტში და ცალკეულ ციხეებში “განსაკუთრებული სამუშაო ჯგუფი” იქნა მოწვეული “შედეგების მისაღწევად”.

პატიმარმა აქმედ აბოლიგმა სახალხო დამცველს მოახსენა, რომ ციხის დაცვამ მას ორჯერ ფიზიკური და სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენა 25 ივლისს. იგი ირწმუნება, რომ ცემის შემდეგ ხელბორჯილდადებულ და შიშველ მდგომარეობაში ორი საათის განმავლობაში იმყოფებოდა სამარტო საკანში. მისი საკანში დაბრუნების შემდეგ ციხის მმართველობამ უარი უთხრა მას სამედიცინო მჯურნალობაზე, რომელიც მან ტკივილისა და გულისრევის გამო ითხოვა. აბოლიგის თანაპატიმრებმა და სახალხო დამცველმა დაადასტურეს სავარაუდო ცემის შედეგად მიღებული შესაბამისი დაზიანებები. სასჯელადსრულებისა და იურიდიული დახმარების სამინისტრომ დაიწყო გამოძიება, თუმცა სავარაუდო სასტიკად მოპყრობიდან 16 დღის შემდეგ 10 აგვისტოს ჩატარებულმა ექსპერტიზამ ფიზიკური დაზიანების ნიშნები ვერ აღმოაჩინა. იუსტიციის სამინისტრო გამოძიებას წლის ბოლომდე აგრძელებდა.

იუსტიციის სამინისტროს თანახმად წლის განმავლობაში ხელისუფლებამ წამოიწყო 20 საგარაუდო წამების, ცხრა არაადამიანური მოპყრობისა და ერთი მტკიცებულების მიღების მიზნით ზეწოლის გამოყენების შემთხვევის გამოძიება; 2010 წლის მაჩვენებლებთან შედარებით - 19 სავარაუდო წამების და 15 არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის გამოძიება. წლის განმავლობაში იუსტიციის სამინისტროს ანგარიშის თანახმად 14 საქმე შეწყდა და ორი პირის წინააღმდეგ გამოტანილ იქნა გადაწყვეტილება (ერთი პოლიციის ოფიცერი, რომელიც წამების ბრალდებით იქნა მსჯავრდებული და ასევე ერთი პირი გასამართლებულ იქნა არაადამიანური მოპყრობის ბრალდებით). ამას გარდა, წლის განმავლობაში ოთხი პოლიციის ოფიცერი და ორი ციხის თანამშრომელი მსჯავრდებულ იქნენ მათი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი პირების მიმართ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების ბრალდებით.

არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და სახალხო დამცველის ოფისის განცხადებით მსხვერპლი პირები ხშირად არ აცხადებდნენ სასტიკად მოპყრობის შემთხვევებს შეურისძიების შიშით. არასამთავრობო ორგანიზაციები კვლავაც აცხადებენ, რომ ახლო კავშირები გენერალურ პროკურატურასა და პოლიციას შორის არასამთავრობოებისათვის ხელის შემშლელი ფაქტორია, რათა მათ შესძლონ პოლიციის თანამდებობრივი დანაშაულებების

დადასტურება, ხოლო სასამართლო ხელისუფლებაში პროცესიონალიზმისა და დამოუკიდებლობის ნაკლებობა მას ცუდი მოპყრობის სავარაუდო შემთხვევების მიმართ ურეაქციოს ხდის. ექსპერტებმა ასევე შენიშვნეს, რომ მოსამართლეები დაკავებულების განცხადებებს ცუდი მოპყრობის შესახებ მათზე პასუხისმგებელ ინსტიტუტებში უკან აგზავნიდნენ. არასამთავრობო ორგანიზაციები ასევე მიუთითებდნენ სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებში ტრენინგის ნაკლებობაზე, მოქალაქეებისათვის ხელმისაწვდომი დაცვის შესახებ საზოგადოების დაბალ ინფორმირებულობასა და გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების შეუსაბამო სტანდარტებზე.

სამხრეთ ოსეთში დაკავებულმა პირებმა, რომლებიც შემდგომ საქართველოს არასადაცო ტერიტორიაზე დაბრუნდნენ განაცხადეს ცუდი და სასტიკი მოპყრობის შემთხვევების შესახებ ოსეთის დაკავების ადგილებში. სასტიკი მოპყრობა მოიცავდა სიგარეტით, იარაღის ცხელი ლულით მიუვნებულ დამწვრობებსა და ცემას. ადამიანის უფლებათა დამკავირვებლების შეფასებით სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო ხელისუფლების მიერ დაკავებული პირების ნახევარმა განიცადა გარკვეული ფორმის სასტიკი მოპყრობა. სამხრეთ ოსეთში შეზღუდული ხელმისაწვდომობის გამო რთულია ამ ანგარიშების დადასტურება.

ციხისა და დროებითი დაკავების ცენტრის პირობები

სახალხო დამცველის ოფისი, EIDHR და მრავალი არასამთავრობო ორგანიზაცია კვლავ აცხადებს, რომ მრავალი ციხისა და წინასწარი პატიმრობის დაწესებულებების პირობები მძიმე და ზოგჯერ სიცოცხლისთვის საშიშიცაა. სახალხო დამცველმა აღნიშნა, რომ მაშინ როცა ახალი აშენებული შენობები საერთაშორისო სტანდარტებს აკმაყოფილებენ, ჯერ კიდევ გამოყენებადი ძველი შენობები დაზიანებულია და მასში არაადამიანური პირობებია. ასეთ შენობებში მყოფი თავისუფლებადაკვეთილი პირები ექვემდებარებოდნენ ხალხით გადატვირთულ საკნებში ყოფნას, შეუსაბამო ჯანდაცვას, არასაკმარის ვენტილაციასა და სიცოცხლისათვის საშიშ პირობებს.

უმეტესობა ციხეებსა და წინასწარი დაკავების შენობებში შესაბამისი სანიტარული საშუალებების ნაკლებობა იყო. სახალხო დამცველის ოფისი, მის 2010 წლის ანგარიშში -ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა მდგრმარეობა საქართველოში - აღნიშნავდა, რომ ზოგიერთ სასჯელადსრულების დაწესებულებაში სანიტარული პირობები და ხალხით გადატვირთული საკნები საკმარის პირობას იძლეოდა, რომ ეს არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობას გატოლებოდა.

სახალო დამცველმა ზუგდიდის №4, ბათუმის №3 და თბილისის №1 სასჯელადსრულების დაწესებულებები დაასახელა განსაკუთრებით პრომლემატურ ადგილებად. ზუგდიდის №4 და ბათუმის №3 დაწესებულებებში არსებული მოძველებული ინფრასტრუქტურა პარაზიტებისა და მდრღნელების აღმოფხვრას შეუძლებელს ხდიდა. ეროვნული პრევენციის მექანიზმის 2010 წლის ანგარიშში აღნიშნულია, რომ ქსნის №15 საპყრობილის სამარტო საკნებში მყოფ პატიმრებს არ ეძლეოდათ საპონი და ტუალეტის ქაღალდი. ანგარიშში ასევე აღნიშნულია, რომ ხშირად გლდანის №8 ციხის უფლებამოსილი პირები დამსჯელობითი მიზნებით პატიმრებს რამდენიმე დღით ათვესებდნენ სამარტო საკნებში საწოლის, საბნისა და ლეიბების გარეშე. სახალხო დამცველის თანახმად 2011 წელს 140 პატიმარი მოკვდა პენიტენციურ სისტემაში 2010 წლის 142 მაჩვენებელთან შედარებით. ტუბერკულოზი პატიმართა სიკვდილიანობის მთავარი მიზეზი იყო.

სახალხო დამცველის ანგარიშში - ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგრმარეობა საქართველოში - ასევე აღნიშნულია, რომ დროებითი დაკავების სამარტო საკნებში არსებული პირობები კვლავ მწვავე პრობლემას წარმოადგენს. ეს შენობები განკუთვნილია იმ პირთა არა უმეტეს 72 საათის დაკავებისათვის, რომლებიც დანაშაულში ბრალდებულნი არიან და სასამართლო განხილვას ელოდებიან და არა გრძელვადიანი პატიმრობისათვის. მიუხედავად ამისა სამარტო საკნებში იმყოფებოდა ადმინისტრაციული ბრალდებით დაკავებული ყველა პირი 90 დღემდე ვადით. სახალხო დამცველის თანახმად 2011 წელს 3225 პირმა მოიხადა ადმინისტრაციული პატიმრობის ვადა დროებითი დაკავების სამარტო საკნებში. სახალხო დამცველმა ხაზი გაუსვა მთელ რიგ პრობლემებს, როგორიცაა შეუსაბამო სიკრცე, ვენტილაცია, ბუნებრივი განათება, გათბობა, სანიტარული მდგომარეობა და სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობა. ხშირ შემთხვევაში ადმინისტრაციულ პატიმრებს არ მიეწოდებოდათ ლოგინის ოეორეული და საშხაპები.

2011 წელს დახურულ იქნა თბილისის ასათიანის სახელობის ფსიქიატრიული ინსტიტუტი, რომელიც 2010 წელს დასახელდა, როგორც “არაადამიანური და ღირსების შემლახველი პირობების” მქონე, ხოლო მისი პაციენტები გადაყვანილ იქნენ უფრო ახალ ფსიქიატრიულ დაწესებულებებში.

მრავალი ციხეები განიცდიდნენ სამედიცინო საშუალებების, აღჭურვილობისა და წამლების ნაკლებობას. სახალხო დამცველის 2010 წლის ანგარიშში - ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგრმარეობა საქართველოში - ასევე აღნიშნულია რომ უთანასწორო დაფინანსება სამოქალაქო ჯანდაცვის სისტემასა და პენიტენციური ჯანდაცვის სისტემას

შორის საერთაშორისო სტანდარტებს არღვევს. ანგარიშში ნათქვამი იყო, რომ ციხეების ხალხით გადატვირთულობის შემცირების მხრივ პროგრესი შეიჩნევა, მაგრამ ასევე ხაზგასმულ იქნა ციხის მოსახლეობის მაღალი მაჩვენებლები, რაც ქმნის მძიმე პირობებსა და შეუსაბამო ჯანდაცვას. სახალხო დამცველის თანახმად რვა დაწესებულება იყო ხალხით გადატვირთული. შედეგად სამ დაწესებულებაში ზოგიერთ პატიმრებს საკუთარი საწოლები არ ჰქონდათ. სასჯელადსრულებისა და იურიდიული დახმარების სამინისტროს თანახმად მსჯავრდებული მოსახლეობის რაოდენობა წლის ბოლოს 24,114 იყო 2010 წლის 24,019 მაჩვენებელთან შედარებით. ამ მოსახლეობიდან 6.3 პროცენტი დაკავებული იყო წინასწარი პატიმრობით. პირობით ვადამდე ადრე გათავისუფლებული მსჯავრდებულების რაოდენობა 2010 წლის 242-დან 445-მდე გაიზარდა წლის განმავლობაში. სამინისტრომ პატიმარ მოსახლეობაში სტაბილიზაცია 2010 წლიდან 2011 წლამდე პერიოდში რეაბილიტაციის ალტერნატიული მეთოდების გამოყენებას მიაკუთვნა.

ციხის პირობების მონიტორინგის განმახორციელებელი საერთაშორისო ორგანიზაციების აზრით ქვეყნის პატიმრებისათვის გამოყოფილი ფართის სტანდარტი არასაკმარისია. ეროვნული პრევენციული მექანიზმის ანგარიშში მოცემული იყო რეკომენდაცია, რომ ქვეყნის სასამართლო სისტემამ ნაკლებად საშიში კრიმინალებისათვის უფრო მსუბუქი სასჯელები ან პატიმრობის ალტერნატიული საშუალებები გამოიყენოს.

წლის განმავლობაში იუსტიციის სამინისტრო ორიენტირებული იყო არასრულწლოვანთა თავისუფლების აღკვეთის ალტერნატიული მეთოდების შემუშავებაზე არასრულწლოვანი სამართალდამრდველებისათვის რეაბილიტაციის პროგრამის დანერგვით. პროგრამის საკვანძო პრინციპს წარმოადგენს ახალგაზრდა სამართალდამრდველებს საშუალება მიეცეს განერიდონ სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობას იმ შემთხვევაში თუ მათ პროგრამა დაასრულეს და ადარ ჩაიდინეს შემდგომი სამართალდარღვევები. სამინისტროს თანახმად 2011 წელს 80 არასრულწლოვანი მონაწილეობდა პროგრამაში და მხოლოდ ოთხმა მათგანმა ჩაიდინა ახალი სამართალდარღვევა. წლის ბოლოს პენიტენციურ სისტემაში 162 არასრულწლოვანი იმყოფებოდა.

2010 წლის დეკემბრის ბრძანების შედეგად, რომელიც ბრალდებულებსა და მსჯავრდებულებს რელიგიურ რიტუალებში მონაწილეობის უფლებას ანიჭებს უმცირესობათა კონფესიების სასულიერო პირებმა დააფიქსირეს შესამჩნევი გაუმჯობესება. თუმცა, ზოგიერთი მუსულმანი ლიდერები აცხადებენ, რომ მათი თემის პატიმრობაში მყოფი წევრები კვლავ განიცდიდნენ რელიგიური რიტუალებისათვის შესაბამისი სივრცის ნაკლებობას. მაშინ როცა უმეტესობა სასჯელადსრულების დაწესებულებებში განთავსებულია ქართული

მართლმადიდებელური სამლოცველოები, არ არის სპეციალური არასაეკლესიო ტერიტორიები რელიგიური რიტუალებისთვის.

ხელისუფლებამ პატიმრებს უფლება მისცა ცენტურის გარეშე წარადგინონ საჩივრები როგორც იუსტიციის ორგანოებში, ასევე სახალხო დამცველის ოფისში, არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და ადგოკატებთან. მიუხედავად ამისა, არასამთავრობო ორგანიზაციების განცხადებით სასჯელადსრულების დაწესებულების მომსახურეების მხრიდან პატიმრებსა და მათ ადგოკატებზე ადგილი ჰქონდა ზეწოლას, რათა მათ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოდან (ECHR) მათი განაცხადები გამოეთხოვათ. ერთ-ერთ შემთხვევაში 2010 წელს, №7 სასჯელადსრულების დაწესებულებაში არჩილ სახვაძე საგარაუდოდ ციხის დაცვის თანამშრომლებმა სცემებს და უთხრეს, რომ გამოეთხოვა მისი საქმე ECHR-დან. იუსტიციის სამინისტროს თანახმად სახვაძის დათვალიერებამ ცემის ნიშნები არ გამოვლინა. გამოძიება წლის ბოლომდე გრძელდებოდა.

პატიმრები ასევე ითხოვდნენ არაადამიანური პირობების გამოძიებას. ხელისუფლების პირებმა დაიწყეს საგარაუდო დარღვევების გამოძიებები, მაგრამ უმეტესობა შემთხვაში ოფიციალურად არ დაასრულეს, არ წაუყენეს ბრალდება ან არ მიიღეს დისციპლინარული ზომები, იმ პირების მიმართ რომელთაც საგარაუდოდ დანაშაული ჩაიდინეს.

ხელისუფლებამ დაუშვა, რომ საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და ზოგიერთ ადგილობრივ და საერთაშორისო უფლებადამცველ გუნდებს ციხის პირობების დამოუკიდებელი მონიტორინგი განხეორციელებინათ. ICRC-ის სრული წვდომა ჰქონდა საქართველოს უპირობო ტერიტორიაზე არსებულ სასჯელადსრულებისა და დროებითი დაკავების დაწესებულებებში; და ასევე აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო ხელისუფლების მიერ კონტროლირებად ზოგიერთ სასჯელადსრულებისა და დროებითი დაკავების დაწესებულებებში.

ორი სეპარატისტული რეგიონის ციხეებში მუდმივად სტანდარტსქვედა პირობებია, თუმცა ხალხით გადატვირთვის პრობლემა აქ არ დაფიქსირებულა.

d. თვითნებური დაპატიმრება ან დაკავება

კონსტიტუცია და კანონი კრძალავს თვითნებურ დაპატიმრებასა და დაკავებას. თუმცა მთავრობის მხრიდან ამ აკრძალვის არათანაბარ დაცვას ჰქონდა ადგილი.

პოლიციისა და უსაფრთხოების სამსახურის როლი

შინაგან საქმეთა სამინისტროს სამართალდამცავ ორგანოებზე პირდაპირი პასუხისმგებლობა აკისრია, იგი ასევე პოლიციის სამსახურს აკონტროლებს. შიდა არეულობების განმავლობაში მთავრობას ასევე შეუძლია მოუწოდოს შეიარაღებულ ძალებს. ფინანსთა სამინისტროს მისი საკუთარი საგამოძიებო სამსახური გააჩნია.

მაშინ როცა უსაფრთხოების სამსახურების მუშაობა ზოგადად ქმედითად განიხილებოდა, ადგილი ჰქონდა განცხადებებს, რომ მისმა წევრებმა დაუსჯელად ჩაიდინეს სასტიკი მოპყრობის შემთხვევები (იხ. ნაწილი 1.c. და 2.b.). პოლიციის მხრიდან მომიტინგებების (იხ. ნაწილი 2. b.) მიმართ სასტიკი მოპყრობის შესახებ განცხადებების მთავრობის მიერ გამოძიების შედეგად ოთხი პოლიციის ოფიცერი დათხოვნილ იქნა, ერთი თანამდებობიდან ჩამოქვეითდა, ხოლო 11 საყვედური გამოეცხადა, მათ შორის მაღალი რანგის თანამდებობის პირებს. სამართალდარღვევები მოიცავდა იძულების სპეციალური საშუალებების ბოროტად გამოყენებას, მოქალაქეთა ფიზიკურ შეურაცხეყოფას, ქვეშევრდომების შესაბამისად მართვისა და ინსტრუქციების შესრულების წარუმატებლობას. სახალხო დამცველმა განაცხადა, რომ დისციპლინარული ქმედება მნიშვნელოვანი მაგრამ არასაქმარისი შემაკავებელი საშუალებაა და მოუწოდა მისი ოფისის მიერ დოკუმენტირებულ ადამიანის უფლებათა დარღვევებზე სისხლის სამართლის გამოძიების დაწყებისკენ.

არასამთავრობო ორგანიზაციები და სახალხო დამცველი ირწმუნებიან, რომ პოლიციის მიერ სასტიკი მოპყრობის შემთხვევები ბევრად უფრო აღემატება გენერალური პროკურატურის მიერ გამოძიებული საქმეების რაოდენობას და რომ სისტემატიური გამოძიებების განხორციელებისა და ყველა სავარაუდო ბოროტმოქმედთა გასამართლების მიღწევაში წარუმატებლობა ხელს უწყობს დაუსჯელობის კულტურის ჩამოყალიბებას. უფლებადამცველი არასამთარობო ორგანიზაციების რწმუნებით სასტიკი მოპყრობის მრავალი შემთხვევა არ განცხადებულა მსხვერპლთა მიერ შურისძიების შიშის ან სასამართლო სისტემაში რწმენის ნაკლებობის გამო.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანახმად, გენერალური ინსპექციის სამსახურმა 2011 წელს წინა წლებთან შედარებით მეტი დისციპლინარული ქმედება განახორციელა სამართალდამცავ ოფიცერებზე. დასჯის ფორმები მოიცავდა საყვედურებს, თანამდებობიდან ჩამოქვეითებასა და დათხოვნას. წლის განმავლობაში დაფიქსირდა 1,017 ასეთი შემთხვევა 2010 წლის 861 მაჩვენებელთან შედარებით. სამინისტროს ანგარიშის თანახმად 2010 წლის 46

მაჩვენებელთან შედარებით წლის განმავლობაში, სხვადასხვა დანაშაულის ჩადენისათვის დაკავებულ იქნა 60 ოფიცერი. წლის განმავლობაში დაფიქსირებული დანაშაულებები მოიცავდა კორუფციის (შვიდი), ნარკოტიკების ფლობის ან მოხმარების (ოთხი), თაღლითობის ან უფლებამოსილების გადამეტების (17), უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების (ოთხი) და სახელმწიფო საკუთრების უკანონოდ მითვისების (10) შემთხვევებს.

გენერალური პროკურატურა მართავს სახელისუფლებო პირების მხრიდან საგარაუდო წამებისა და სასტიკად მოპყრობის შემთხვევების ყელა სისხლის სამართლის გამოძიებას. პროკურორებმა უნდა გამოიძიონ პოლიციის მიერ ძალის გამოყენების შემთხვევები, როდესაც დაკავებული პირი დაკავებისას დაზიანებებს იღებს. კანონის თანახმად პროკურატურას მოეთხოვება დაიწყოს გამოძიება, როდესაც იგი თუნდაც ანონიმური წყაროდან მიიღებს ინფორმაციას შესაძლო დარღვევის შესახებ. თუ გამოძიების შედეგ პროკურორები გადაწყვეტენ, რომ ბრალდების საფუძველი არ არსებობს მათი გადაწყვეტილება შესაძლოა გასაჩივრდეს პროკურატურის უფრო მაღალ დონეზე. ზოგიერთ შემთხვევებში გენერალური პროკურატურა უსაზღვროდ აგრძელებდა გამოძიებებს მიღებული შედეგების ყოველგვარი გამოქვეყნების გარეშე. უმეტესობა დახურულ საქმეებში პროკურატურამ გადაწყვიტა, რომ პოლიციის მიერ ძალის გამოყენება გონივრული იყო. გენერალური პროკურატურის ადამიანის უფლებათა დაცვის განყოფილება რეგულარულად აქვთ ნება საქმეების სტატუსის, სასამართლო განხილვისა და ადამიანის უფლებათა დარღვევების გამოძიებების შესახებ სიახლეებს.

წლის განმავლობაში პოლიციის აკადემიამ განახორციელა 7,000 ახალი პოლიციის ოფიცრის საბაზისო ტრენინგი და 2,000 პოლიციის გამომძიებლის გადამზადება. სასწავლო პროგრამა მოიცავდა ტრენინგს ადამიანის უფლებებსა და ძალის გამოყენების სამართლებრივ საფუძვლებში, ხალხის თავშეერის სწორი კონტროლის, სიძულვილის ნიადაგზე ჩადგნილი დანაშაულის გამოძიების, კანონიერი ძალის, როგორც უკანასკნელი საშუალების გამოყენების მიზნით, კრიტიკული სიტუაციების მართვისათვის მოლაპარაკებების გამოყენების, ტრეფიკინგის შემთხვევების იდენტიფიკაციისა და პოლიციის ეთიკის საკითხებს.

ადამიანის უფლებებში სპეციალური ტრენინგი ისეთ საერთაშორისო პარტნიორებთან თანამშრომლობით ჩატარდა, როგორიცაა ევროსაბჭო.

დაპატიმრების პროცედურები და მოპყრობა დაკავების პერიოდში

სამართალდამცავი ოფიცრები დაკავების დროს უნდა ფლობდნენ თრდერს გარდა განსაკუთრებული შემთხვევებისა, როდესაც არანაკლებ შემზღვდავი ალტერნატიული ზომებია ხელმისაწვდომი. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად დაპატიმრების თრდერი შეიძლება მოპოვებულ იქნას მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაჩვენებია შესაძლო საფუძველი, რომ პიროვნებამ ჩაიდინა პატიმრობით დასჯადი დანაშაული ან იგი შესაძლოა მიმალოს ან არ გამოცხადდეს სასამართლოში, გაანადგუროს მტკიცებულება ან ჩაიდინოს ახალი დანაშაული. საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის (საია) ანგარიშში ნათქვამია, რომ „უმეტესობა დაპატიმრებებისა განხორციელებულ იქნა თრდერის გარეშე “დაუყოვნებელი საჭიროების” საფუძველზე და შემდგომ სასამართლოებმა უმეტეს შემთხვევებში დაასაბუთეს პოლიციის ქმედება. სახალხო დამცველი დაუსაბუთებელი დაკავებების უმეტესობას სასამართლოებისათვის დამახასიათებელ სისტემურ პრობლემად განხილავს. იუსტიციის სამინისტროს თანახმად, წლის განმავლობაში არ დაფიქსირებულა უფლებამოსილი პირების მიერ სასამართლო განხილვის გარეშე დაკავებულთა კანონით დაშვებულ 72 საათზე მეტი ხნით დაკავების შემთხვევები.

დაპატიმრებისას დაკავებულს უნდა განემარტოს მისი სამართლებრივი უფლებები. ნებისმიერი განცხადება, რომელსაც დაკავებული დაპატიმრების შემდეგ მისი უფლებების განმარტებამდე გააკეთებს არ დაიშვება სასამართლოში. ოფიცერი, რომელიც დაკავებას ახორციელებს გალდებულია დაუყოვნებლივ გადაიყვანოს დაკავებული უახლოეს პოლიციის განყოფილებაში; 48 საათის განმავლობაში დაკავებულს ან ბრალი უნდა წაეყენოს საბრალდებო აქტის საფუძველზე ან მოხდეს მისი გათავისუფლება. დაკავებულის პოლიციის განყოფილებაში გადაყვანისთანავე პოლიციის ოფიცერი, რომელმაც დაკავება განხორციელა ვალდებულია დაკავების რეგისტრაცია მოახდინოს. რეგისტრაციაში აღნიშნული უნდა იყოს დაკავებულის ვინაობა, დაკავების ადგილი და დრო, დაკავების გარემოებები და დაკავების სამართლებრივი საფუძველი; ასევე დაკავებულის დაპატიმრების დროისათვის არსებული ფიზიკური მდგრადობა და დანაშაული, რომლის ჩადენაშიც დაკავებული ეჭვმიტანილია. რეგისტრაციის დოკუმენტს ხელს აწერს დაკავების განმახორციელებელი ოფიცერი და დაკავებული, ხოლო ასლი გადაეცემა დაკავებულსა და მის ადგომატს.

წლის განმავლობაში იმატა სასამართლოს მიერ წინასწარი პატიმრობის ნაცვლად თავდებით გათავისუფლების პრაქტიკამ. მიუხედავად ამისა არასამთავრობო ორგანიზაციები აღნიშნავენ, რომ ბევრი მოპასუხე ვერ ახერხებდა გირაოს შეტანას მიუხედავად ასეთის დაშვებისა. დასაშვებია აგრეთვე გირაოს უძრავი ქონებით ან სხვა ალტერნატიული საშუალებებით

გადახდა.

მიუხედავად იმისა, რომ დაკავებულს უფლება აქვს დაუყოვნებლივ მოითხოვოს ადვოკატთან შეხვედრა და ასევე უარი განაცხადოს ადვოკატის გარეშე განცხადების გაკეთებაზე, პრაქტიკაში ამ უფლების დაცვა არათანაბარი იყო. მაგალითად, საია ირწმუნებოდა, რომ სექტემბერში, ქუთაისში გაფიცულების დაკავების შემდეგ (იხ. ნაწილი 7.a.) პოლიცია უარყოფდა მათ დაკავებას და შესაბამისად ხელს უშლიდა მათ ადვოკატებთან შეხვედრას, მიუხედავად იმისა, რომ საიას წარმომადგენლები ფანჯრებიდან ხედავდნენ გაფიცულებს.

უპოვარ ბრალდებულს, რომელიც ბრალდებულია სისხლის სამართლის საქმეში უფლება აქვს მოითხოვოს სახელმწიფოს ხარჯით დანიშნული ადვოკატი. პრაქტიკაში ყველა უპოვარი პირი წარმოდგენილი იყო სამართლებრივი დახმარების ადვოკატის მიერ დაკავებისას და/ან გირაოს შესახებ მოსმენის დროს. მიუხედავად ამისა, ის პირები, რომლებიც არ იქნენ კვალიფიცირებულნი, როგორც უპოვარნი და რომლებსაც არ შეეძლოთ კერძო ადვოკატის აყვანა ხშირად წარმომადგენლის გარეშე რჩებოდნენ სისხლის სამართლის საქმის წარმოების გირაოს ან დაკავების მოსმენის ეტაპებზე. სასამართლოს დამკვირვებლებმა აღნიშნეს, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლოში ამგვარი პირები წარმომადგენლის გარეშე რჩებოდნენ გირაოს მოსმენების 23 პროცენტ შემთხვევაში. ეს წარმოადგენს 2010 წლიდან 54 პროცენტიან შემცირებას, როდესაც მსგავს მდგომარეობში მყოფი არაუპოვარი ბრალდებულები წარმომადგენლის გარეშე წარსდგნენ დაკავებისა თუ გირაოს მოსმენების შემთხვევების 50 პროცენტში.

26 მაისის საპტოტებო აქციების შემდეგ პერიოდში დაახლოებით 150 დაკავებული პროტესტისტი არ იყო რეგისტრირებული. სახალხო დამცველის განცხადებით უმეტესობა დაკავებულებს არ ჰქონდათ მათი ადგილსამყოფელის შესახებ ინფორმაციის მესამე მხარისათვის ცნობების უფლებით სარგებლობის, ასევე ადვოკატის იურიდიული კონსულტაციის ან სამედიცინო მომსახურების მიღების საშუალება. ორი კვირის განმავლობაში მოხდა ყველა დაკავებულის რეგისტრაცია, თუმცა არსებობდა სანდო მტკიცებულება, რომ ისინი გადაყვანილ იქნენ რეგიონალურ დაწესებულებებში ოჯახის წევრების ან სახალხო დამცველის ინფორმირების გარეშე (იხ. ნაწილი 2.b.).

კანონის თანახმად დაკავებულებს, რომლებიც შესაძლო სისხლის სამართლის ბრალდების წინაშე დგანან უფლება აქვთ შეატყობინონ ოჯახებს მათი ადგილმდებარეობის შესახებ დაკავებიდან სამი საათის განმავლობაში, ხოლო ადმინისტრაციული სამართლდარღვევის ბრალდების შემთხვევაში ოჯახის შეტყობინების უფლება მოთხოვნისთანავე უნდა განხორციელდეს. დაკავებულებმა სახალხო დამცველის ოფისში განაცხადეს, რომ დაკავების

შემდეგ მათ ოჯახის წევრებთან დაკავშირების საშუალება არ მისცეს. საია-ის განცხადებით პოლიცია 26 მაისის საპროტესტო აქციის შედეგად დაკავებულებს დაკავებიდან რამდენიმე დღის განმავლობაში არ აძლევდა ოჯახთან დაკავშირების საშუალებას.

თვითხებური დაპატიმრება: სახალხო დამცველმა განაცხადა წლის განმავლობაში დაფიქსირებული თვითხებური დაკავებების შემთხვევების შესახებ. არასამთავრობო ორგანიზაციები, სამოქალაქო საზოგადოების ჯგუფები და ოპოზიციური პარტიების წევრები აცხადებენ წლის განმავლობაში მომხდარ პოლიტიკურად მოტივირებული თვითხებური დაკავებების შემთხვევებზე. მაგალითად ოპოზიციური პარტიის წევრებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების რწმუნებით, ნოემბერში რევაზ ხულორდავა, სენაკის საკრებულოს ფრაქცია “თავისუფალი დემოკრატების” თავმჯდომარის მოადგილე დაპატიმრებულ იქნა ყალბი, პოლიტიკურად მოტივირებული ბრალდების საფუძველზე. სექტემბერში მომხდარი სავარაუდო ინციდენტიდან ორი თვის შემდეგ ხულორდავას ბრალი წაჟაფრნეს სენაკში ადამიანის დანით დაჭრის ბრალდებით. რამდენიმე მოწმემ დაადასტურა ხულორდავას ალიბი. ხულორდავა ხშირად აკრიტიკებდა ადგილობრივ ხელისუფლებას კორუპციისა და სახსრების არასწორი გამოყენებისათვის.

სავარაუდო პოლიტიკურად მოტივირებული დაპატიმრებების მაგალითები მოცემული იყო საია-ის მიერ იქნისში გამოქვეყნებულ სამართლებრივ ანალიზში – “სავარაუდო პოლიტიკური მოტივაციის მქონე სისხლის სამართლისა და ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეები”, მათ შორის მტკიცებულების შემდგომი შესწავლის გარეშე ნარკოტიკების ან იარაღის უკანონო ფლობისათვის დაპატიმრებები, ბრალდებულები, რომელთაც რეალურად ჩადენილ დანაშაულთან შედარებით უფრო მძიმე ბრალდებები წაჟაფრნათ და მცირე დარღვევები, რომლებიც არასწორად დახასიათებულ იქნა, როგორც ბოროტი განზრახვით პოლიციის ბრძანებებისათვის დაუმორჩილებლობა. ანალიზი მოიცავდა 2007-2010 წლების პერიოდს.

წლის განმავლობაში სეპარატისტული ტერიტორიების დე ფაქტო ხელისუფლება და რუსეთის თანამდებობის პირები აგრძელებდნენ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის სეპარატისტულ რეგიონებში მრავალი პირის დაკავებას ადმინისტრაციული საზღვარის “უკანონოდ” გადაკვეთის ბრალდებით. რუსეთის სასაზღვრო პატრული ტიპიურად იცავდა დე ფაქტო ხელისუფლების მიერ დაწესებულ საზღვრის გადაკვეთის წესებს და დაკავებულ პირებს ამ ხელისუფლებას გადასცემდა. დაკავებული პირების უმეტესობას ხუთი დღის განმავლობაში ათავისუფლებდნენ, თუმცა ზოგიერთ პირს ბევრად უფრო დიდი ხნით აკავებდნენ. ადმინისტრაციული საზღვრის ახლოს ქართულმა ხელისუფლების პირებმა ასევე რამდენიმე პირი დააკავეს სხვადასხვა ბრალდებით, მათ შორის ქვეყანაში უკანონო შესვლის ბრალდებით. ასეთი პირები ხშირად მხოლოდ რუსულ პასპორტებს ფლობდნენ, საქართველოს ტერიტორიაზე შესვლის ვიზით.

ადგილი პქონდა ეთნიკური ქართველების თვითნებური დაპატიმრებების შესახებ განცხადებებს კერძოდ სამსრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის ცხინვალისა და გალის რაიონებში. დაკავებულების განცხადებით მათ არც დაპატიმრების მიზეზი განემარტებოდათ და არც პროკურორს უნახავს რომელიმე მათგანი. უფლებადადმცველი ჯგუფების რწმუნებით დე ფაქტო ხელისუფლებები უკანონოდ აკავებდნენ ეთნიკურ ქართველებს შემდგომში დე ფაქტო და ქართულ ხელისუფლებებს შორის პატიმრების გაცვლაზე მოლაპარაკების წარმოების მიზნით.

წინასწარი დაკავება: დაკავების, მოსმენისა და სასამართლო განხილვის მკაცრი ვადებით გადაუდებელი სასამართლო განხილვის შესახებ კანონი უსაფრთხოების ზომებს უზრუნველყოფს. დამკვირვებლების თანახმად მოსამართლები მკაცრად იცავენ ამ მოთხოვნებს. მიუხედავად ამისა ზოგიერთ შემთხვევაში წინასწარი დაკავება გრძელვადიანი იყო. პირველი ინსტანციის სასამართლო დონეზე სასამართლო სისტემაში ვაკანსიების დიდმა რაოდენობამ შესაძლოა წვდილი შეიტანა სასამართლო განხილვების დაგეგმვის დაყოვნებაში. სისხლის სამართლის საქმეები ძირითადად ყოვნდებოდა ან გადაიდებოდა მხარეების მოთხოვნის საფუძველზე საპროცესო შეთანხმებაზე შემდგომი მოლაპარაკების წარმოების მიზნით ან ჩვენების მისაცემად მოწმის გამოუცხადებლობის მიზეზით. სასჯელადსრულების სამინისტროს ანგარიშის თანახმად წინასწარ დაკავებულები სასჯელადსრულების სისტემის მოსახლეობის 6.3 პროცენტს შეადგენდა.

ამნისტია: სასჯელადსრულებისა და იურიდიული დახმარების სამინისტროს თანახმად, 2011 წელს პრეზიდენტმა 787 მსჯავრდებული შეიწყალა 2010 წლის 1299 მაჩვენებელთან შედარებით.

e. სამართლიანი, საჯარო სასამართლო განხილვის უარყოფა

მიუხედავად იმისა, რომ კონსტიტუციისა და კანონი დამოუკიდებელ სასამართლო სისტემას ითვალისწინებს, სასამართლო სისტემაზე გარე გავლენა პკლავ პრობლემად რჩება. საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველოს 2011 წლის ეროვნული ანტიკორუფციული სისტემის ანალიზში აღნიშნულია რომ სასამართლო სისტემა “არ არის დამოუკიდებელი სისხლის სამართლის საქმეების განხილვისას პროკურატურის ზეგავლენის გამო, ასევე სხვა ტიპის საქმეების განხილვისას, როდესაც სასწორზე მთავრობის პოლიტიკური ინტერესები დევს”. სასამართლოს “დამოუკიდებლობის ნაკლებობაში” შეასუსტა მისი აღმსარულებელი შტოს საქმიანობაზე ზედამხედველობის განხორციელების უნარი. მიუხედავად ამისა შეფასებაში ასევე აღნიშნულია, რომ სასამართლოებში მექრთამეობა აღმოიფხვრა და მოსამართლეები დამოუკიდებელი არიან უმეტესობა სამოქალაქო საქმეები განხილვისას. სახალხო დამცველის 2010 წლის ანგარიშში ნათქვამია, რომ სხვადასხვა ეტაპებზე სასამართლო გადაწყვეტილებების შეუსაბამო დასაბუთება მთელი ქვეყნის სასამართლო სისტემაში ენდემურ პრობლემას წარმოადგენს.

სასამართლოს დამკირვებლები აღნიშნავდნენ, რომ მოსამართლეები 2009 წელს მიღებულ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის სტანდარტებს ახორციელებდნენ, როგორიცაა ბარლებულთა დაკავებიდან არა უგვიანეს 24 საათის განმავლობაში სასამართლოს წინაშე წარდგომა, სასამართლოს წინაშე პირველადი წარდგომა, როდესაც ბრალდება წაყენებული უნდა იქნეს დადგენილების გამოტანიდან 48 საათის განმავლობაში, და ასევე, ბრალდებულის დაკავების შესახებ სასამართლო განხილვა 72 საათში. მოსამართლეები პროკურორებს კოდექსის სტანდარტების აღსრულებას ავალდებულებდნენ, რაც გულისხმობს დაცვის მხარისათვის საქმის მტკიცებულებების განდობას. შესაბამისად, მცირე რაოდენობით ფიქსირდებოდა საჩივრები პროკურორების მიერ მტკიცებულებების დროულად და სრულად არ მიწოდების შესახებ. თუმცა, დამკირვებლები აღნიშნავდნენ, რომ მოსამართლეებს აბრკოლებდათ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ენა, რომელიც დაცვას საშუალებას აძლევს სასამართლოს დამხარება ითხოვოს სასამართლოს ბრძანებით მტკიცებულების მოპოვებისათვის. მოსამართლეები გარკვეულ თავშეკავებას იჩენდნენ ბრალდებულთა საჩივრების განხილვაზე პოლიციისა და პროკურორების სავარაუდო ქმედებებზე, რომლებიც ბრალდებულს არ აძლევდა ადვოკატის ნახვის, სასამართლო განხილვაზე დაცვის მოწმეების გამოხატებისა და პოლიციისა თუ ბრალდების მოწმეების სრული ჯვარედინი დაკითხვის საშუალებას. მოსამართლეები აღსანიშნავ გაუმჯობესებას აჩვენებდნენ მათ სურვილსა და შესაძლებლობაში სასამართლოში წესრიგის დამყარებისა და სასამართლოს მონაწილეობაზე მეტი პროცესიონალიზმის მოთხოვნის მხრივ.

მრავალი არასამთავრობო ორგანიზაცია შეშფოთებას გამოხატავდა მასზე, რომ სასამართლო ხელისუფლება აგრძელებდა მმართველი პარტიის სასარგებლოდ მოქმედებას იმ შემთხვევაში თუ საქმეში სამთავრობო ინტერესი იგრძნობოდა. ზოგიერთი არასამთავრობო ორგანიზაციები და ოპოზიციური ჯგუფები ირწმუნებოდნენ, რომ სასამართლოები მთავრობის სასარგებლოდ წყვეტდნენ იმ საქმეებს, სადაც ოპოზიციის აქტივისტები იყვნენ ჩართულნი. საია-ის 2007-10 წლების პოლიტიკურად მოტივირებული საქმეების ანალიზში აღნიშნულია, რომ სასამართლო სისტემა ასეთ საქმეებში ყოველთვის ბრალდების პოზიციას უჭერდა მხარს. საია-მ საერთო სასამართლოების ქმედებებს შორის ასევე აღნიშნა დაცვის თხოვნებზე ხშირი უარი და არაპროპორციული სასჯელები.

ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა კომისრის, ტომას პამარბერგის ივნისში გამოქვეყნებულ ანგარიშში აღნიშნული იყო პროკურორების წარუმატებლობა რეაგირება მოქედინათ შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ ჩადენილ საპროცესო დარღვევებზე და ასევე სამინისტროს წარუმატებლობა სისხლის სამართლის დევნა განეხორციელებინა სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლების მიერ ჩადენილ ცუდი მოპყრობისა თუ ძალის გადამეტებული

გამოყენების შემთხვევებზე, რაც განამტკიცებდა წარმოდგენას, რომ პროკურორები შერჩევითად მოქმედებდნენ ხელისუფლების სახელით.

განცხადებების თანახმად ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში შესაბამისი პროცესუალური დებულებების სიმწირეა. მაგალითად მიუხედავად იმისა, რომ კოდექსი ითვალისწინებს დარღვევებისათვის 90 დღემდე პატიმრობას, იგი არ ავალდებულებს პოლიციას დაკავებულ პირებს მათი უფლებები ან დაკავების მიზეზი განუმარტონ. ასევე იგი არ აძლევს ბრალდებულებს სასამართლოში დაცვისათვის მტკიცებულების ან მოწმის წარმოდგენის უფლებას. განცხადებების თანახმად წლის განმავლობაში ხელისუფლება კოდექსს ოპოზიციის პროტესტანტების დაკავებისათვის იყენებდა.

წლის განმავლობაში არასამთავრობო ორგანიზაციები და დამკვირვებლები კვლავ აკრიტიკებდნენ მოსამართლეების შერჩევის, დანიშვნისა და მათ მიმართ დისციპლინარული ქმედებების განხორციელების გამჭვირვალობის ნაკლებობას. მიუხედავად ობიექტური წერილობითი გამოცდების არსებული პრაქტიკისა, რომელიც პოტენციური კვალიფიცირებული კანდიდატების ბაზას ქმნის და ასევე საზოგადოებრივი კომენტარისთვის ყველა პოტენციური კანდიდატის სახელის გამოქვეყნებისა, მოსამართლეების დანიშვნის პროცესი კრიტიკის საგანი იყო, არასაკმარისი გამჭვირვალობისა და შერჩევის კრიტერიუმებში დამსახურების არასაკმარისი გათვალისწინების გამო.

წლის განმავლობაში იუსტიციის უზენაესი საბჭოს სასამართლო ეთიკისა და დისციპლინარული პროცედურების დეპარტამენტმა 880 საჩივარი მიიღო, რომლებშიც მოსამართლეებიც იყვნენ ჩართულნი. დეპარტამენტმა თითოეულ შემთხვევაზე დისციპლინარული წარმოება დაიწყო. საჩივრების უმეტესობა დაუსაბუთებლად ან მცდარად ჩაითვალა. იუსტიციის უზენაესმა საბჭომ შვიდ საქმეზე დაკითხა მოსამართლეები და ორი საერთო სასამართლოების დისციპლინარულ საბჭოს გადასცა. წინა მიმდინარე საქმეებში, საბჭოს ერთი მოსამართლე გაათავისუფლა და თერთმეტს საყვედური გამოუცხადა, ხოლო ოთხის შემთხვევა ჩაინიშნა. წლის განმავლობაში არც ერთი მოსამართლე თუ პროკურორი არ გასამართლებულა კორუფციის ბრალდებების საფუძველზე.

პროკურატურა და იუსტიციის სამინისტრო პასუხისმგებელნი არიან პროკურორების მიერ ეთიკის კოდექსის დარღვევებზე დისციპლინარული ქმედების განხორციელებისათვის. წლის განმავლობაში, გენერალური პროკურატურის 37 პროკურორი დაექვემდებარა დისციპლინარულ ქმედებს, რომლებიც მოიცავდა შენიშვნებსა და საყვედურებს. ორ პროკურორს სისხლის სამართლის ბრალდება წაეყენა სასამართლო საბრალდებო აქტის საფუძველზე.

სასამართლო განხილვის პროცედურები

კანონი ბრალდებულის უდანაშაულობის პრეზუმაციას ითვალისწინებს. ბრალდებულს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წინაშე წარგომის უფლება აქვს დამამბიმებელ გარემოებებში მკვლელობისა და დამამბიმებელ გარემოებებში მკვლელობის მცდელობის შემთხვევებში და ისიც მხოლოდ თბილისში. წლის განმავლობაში თბილისის საქალაქო სასამართლოში შედგა საბჭოთა პერიოდის შედგომ ქვეყნაში პირველი ორი ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო. სასამართლოს დამკვირვებლების უმრავლესობამ მიიჩნია, რომ სასამართლო განხილვა სამართლიანი იყო და წარმატებით წარიმართა. ყველა სხვა სისხლის სამართლის საქმეებზე ბრალდებულებს საჯარო განხილვის (გარდა შემთხვევებისა, როდესაც ეროვნული უსაფრთხოების, პირადი ცხოვრების ან არასრულწლოვანთა დაცვას ეხება საქმე) და სასამართლო განხილვაზე დასწრების უფლება აქვთ. პრაქტიკაში საჯარო განხილვის უფლება ყოველთვის არ იყო დაცული. სასამართლოს დამკვირვებლები აღნიშნავდნენ, რომ ზოგიერთი მოსამართლები განხილვას დახურულად აცხადებდნენ მიზეზების წარმოდგენის გარეშე, ხოლო სხვა შემთხვევებში კი დამკვირვებლების სასამართლო განხილვაზე დასწრებას აფერხებდნენ. კანონი ითვალისწინებს საქმის დაუსწრებლად განხილვას განსაკუთრებულ შემთხვევებში, როდესაც ადგილი აქვს ბრალდებულის ქვეყნიდან გაქცევას.

დამცველ ადვოკატს ბრალდებულთან ყოველგვარი ბარიერების, ზედამხედველობისა თუ შეუსაბამო შეზღუდვის გარეშე შეხვედრის უფლება აქვს. თუმცა, არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და ადვოკატთა ასოციაციების განცხადებით პრაქტიკაში სასჯელადსრულების დაწესებულებებში არსებული გრძელი რიგები და შესვლის გართულებული პროცედურები აფერხებს საქმის მომზადებისათვის ადვოკატების დაკავებულებთან შეხვედრას. საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციამ განაცხადა დამცველების შევიწროების რამდენიმე შემთხვევის შესახებ, როგორიცაა პოლიციის მხრიდან ფიზიკური შეურაცხყოფა და დოკუმენტაციის ჩამორთმევა, და ასევე სასჯელადსრულების თანამშრომლების მხრიდან ფიზიკური შეურაცხყოფა, გაუპატიურების მუქარა და საქმის მასალების ჩამორთმევა.

წლის განმავლობაში უზენაესი სასამართლოს მიერ მოწოდებული სტატისტიკური მონაცემების თანახმად 19 დამცველი ადვოკატი ბრალდებული იქნა თაღლითობაში კლიენტის სახსრების არასათანადო გამოყენებისათვის.

არ არსებობს საკმარისი ინფორმაცია, რათა დადგნიდეს ადგილი ჰქონდა თუ არა მთავრობის მხრიდან არამართლზომიერ ზეწოლას ამ ადვოკატებზე. მიუხედავად ამისა, ადვოკატთა საკითხებში საერთაშორისო სადამკვირვებლო მისიამ საქართველოში ადვოკატთა დაშინების შემთხვევები აღწერა, როდესაც

ადგილი პქონდა “არაეფექტური სამართლებრივი დახმარების” საფუძველზე დამცველების დაკავებასა და თაღლითობის ბრალდებით გასამართლებას. საიდ ირწმუნებოდა, რომ ეს ადვოკატები “სენიტიურ” საქმეებზე მუშაობდნენ ან განიხილებოდენ, როგორც “ოპოზიციის” ადვოკატები და სწორედ ამის შედეგად გახდნენ სამიზნეები. მაგალითად საია-ის თანახმად, 27 ივნისს რამინ პაპიძე, ოპოზიციური პარტიის ბათუმის ფილიალის ადვოკატი დააჯარიმეს და 10 დღიანი პატიმრობა შეუფარდეს სასამართლო დარბაზში სავარაუდო შეუსაბამო ქცევისათვის. საია-ის თანახმად, მოსამართლე განაჩენის გამოტანისას მხოლოდ სასამართლოს ბოქაულთა ჩეგნებას დაეყრდნო, რომელთაც მოწმეთა რწმუნებით სასამართლო განხილვამდე პაპიძეს შეურაცხოფა მიაყენეს.

ბრალდებულნი უფლებამოსილნი არიან განხილვის დროს დაკითხონ მოწმე ან განახორციელონ ბრალდებულის უფლება გამოიკვლიოს მის წინააღმდეგ წარდგენილი მტკიცებულება და წარადგინონ საქუთარი მოწმეები და მტკიცებულებები. ბრალდებულებსა და მათ ადვოკატებს უფლება აქვთ გაუცნონ ბრალდების მიერ მათ საქმესთან დაკავშირებით მოყვანილ მტკიცებულებას და საკუთარი ხარჯებით გადაიღონ მოცემული მტკიცებულებების ასლები. ბრალდების მხარე ვალდებულია ბრალდებულს წარუდგინოს ყველა მტკიცებულება წინასწარ მოსმენამდე არაუგვიანეს ხუთი დღისა. სასამართლო დამკვირვებლების განცხადებით ბრალდება იცავდა ხსენებულ წესებს.

მსჯავრდებულს გააჩნია გასაჩივრების უფლება. ოუმცა, პრაქტიკაში რთულია ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის კოდექსით გასაჩივრება. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, ბრალდებულებს გასაჩივრებისთვის ერთი თვის ვადა ეძლევათ; თავისუფლების აღკვეთის შემთხვევაში სააპელაციო საჩივარი განხილულ უნდა იქნას სამი თვის ვადაში, ხოლო სხვა შემთხვევაში ვადა 12 თვეს შეადგენს. მიუხედავად ამისა, სისხლის სამართლის საქმეებში სასამართლოებს ორი კვირის ვადა ეძლევათ სასამართლო ჩანაწერების დაცვის ადვოკატისთვის გადაცემაზე, რაც შესაბამისად ადვოკატის მიერ სააპელაციო საჩივრის მომზადებისათვის გამოყოფილ დროს ამცირებს. ადმინისტრაციული განაჩენი, რომელსაც თავისუფლების აღკვეთა მოჰყვება უნდა გასაჩივრდეს 48 საათის განმავლობაში, ხოლო სხვა შემთხვევაში ვადა 10 დღეს შეადგენს. ადმინისტრაციული საქმეების შემთხვევაში სასამართლო ჩანაწერებს განხილვიდან სამი დღის შემდეგ იძლევა, რაც ადვოკატებს აიძულებს იმ საქმეზე, რომელიც თავისუფლების აღკვეთას მოიცავს სააპელაციო საჩივარი სასამართლოს წერილობითი გადაწყვეტილების გარეშე მოამზადონ. ბრალდებული ხელს უნდა აწერდეს სააპელაციო საჩივარს, ოუმცა ადვოკატების განცხადებით ისინი სასჯელადსრულების სისტემაში მათი კლიენტების ადგილმდებარეობის დადგენისა და მათი ნახვის სირთულეებს

აწყდებოდნენ, რაც მათი მხრიდან სააპელაციო საჩივრის დროულად წარდგენას აფერხებდა. ადამიანის უფლებათა დამკვირვებლების განცხადებით ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა მოსმენებზე სასამართლო გადაწყვეტილებები ხშირად “ზედაპირული” იყო, ხოლო სისხლის სამართლის საქმეებში სააპელაციო საჩივრები ხშირად უარყოფილი იყო შესაბამისი ახსნა-განმარტების გარეშე.

მონიტორიგნის ჯგუფებმა მიუთითეს ქვეყანაში სისხლის სამართლის საქმეებში გამამართლებელი გადაწყვეტილებებისა და წარმატებული სააპელაციო საჩივრების დაბალ მაჩვენებლებზე, რაც იმის შესაძლო მიმანიშნებელია, რომ აღმასრულებელი ხელისუფლება სასამართლოზე ზეწოლას ახორციელებს. საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველოს 2010 წლის ანგარიშში მითითებულია, რომ სისხლის სამართლის საქმეებში გამამართლებელი გადაწყვეტილებები მხოლოდ ერთ პროცენტს შეადგენს. მეორეს მხრივ იუსტიციის სამინისტრო 2011 წელს იუწყება გამამართლებელი გადაწყვეტილებების 4.6 პროცენტიან მაჩვენებელს 2010 წლის 6 პროცენტიან მაჩვენებლეთან შედარებით. ამ მაჩვენებლებს შორის არსებული შეუსაბამობა უნდა მიგაკუთვნოთ იმ ფაქტს, რომ საერთაშორისო გამჭვირვალობამ ყველა ის საქმე ჩათვალა, სადაც საპროცესო გარიგება შედგა, მაშინ როცა სამინისტრომ მხოლოდ ის საქმეები იგულისხმა, რომლებიც სასამართლო განხილვაზე იქნა გატანილი.

კანონის შესაბამისად სასამართლომ უნდა დაადსტუროს, რომ საპროცესო შეთანხმებისას ადგილი არ ჰქონდა ძალადობას, დაშინებას, სიცრუეს ან უკანონო დაპირებას და რომ ბრალდებულს იურიდიული დახმარების მიღების საშუალება ჰქონდა. საპროცესო შეთანხმებების დახლოებით 65% დამსჯელობითი ზომის სახით პატიმრობის ვადასა თუ პირობით პატიმრობასთან ერთად ჯარიმას მოიაზრებდა. ზოგიერთი სასამართლო დამკვირვებლები აღნიშნავდნენ, რომ ბევრი მოსამართლე ძალიან ყურადღებით ეკიდებოდა ბრალდებულთა უფლებებს საპროცესო შეთანხმების დადგისას, თუმცა სხვები არ განუმარტავდნენ ბრალდებულს მნიშვნელოვან უფლებებსა და სამართლებრივი დაცვის საკითხებს. ევროსაბჭოს ადამიანის უფლებათა კომისრის ივნისის ანგარიშში აღნიშნულია, რომ პრაქტიკაში მოსამართლეები საპროცესო შეთანხმებებისას უმეტეს შემთხვევაში ეყრდნობოდნენ მხოლოდ ბრალდების მიერ წარმოდგენილ მტკიცებულებებს. გაეროს სამუშაო ჯგუფმა, რომელიც თვითხებური დაკავების საკითხებზე მუშაობს 24 ივნისს განაცხადა, რომ “მოსამართლეების მინიმალური ჩარევით” ხდებოდა საპროცესო შეთანხმების მიღწევა სასამართლოსთვის გადაცემული საქმეების 90 პროცენტ შემთხვევაში. ევროსაბჭოს განცხადებით ადგოკატები იმის მაგივრად, რომ კლიენტის გამართლებაზე ემუშავათ ხშირად ურჩევდნენ მათ საპროცესო

შეთანხმებაზე დათანხმებულიყვნენ პატიმრობის ვადის შემცირების პირობით.

უზენაესი სასამართლოს თანახმად საქმეებში საპროცესო შეთანხმების გამოყენება 2010-2011 წლებში 80 პროცენტიდან 88 პროცენტამდე გაიზარდა. წლის განმავლობაში დამკვირვებლები შეშფოთებას გამოთქვამდნენ საპროცესო შეთანხმებების სამართლიანობისა და გამჭვირვალობის ნაკლებობაზე. მაგალითად, ევროსაბჭოს საპარლამენტო ასამბეილს აპრილის რეზოლუციაში აღნიშნულია, რომ “საპროცესო შეთანხმებების გაზრდილი სიხშირე კითხვებს ბადებს”. რეზოლუცია ხელისუფლებას ურჩევს იმუშაოს ამ საკითხის მოგვარებაზე, “რადგან იგი უარყოფითად მოქმედებს მართლმსაჯულების სისტემის სამართლიანობაში საზოგადოების რწმენაზე”. ექსპერტები შეთანხმდნენ, რომ ძირეული პრობლემა არა კანონში არამედ კანონის გამოყენებაში იყო, როგორც ამას საერთაშორისო გამჭვირვალობა/საქართველო იუწყება 2010 წლის დეკემბრის ანგარიშში. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ იქნა საპროცესო შეთანხმებების დადებითი მხარეები, როგორიცაა სასამართლო პროცესის გაზრდილი ეფექტურობა და ხარჯების დანაზოგი, გადატვირთულ სასჯელადსრულების დაწესებულებებისთვის შედავათის გაწევა, და ასევე ორგანიზებულ დანაშაულთან და კორუფციასთან ბრძოლა, საერთაშორისო გამჭვირვალობა/საქართველომ გამოხატა მნიშვნელოვანი შეშფოთება სისტემის სამართლიანობასთან დაკავშირებით, ხაზი გაესვა სასამართლოსა და პროკურატურას შორის ძალაუფლების დისბალანს და ასევე სისტემის გამჭვირვალობის ნაკლებობას ჯარიმების მოგროვებისა და დაწესების მხრივ. ჯარიმების გამოვლისათვის ნათელი კრიტერიუმები არ არსებობს. წლის განმავლობაში არასამთავრობო ორგანიზაციები ირწმუნებოდნენ, რომ თანაბარი ბრალდების მქონე ბრალდებულები იდებდნენ განსხვავებულ განაჩენებს მათი გადახდისუნარიანობის შესაბამისად.

პოლიტიკური პატიმრები და დაკავებულები

რამდენიმე არასამთავრობო ორგანიზაცია, ოპოზიციური პარტიები, რომლებიც პარლამენტში არ არიან წარმოდგენილნი და ოჯახის წევრები ირწმუნებოდნენ, რომ მთავრობა აგრძელებს პოლიტიკური პატიმრებისა და დაკავებულების ყოლას. მათი შეფასებები და არასამთავრობო ორგანიზაციის შეფასებები განსხვავებას იძლეოდა ათეულებში. ხელისუფლება, არასამთავრობო ორგანიზაციები და ოპოზიციის ლიდერები ვერ თანხმდებიან პოლიტიკური პატიმრის განსაზღვრებაზე. სახალხო დამცველმა არ დაასახელა არც ერთი პოლიტიკური პატიმარი ან დაკავებული მის 2010 წლის ანგარიშში. 2011 წელს მას არ მიუღია დახმარების თხოვნა პოლიტიკურ პატიმრებთან დაკავშირებით. ადამიანის უფლებათა საპარლამენტო კომიტეტი არ ეთანხმება რწმუნებებს, რომ

მთავრობას პოლიტიკური პატიმრები ჰყავს.

ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა დაცვის კომისარი, ტომას ჰამარბერგი ივნისში იუწყებოდა, რომ უმეტესობა პირებისა, რომლებიც განიხილებიან პოლიტიკურ საფუძვლებზე მსჯავრდებულებად მონაწილეობდნენ 2007 წლის ნოემბერსა და 2009 წლის გაზაფხულზე გამართულ ოპოზიციის საპროტესო აქციებში. ჰამარბერგმა შეშფოთება გამოთქვა მათი სასამართლო განხილვის სამართლიანობის თაობაზე და აღნიშნა, რომ მან მიიღო “მნიშვნელოვანი რაოდენობით სარწმუნო განცხადებები და სხვა ინფორმაცია, რომელიც მიუთითებს სისხლის სამართლის გამოძიებისა და სასამართლო განხილვების სერიოზულ ნაკლოვანებებზე მთელ რიგ სისხლის სამართლის საქმეებში ოპოზიციონერი აქტივისტების წინააღმდეგ. ეს ეჭვევებ აყენებს წაყენებული ბრალდებებისა და საბოლოო განაჩენების სანდობას.”

ხელისუფლებამ საერთაშორისო და ადგილობრივ ორგანიზაციებს იმ პირების მონაცელების უფლება მისცა, რომლებიც სავარაუდო პოლიტიკური პატიმრები ან დაკავებული არიან, რითაც ზოგიერთმა ორგანიზაციამ ისარგებლა წლის განმავლობაში.

ადამიანის უფლებათა რეგიონული სასამართლოს გადაწყვეტილებები

წლის განმავლობაში ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ხელისუფლების წინააღმდეგ სამი საქმე გადაწყვიტა, რომლიც ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის სავარაუდო დარღვევებს მოიცავდა. იუსტიციის სამინისტროს თანახმად, წლის ბოლოს ხელისუფლებამ კომპენსაცია გადაიხადა ორი საქმის შემთხვევაში.

არასამთავრობო ორგანიზაციებმა განაცხადეს, რომ კერძო პირებზე ხორციელდებოდა ზეწოლა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოდან მათი განაცხადებების გამოტანის მიზნით. ეს მოვლენა ადამიანის უფლებათა ცენტრმა წლის განმავლობაში შემჩნეულ ახალ ტენდენციად მიიჩნია.

სამოქალაქო სამართალწარმოება და სამართლებრივი დაცვის საშუალებები
კონსტიტუცია ითვალისწინებს დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ სასამართლო სისტემას სამოქალაქო საკითხებში, თუმცა შეშფოთება არსებობდა მოსამართლეთა პროფესიონალიზმსა და მათ მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესის გამჭვირვალობასთან დაკავშირებით. კონსტიტუციითა და კანონით მოთხოვნილია, რომ პირი, რომელიც დაზარალდება თვითხებური დაკავების ან სხვა უკანონო თუ თვითხებური ქმედების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა დარღვევების შედეგად, უფლებამოსილია სამოქალაქო საქმე აღმრას. მას

შემდეგ რაც ამოწურავენ შიდა სამართლებრივი დაცვის საშუალებებს პირები ასევე უფლებამოსილნი არიან ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში გაასაჩივრონ სასამართლოს გადაწყვეტილებები, რომლებიც გულისხმობენ სახელმწიფოს მხრიდან ადამიანის უფლებათა სავარაუდო დარღვევებს.

საკუთრების რესტიტუცია

საია იტყობინება რამდენიმე შემთხვევის შესახებ, როდესაც წლის განმავლობაში სამართლებრივი დახმარება შესთავაზა იმ ჯგუფებს, რომელთა განცხადებით, ხელისუფლებამ არასათანადოდ გამოიყენა კერძო საკუთრების იძულებითი გასხვისების სახელმწიფოს სუვერენული უფლება, რათა ობილისში სარკინიგზო გადასახვევის პროექტისთვის უსამართლო ფასად დაუფლებოდა მათ ქონებას.

ამას გარდა გამოითქვა შეშფოთებები საკუთრების უფლებების მთელ რიგ სამეცნიერო სათანადო სამართლწარმოებისა და სამართლის უზენაესობის პატივისცემის ნაკლებობასთან დაკავშირებით. არასამთავრობო ორგანიზაციების განცხადებით ხელისუფლება ხელოვნურ ბარიერებს ქმნიდა სვანეთში ადგილობრივი მაცხოვრებლებისათვის, რომლებიც საკუთრების რეგისტრაციას ცდილობდნენ (ისტორიულად, თაობების განმავლობაში მათი ოჯახების მფლობელობაში არსებული, თუმცა არადოკუმენტირებული საკუთრება). ხელისუფლება სამთავრობო ტენდერებს შერჩევითად მართავდა და უშვებდა სამშენებლო კომპანიების მიერ იგივე საკუთრების რეგისტრაციას. საერთაშორისო გამჭვირვალობა/საქართველოს განცხადებით წლის ბოლოს ხელისუფლებამ დაიწყო მიწის მფლობელთათვის კომპენსაციის გაცემა, თუმცა ძალზედ მცირე პროცენტმა მიიღო კომპენსაცია. საია და სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციები 2011 წლის დასაწყისში ტურისტული ზონების შექმნას უკავშირებდნენ ისტორიული საკუთრების უფლების უკანონო გაუქმებას სვანეთში, ანაკლიაში, გონიოში და შავი ზღვის მიმდებარე ტერიტორიებზე.

აფხაზეთში დე ფაქტო კანონი კრძალავს იმ ეთნიკური ქართველების მიერ რაიმე საკუთრებასთან დაკავშირებულ საჩივრებს, რომელთაც 1992-93 წლების ომამდე, მის პერიოდში და ომის შემდეგ დატოვეს აფხაზეთი, რითაც იძულებით გადაადგილებულ პირებს ართმევს საკუთრების უფლებებს აფხაზეთში.

2010 წლის დეკემბერში გამოცემული ბრძანებით სამხრეთ ოსეთის დე-ფაქტო ხელისუფლებამ, კანონიერ ძალას მოკლებულად გამოაცხადა ახალგორის რაიონში არსებულ საკუთრებასთან დაკავშირებით საქართველოს ხელისუფლების მიერ 1991-2008 წლებში გაცემული ყველა უძრავი ქონების დოკუმენტი. იმავე ბრძანებაში ნათქვამი იყო, რომ ახალგორის რაიონის მთელი საკუთრება დე ფაქტო ხელისუფლებას ეკუთვნის დე ფაქტო კანონმდებლობის

შესაბამისად ამ საკუთრებაზე „მოქალაქის” უფლების დადგენამდე, რითაც ფაქტობრივად იძულებით გადაადგილებულ ეთნიკურ ქართველებს რეგიონში მათი საკუთრების უფლების განხორციელებაზე უარი ეთქვა.

f. თვითნებური ჩარევა პირად ცხოვრებაში, საოჯახო ცხოვრებაში ან მიმოწერაში

კონსტიტუციითა და კანონით ამგვარი ქმედებები აკრძალულია სასამართლო ნებართვის ან სამართლებრივი საჭიროების გარეშე და პოლიციას ეკრძალება ორდერის გარეშე საცხოვრებლის ჩხრეკა ან ფარული თუ სათვათვალო ოპერაციების ჩატარება. მიუხედავად ამისა, მოცემული აკრძალვის მოთხოვნა ყოველთვის არ იყო დაცული.

არასამთავრობო ორგანიზაციები კვლავ იტყობინებდოდნენ იმის შესახებ, რომ პოლიცია ჩხრეკას აწარმოებდა სასამართლოს განკარგულების გარეშე; არასამთავრობო ორგანიზაციები იტყობინებოდნენ, რომ პოლიცია ორდერს ხშირად იღებდა ჩხრეკის ფაქტის შემდეგ და მოქალაქეებმა არ იცოდნენ იმის შესახებ, რომ ჰქონდათ თავიანთი სახლის ჩხრეკის ერთი საათით გადავადების უფლება ჩხრეკაში ობიექტური მესამე მხარის მოწმეების ჩართვის მიზნით. კანონის თანახმად, თუ ხელისუფლება ჩხრეკას ან ყადაღის დადებას მისი სასწრაფო ხასიათის გამო ორდერის გარეშე აწარმოებს, მათ უნდა მოიპოვონ ორდერი ჩხრეკიდან 24 საათის განმავლობაში; წინააღმდეგ შემთხვევაში მიღებული მტკიცებულება მიჩნეული იქნება ძალადაკარგულად. საია-ის განცხადებით მსგავსი ორდერი თითქმის ყოველთვის მტკიცდება.

წლის განმავლობაში ოპოზიციის ზოგიერთმა წარმომადგენელმა და არასამთავრობო ორგანიზაციებმა შეშფოთება გამოხატა ხელისუფლების მხრიდან წარმოებულ თვალთვალთან დაკავშირებით. ისინი ირწმუნებოდნენ, რომ თვალთვალი მოიცავდა ეროვნული და რეგიონალური ოპოზიციის ლიდერთა ელ-წერილების და მობილური ტელეფონის კონტროლსა და ხელისუფლების წარმომადგენლების მხრიდან კერძო მანქანებიდან წარმოებულ თვალთვალს, რომლებიც მათი რწმენით შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლები იყვნენ.

შემოსავლების სამსახურში განხორციელებული რეფორმების შედეგად შემცირდა განცხადებები მასზედ, რომ საგადასახადო ორგანოები პოლიტიკური საფუძვლით ჩხრეკისთვის სამიზნედ ირჩევენ კონკრეტულ კომპანიებსა და პირებს (იხ. ნაწილი 4).

რამდენიმე განცხადების თანახმად კავშირისა თუ ოპოზიციური პარტიის

წევრთა ნათესავებს ავიწროებდნენ, თანამდებობრივად აქვეითებდნენ, სამსახურიდან ათავისუფლებდნენ ან უკანონოდ აპატიმრებდნენ (იხ. ნაწილები 1.d. და 7). წლის განმავლობაში არასამთავრობო ორგანიზაციების წევრები და კერძო პირები აკეთებდნენ განცხადებებს უკანონო შევიწროების, სამსახურის დაკარგვის და დაპატიმრების შესახებ, რაც მათი რწუნებით დაკავშირებული იყო ოჯახის წევრების საქმიანობასთან. მაგალითად, 16 სექტემბერს, ასმათ ხანგოშვილი, პედაგოგი და ყოფილი უურნალისტი, და პანკისის ხეობის რეგიონში ჩეჩენური დიასპორის თემის წევრი დაკავებულ იქნა ნარკოტიკების სავარაუდო შენახვის ბრალდებით. მოწმეების რწმუნებით დაკავებამდე არ მომხდარა მისი ან მისი სახლის ჩხრეკა, ხოლო ნარკოტიკების ის მცირე რაოდენობა, რომელიც სავარაუდოდ მას აღმოუჩინეს, პოლიციის მიერ იყო ჩადებული. ადგილობრივი მოსახლეობა, მისი სტუდენტები და ნათესავები ირწმუნებიან, რომ ხანგოშვილის დაკავება დაკაშირებული იყო მისი ძმებისა და ბიძაშვილის სავარაუდო კრიმინალურ საქმიანობასთან. 19 სექტემბერს იგი გათავისუფლებულ იქნა და ჯარიმის სახით 5,000 ლარი დაეგისრა (დაახლოებით \$2,980). ხსენებულ საქმეზე შემდგომი ქმედებები არ იყო მოსალოდნელი.

g. შიდა კონფელიტის ზონებში გადამეტებული ძალის გამოყენება და სხვა დარღვევები

აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის რეგიონებში არსებული სეპარატისტული კონფლიქტები კვლავ მოუგვარებელი რჩება. მიუხედავად ამისა უასფრთხოების მდგომარეობა ისეთ დონეზეა შენარჩუნებული რომ არ მომხდარა ამ ტერიტორიებზე სამხედრო კონფლიქტის შესახებ განცხადებები, თუმცა დაფიქსირებულ იქნა ძალადობის სხვა შემთხვევები.

Human Rights Watch-ის განცხადებით 2008 წლის კონფლიქტიდან ორ წელზე მეტი ხნის შემდეგაც კი საქართველოს მთავრობას არ განუხორციელებია კონფლიქტის დროს ჩადენილი საერთაშორისო ადამიანის უფლებათა და ჰუმანიტარული სამართლის დარღვევების ეფექტიანი გამოძიება.

აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის რეგიონებში შეზღუდული შეღწევადობის გამო ადამიანის უფლებათა დაცვისა და ჰუმანიტარული მდგომარეობის შესახებ ოფიციალური ინფორმაციის სიმცირის მიუხედავად, კვლავ გრძელდება სავარაუდო დარღვევების შესახებ განცხადებები. ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისია (EUMM) ხელს უწყობდა კონფლიქტის (მათ შორის ადამიანის უფლებათა პრობლემების შემცველი კონფლიქტების) მოგვარებას საქართველოს, რუსეთისა და ოკუპირებული რეგიონების დე ფაქტო

ხელისუფლებებს შორის კონფლიქტის ზონებში მუდმივი პატრულირებისა და მხარეთა შორის ინციდენტთა პრევენციისა და მათზე რეაგირების მექანიზმების ფარგლებში კონტაქტის ხელშეწყობის გზით. თუმცა, მიუხედავად 2008 წლის ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ შეთანხების დებულებებისა, EUMM-ს ოკუპირებულ რეგიონებში შესვლაზე უარი ეთქვა. პატრულირების განხორციელება შესაძლებელი იყო მხოლოდ საქართველოს არასადაცვო მხარის აღმინისტრაციულ სასაზღვრო ზოლზე.

გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვის გამო დაძაბულობა გრძელდებოდა აფხაზეთის გალის რეგიონში, სადაც მრავალი ეთნიკური ქართველი ცხოვრობს. ასევე განცხადებები კეთდებოდა მოტაცებების, თვითნებური დაკავებებისა და დაკავების განმავლობაში სიკვდილის ფაქტების შესახებ. მრავალრიცხვანი განცხადებები კეთდებოდა რუსი და აფხაზი დე ფაქტო ძალებისა და კრიმინალური დაჯგუფებების მხრიდან გამოძალვის, მარადიორობისა და ძარცვის შემთხვევების შესახებ, განსაკუთრებით კი მოსავლის ადების სეზონის განმავლობაში, როდესაც ადგილობრივი ფერმერები რეგულარულად აწყდებოდნენ მათი შემოსავლის ნაწილის გამოძალვას. რუსული სამხედრო ძალები და დე ფაქტო მილიცია ზღდუდავდა ამგვარი დარღვევების გამოძიების მიზნით საერთაშორისო დამკვირვებლების აფხაზეთის ტერიტორიაზე გადაადგილებას. რუსული სამხედრო ძალები და დე ფაქტო მილიცია ასევე ზღდუდავდა სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე შესვლას.

მკვლელობები

28 ივნისს, თბილისის საქალაქო სასამართლომ 2010 წელს, თბილისში მომხდარ სამ აფეთქებასა და ერთი ქალის მკვლელობასთან დაკავშირებით ტერორიზმში დამნაშავედ ცნო 15 პირი. აფხაზეთში დისლოცირებულ რუს სამხედრო ოფიცერს, ევგენი ბორისოვს დაუსწრებლად 30 წლით თავისუფლების ადგეთა შეეფარდა; გალში ბაზირებულ ეთნიკურად ქართველ მუხრან ცხადაიას დაუსწრებლად უვადო თავისუფლების ადგეთა განესაზღვრა; ხოლო მეორე გალში ბაზირებულ ეთნიკურად ქართველს მელო ცხადაიას დაუსწრებლად 30 წლით თავისუფლების ადგეთა შეეფარდა.

გატაცებები

წლის განმავლობაში გრძელდებოდა განცხადებები ორივე ოკუპირებული რეგიონის აღმინისტრაციულ საზღვრებთან მომხდარი გატაცებების შესახებ. დაკარგულთა მოძიების სამთავრობო და აფხაზეთის კომისიები იტყობინებოდნენ, რომ აფხაზეთის 1992-1993 წლების ომის შედეგად დაახლოებით 2,000 ქართველი და აფხაზი კვლავ დაკარგულად ირიცხებოდა. წლის განმავლობაში

წითელი ჯგრის საერთაშორისო კომიტეტმა დაიწყო ქართველ და აფხაზ მონაწილეებს შორის კოორდინირების ახალი მექანიზმის ხელმძღვანელობა, რომელიც მიმართულია ამ პირების ბედიდბლის გამოაშეავებაზე. სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო ხელისუფლების განცხადებით 1991 და 2008 წლების კონფლიქტის შედეგად 116 პირი კვლავ დაკარგულად ირიცხება. წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტი აგრძელებდა ხელისუფლების დახმარებას შეეტყობინებინა ოჯახებისთვის დაკარგული ნათესავების აღგილსამყოფელი.

ნაწილი 2. სამოქალაქო თავისუფლებათა პატივისცემა, მათ შორის:

a. სიტყვისა და პრესის თავისუფლება

სიტყვისა და პრესის თავისუფლება

კონსტიტუციითა და კანონით გათვალისწინებულია სიტყვისა და პრესის თავისუფლების უზრუნველყოფა. მიუხედავად ამისა, არსებობდა სარწმუნო ინფორმაცია ხელისუფლების მიერ სიტყვისა და პრესის თავისუფლების შეზღუდვის შესახებ.

სიტყვის თავისუფლება: ძირითადად ადამიანებს საჯაროდ და პირად საუბრებში შეეძლოთ ხელისუფლების თავისუფლად გაქრიტიკება და მათ მიმართ არ იქნებოდა მიღებული საპასუხო ზომები, თუმცა არსებობდა ზოგიერთი თვალსაჩინო გამონაკლისი. ზოგიერთი პირი უცხოელ დამკვირვებლებს ატყობინებდა, რომ ისინი ერიდებოდნენ ან შეწყვიტეს დელიკატური თემების განხილვა სატელეფონო საუბრებში, რადგან შიშობდნენ, რომ ხელისუფლების მიერ საუბრები ისმინებოდა. არასამთავრობო ორგანიზაციების განცხადებით, უფლებადამცველების შევიწროების ფაქტებზე გამოძიების არარსებობა ნეგატიურად მოქმედებდა განსხვავებულ აზრსა და სადამკვირვებლო ჯგუფებზე განსაკუთრებით კი თბილისის ფარგლებს გარეთ. ისინი ასევე აცხადებდნენ, რომ ხელისუფლება სამართალწარმოების მექანიზმებს იყენებდა კრიტიკული აზრის დადუმებისთვის.

პრესის თავისუფლება: მიუხედავად იმისა, რომ დამოუკიდებელი მედია აქტიური იყო და აზრთა ფართო სხვადასხვაობა შეიმჩნეოდა, ხელისუფლების პირდაპირი ან ირიბი გავლენა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებზე პრობლემად რჩებოდა. საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველოს 2011 წლის ეროვნული ანტიკორუფციული სისტემის ანალიზის თანახმად “მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნას მეტად პროგრესული და ლიბერალური კანონმდებლობა აქვს მედია-ორგანიზაციების შექმნისა და ფუნქციონირების სფეროში, პრაქტიკაში მედია-

კვლავაც არასაკმარისად გამჭვირვალე, ანგარიშვალდებული და დამოუკიდებელია". მიუხედავად იმისა, რომ წლის მანძილზე ბეჭდვით მედიაში ხშირად ისმოდა მთავრობის მაღალჩინოსანთა კრიტიკა, გაზეთებთან დაკავშირებული ზოგიერთი პირი განიცდიდა ზეწოლასა და დაშინებას. კომერციული თვალსაზრისით მხოლოდ რამდენიმე გაზეთი თუ იყო სიცოცხლიუნარიანი. საერთაშორისო გამჭვირვალობის 2011 წლის ქართული სარეკლამო ბაზრის ანგარიშის თანახმად ოპოზიციურად განწყობილ ბეჭურ მედიას შეზღუდული ტირაჟისა და ბიზნესზე ხელისუფლების ზეწოლის გამო დაბრკოლებები ექმნება რეკლამის მოზიდვაში. ბათუმის ადგილობრივი დამოუკიდებელი გაზეთის "ბათუმელები" განცხადებით ერთმა პოტენციურმა რეკლამის დამკვეთმა გააუქმა შეკვეთა ხელისუფლების პირების მითითებით. როგორც წესი, პოლიტიკური ან ბიზნეს მფარველები აფინანსებდნენ გაზეთებს, რომლებიც მათ ზეგავლენას ექვემდებარებოდნენ. უურნალისტების განცხადებით ბეჭდური მედიის გავრცელებას ასევე ხელს უშლიდა ახალი საგაზეთო ჯიხურების ქსელის დაფუძნება თბილისში, რომელიც გაზეთების გამავრცელებელ ძირითად ძველ საგაზეთო ჯიხურებს ანაცვლებდა. ახალი საგაზეთო ჯიხურების იჯარაზე ლიცენზიები საჯარო აუქციონზე ფართოდ იყიდებოდა სწრაფი კვების, სიგარეტებისა და ლატარების ბილეთების კომპანიებში, რადგან გაზეთების მცირე გამავრცელებელი კომპანიები მათ მიერ შემოთავაზებულ ფასებს კონკურენციას ვერ უწევდნენ.

მოსახლეობის 80 პროცენტისათვის ტელევიზია ყველაზე გავლენიანი მედია საშუალება და მიმდინარე მოვლენებზე ინფორმაციის ძირითადი წყარო იყო. სამი უმსხვილესი ტელემაუწყებელი იყო: სახელმწიფოს საკუთრებაში არსებული საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებელი და კერძო საკუთრებაში არსებული რუსთავი-2 და ტელემედი, ქვეყნის ორი ყველაზე პოპულარული არხი. განცხადებების თანახმად სამივე მათგანს მჭიდრო კავშირები ჰქონდათ ხელისუფლებასთან, ზოგადად აწარმოებდნენ პროსამთავრობო საგამომცემლო პოლიტიკას და ამასთან ეროვნულ დონეზე დაფარვის უმსხვილესი მომწოდებლები იყვნენ. ოპოზიციური ტელეარხები კავკასია და მაქსტრო ხელისუფლების მიმართ უფრო კრიტიკულ შეხედულებებს გამოთქვამდნენ, მაგრამ მათი აუდიტორია კონცენტრირებული იყო თბილისში, რაც ქვეყნის მოსახლეობის 26 პროცენტს შეადგენს.

საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველოს დეკემბერის ქართული სარეკლამო ბაზრის ანგარიშში ნათქვამი იყო: "ის გარემოება, რომ მთელ რიგ კომპანიებს ამჟამინდელი მთავრობის მოხელეების ან ყოფილი მთავრობის/მმართველი პარტიის მაღალჩინოსანი წევრების ნათესავები ან ახლო მეგობრები აკონტროლებენ, ბადებს როგორც ინტერესთა კონფლიქტთან, ისე კონკურენციასა და პოლიტიკურ დამოუკიდებლობასთან დაკავშირებულ

მჭვებს....” ანგარიშში ასევე აღნიშნული იყო, რომ საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის თავმჯდომარე, რომელსაც ევალება ელექტორნული კომუნიკაციების რეგულირება, ფლობს მსხვილ სარეკლამო სააგენტოს, რაც პირდაპირ ინტერესთა კონფლიქტს წარმოადგენს.

8 აპრილს პარლამენტმა ცვლილებები შეიტანა მაუწყებლობის კანონში რაც მედიის მფლობელებზე უფრო მეტ გამჭვირვალობას იძლევა. ცვლილებები კრძალავს უცხოეთში რეგისტრირებული კომპანიების მიერ მაუწყებლების ფლობას; ასევე მაუწყებლებს მოეთხოვებათ ყოველწლიურად საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიას წარუდგინონ გასული წლის ორგანიზაციის ფინანსური სქემა; საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისია და მაუწყებლები გალდებული არიან ინფორმაცია მფლობელებზე საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახადონ მათ შესაბამის ვებ-გვერდებზე. ამასთან საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისია და მაუწყებლები ვალდებული არიან 2012 წლის იანვრისათვის ახალ მოთხოვნებს შეუსაბამონ მფლობელობის სტრუქტურა, როდესაც დაგეგმილია კანონში შეტანილი ცვლილებების ძალაში შესვლა. კომუნიკაციების ეროვნულმა კომისიამ შექმნა ვებ-გვერდი სადაც ქვეყნდებოდა ინფორმაცია მედიის მფლობელებზე, ასევე ფორმები და მონაცემთა ბაზები მედიის შემოსავლებზე ინფორმაციის მოგროვებისთვის. წლის ბოლოს ყველა მსხვილი ტელემაუწყებელი კომუნიკაციების ეროვნულ კომისიას აწვდიდა ინფორმაციას მფლობელებზე. მაუწყებლებს ასევე მოეთხოვებათ შემოსავლებზე ინფორმაციის მიწოდება 2012 წლის თებერვისათვის.

ძალადობა და შევიწროება: წლის განმავლობაში ადგილი ჰქონდა პოლიციის მიერ ურნალისტების ფიზიკური და სიტყვიერი შეურაცხყოფის, ხელისუფლების პირების მხრიდან ურნალისტთა კამერების ჩამორთმევისა და რეპორტაჟების გამო მათი დაშინების შესახებ განცხადებებს. ოპოზიციურ მედია საშუალებებთან დაკავშირებული ურნალისტები იუწყებოდნენ რეპორტაჟების გაშუქებისას სახელისუფლებო შენობებში არათანაბარი დაშვების, ანონიმური სატელეფონო მუქარებისა და უცნობი პირების მხრიდან თვალთვალის შემთხვევებს.

საია-ის განცხადებით უსაფრთხოების ძალების წევრებმა 24 ურნალისტს მიაყენეს დაზიანებები 26 მაისის საპროტესო აქციის დარბევისას. სახალხო დამცველმა აღნიშნა, რომ პოლიცია რეზინის ტყვიებს ესროდა ურნალისტებს, სიტყვიერად და ფიზიკურად შეურაცხყოფდა და ხელს უშლიდა მათ მუშაობას. მრავალ შემთხვევაში ცუდ მოპყრობას ადგილი ჰქონდა მას შემდეგ, რაც ურნალისტები პოლიციას პრესის მანდატს წარუდგენდნენ. საია-ის განცხადებით ადგილი ჰქონდა ურნალისტების პროფესიული აღჭურვილობის უკანონო

ჩამორთმევის ცხრა შემთხვევას. უურნალისტების რწმუნებით ხელისუფლების პირები აზიანებდნენ მათ აღჭურვილობას, ანადგურებდნენ ან ამოშლიდნენ ფოტო, ვიდეო და აუდიო მასალას. 26 დეკემბერს, თბილისის საქალაქო სასამართლომ შინაგან საქმეთა სამინისტროს უურნალისტებისა და მედია ორგანიზაციებისთვის 2,302 ლარის (\$1,370) კომპენსაციის გადახდა დააკრირა 26 მაისის საპროტესტო აქციის განმავლობაში დაკარგული ან დაზიანებული ჩამწერი ვიდეოკამერისა და მიღებული დაზიანებების სამედიცინო მკურნალობის ხარჯებისათვის.

7 ივლისს, ხელისუფლებამ ოთხი ფოტორეპორტიორი დააკავა რუსეთის სასარგებლოდ ჯაშუშობის ბრალდებით, თუმცა შემდგომ მათ პირობითი სასჯელი მიესაჯა წინსაწარი საპროცესო შეთანხმების საფუძველზე. მედია და ადვოკატიორების ჯგუფები კითხვებს სვამდნენ საქმის გამჭვირვალობის სიმწირისა და მთლიანი მსვლელობის შესახებ, კერძოდ თუ როგორ მოხდა ისეთ მძიმე დანაშაულში, როგორიცაა ჯაშუშობა, ბრალდებული პირებისთვის პირობითი სასჯელის შეფარდება. მთავრობამ საპასუხოდ განაცხადა, რომ ფოტოგრაფების თანამშრომლობის შედეგად გამოვლენილ იქნა ჯაშუშობაში ჩართული სხვა პირები, რაც მსუბუქი სასჯელის შეფარდების საფუძველი გახდა. ხელისუფლების მხრიდან გამჭვირვალობის სიმწირემ გამოიწვია, რომ 40 რეპორტიორი ირწმუნებოდა რომ ფოტოგრაფები ხელისუფლების სამიზნები გახდნენ პოლიციის მიერ 26 მაისის საპროტესო აქციის დარბევის ფოტოების გადაღებისა თუ გამოქვეყნების გამო. შინაგან საქმე სამინისტრო ირწმუნებოდა, რომ ჩაწერილი სატელეფონო საუბრები და აღიარებები ჯაშუშობის ბრალდების საფუძველი გახდა. მედია ადვოკატიორების სადამკვირვებლო ჯგუფის კოალიციამ აღნიშნა, რომ დაკავებები და საქმის გამჭვირვალობის ნაკლებობა ამწვავებდა მედიას შორის დაუცველობის შეგრძნებას.

2010 წელს შემოსავლების სამსახურმა ინფორმაცია გამოსცა, რომ ყველა ტელეარხს მიენიჭა საგადასახადო ამნისტია. პროსამთავრობო არხები რუსთავი 2, საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებელი და დამოუკიდებელი ბათუმის ტელეარხი TV25 ამნისტიის უმსხვილესი ბენეფიციარები იყვნენ, რადგან მათ დავალიანების უმაღლესი მაჩვენებლები ჰქონდათ.

ცენტურა და ინფორმაციის შეზღუდვა: წლის განმავლობაში არასამთავრობო ორგანიზაციები, დამოუკიდებელი ანალიტიკოსები და უურნალისტები ხელისუფლების მაღალჩინოსან პირებსა და ოპოზიციურ პოლიტიკოსებს ბრალად სდებდნენ საგამომცემლო და პროგრამული გადაწყვეტილებების მიღებაზე ზეგავლენას საინფორმაციო დირექტორებსა და მედია აღმასრულებლებთან პირადი კავშირებისა საშუალებით და ასევე ბიზნეს მფლობელებთან პირადი კავშირების გამოყენებით სარეკლამო საქმიანობის მართვით. საერთაშორისო

გამჭვირვალობა საქართველოს 2011 წლის ეროვნული ანტიკორუფციული სისტემის ანალიზში აღნიშნულია, რომ “ხელისუფლებამ ქვეყნის ყველაზე გავლენიან სატელევიზიო არხებზე კონტროლი დამყარა მთავრობის მომხრე ბიზნესმენების მიერ მათი შესყიდვის გზით, რაც ამ არხებზე მომუშავე ჟურნალისტებს აიძულებს, რომ ოვითცენზურას მიმართონ.”

2011 წელს გამოქვეყნებული საერთაშორისო კვლევისა და გაცვლის საბჭოს (IREX) მედიის მდგრადობის ინდექსი, რომელიც მოიცავდა 2010 წელს, კვლავ მიუთითებდა, რომ საინფორმაციო ინდუსტრიაში კვლავ მიკერძოებულობა ჭარბობდა. ძირითადი ტენდენციის მოცემი ტელემაუწყებლები პროსახელისუფლებო ინფორმაციას გადმოსცემდნენ, ხოლო უფრო მცირე მედია საშუალებები ოპოზიციური შეხედულებების გავრცელებას უწყობდნენ ხელს.

საქართველოს ეროვნული ტელეკომუნიკაციების კომიტეტი გასცემს ორი ტიპის სამაუწყებლო ლიცენზიებს, “ზოგადი ლიცენზია” ახალი ამბებისა და პოლიტიკური გადაცემებისათვის ან “მხოლოდ გასართობი” ლიცენზია, რომელიც მკაცრად ზღუდავს შემადგენლობას, რაც შესაბამისად კომიტეტს პროგრამებზე სოლიდურ კონტროლს ანიჭებს. 2011 წელს საქართველოს ეროვნული ტელეკომუნიკაციების კომიტეტმა პირველად დაიწყო ლიცენზიების გაცემა 2008 წლის შემდეგ. კანონის შესაბამისად კომიტეტმა ლიცენზიები საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის თანახმად უნდა გასცეს. თბილისში არსებულ BCG Research-ის მიერ 4 მარტს გამოქვეყნებული გამოკითხვის თანახმად ქართველი მაყურებელი გასართობ შოუებს არჩევდა საინფორმაციო პროგრამებს. მედია ანალიტიკოსებმა აღნიშნეს, რომ ეს შედეგები კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრის მიერ გამოქვეყნებული გამოკითხვის შედეგებთან შეუსაბამობაში იყო. 2011 წელს საქართველოს ეროვნული ტელეკომუნიკაციების კომიტეტმა 25 მაუწყებლისთვის გასცა ან განაახლა ლიცენზიები, მათ შორის რამდენიმე მედია საშუალებისათვის, რომლიც ოპოზიციურად განწყობილად განიხილებოდა.

ჟურნალისტების თქმით სამსახურის დაკარგვის შიშით ისინი ისეთი რეპორტაჟების თვითცენზურას ახდენდნენ, რომლებიც არ ასახავდა მედია მფლობელების შეხედულებებს. გაკეთდა განცხადებები, რომ ხელისუფლების მხრიდან ადგილი ჰქონდა ჟურნალისტების დაშინებას მათი რეპორტაჟების ცენტურის მიზნით. გელა მთივლიშვილის განცხადებით მის რეპორტაჟთან დაკავშირებით ყოფილმა პროკურორმა მას მუქარის შემცველი ელექტრონული წერილი გაუგზავნა. სახალხო დამცველმა რეკომენდაცია გამოთქა ამ საკითხთან დაკავშირებით გამოძიების დაწყებაზე. ოპოზიციური პარტიის წარმომადგენლებისა და მედია ადვოკატების აზრით ჟურნალისტები ხელისუფლების უარყოფით შეუში ამსახველ მოვლენებს მსუბუქად ან საერთოდ არ აშუქებდნენ იმის შიშით, რომ კრიტიკული სიუჟეტები ეთერში არ გავიდოდა ან მათ სამსახურად დაუჯდებოდათ.

არასამთავრობო გავლენა: ოპოზიციური ტელემაუწყებლის მაესტროს მფლობელებსა და მის მმართველ ფირმას შორის ნოემბრის კონფლიქტმა დორებით სასტიკად შეზღუდა მაესტროს მაუწყებლობის უნარი და ყველა

საინფორმაციო პროგრამა შეაფერხა. არხი ქვეყანაში მოქმედ მცირერიცხოვან დამოუკიდებელ მაუწყებლებს მიეკუთვნებოდა და მისი რეგულარული მაუწყებლობის შეფერხება სამოქალაქო საზოგადოების შეშფოთების საგანი გახლდათ.

სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის სეპარატისტული რეგიონების მედია კვლავ მჭიდროდ იზღუდება და ფაქტო ხელისუფლებისა და რუსული ოკუპაციური ძალების მიერ.

მარი ოთარაშვილის, დამოუკიდებელი გაზეთის, რეზონანსის, უურნალისტის განცხადებით, მას საქართველოს ახალგორის რეგიონის გუბერნატორი (დევნილობაში მყოფი) ზურაბ ფიცხელაური ემუქრებოდა და მის შანტაჟს ცდილობდა, წლის განმავლობაში რამდენჯერმე მან უურნალისტს ურჩია მისი სტატიები “კორექტულად” დაეწერა. ოთარაშვილი ერთ-ერთი იმ მცირერიცხოვან ქართველ უურნალისტთაგანი იყო, რომელსაც და ფაქტო ხელისუფლებისგან ოკუპირებულ სამხრეთ ოსეთში რეპორტაჟების გაკეთების ნებართვა პქონდა და მისი რეპორტაჟები ხშირად ადგილობრივი სამთავრობო პირების კრიტიკას შეიცავდა.

ინტერნეტის თავისუფლება

აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის გარეთ აგილი არ პქონია ხელისუფლების მხრიდან ინტერნეტის ხელმისაწვდომობის შეზღუდვასა თუ ელექტრონული ფოსტისა და ინტერნეტ ფორუმების თვალთვალს. მიუხედავად ამისა, 2010 წლის ნოემბერში საოპერაციო-საგამომძიებო საქმიანობის შესახებ კანონში შეტანილი ცვლილებები ავალდებულებს საკომუნიკაციო კომპანიებს სამთავრობო გამოძიებისათვის პირადი ინფორმაცია ხელმისაწვდომი გახადონ, რაც სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებს აძლევს ხელმისაწვდომობას პირად ელექტრონულ წერილებზე, ფორუმებსა და ინტერნეტის მეშვეობით დია და დახურულ საუბრებზე.

ოკუპირებულ ტერიტორიებზე ინტერნეტ თავისუფლების შესახებ არასაკმარისი ინფორმაცია იყო ხელმისაწვდომი.

აკადემიური თავისუფლება და კულტურული ღონისძიებები

ხელისუფლების მხრიდან კულტურული ღონისძიებები არ იზღუდებოდა. თუმცა ადგილი პქონდა პოლიტიკური შეხედულებების გამო აკადემიური დანიშვნებისა და გათავისუფლებების შესახებ განცხადებებს. განთლების ექსპერტები პირდაპირ განათლების სამინისტროს მიერ სკოლის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით დანიშნული რამდენიმე “მანდატურის” დაწინაურების შესახებ კითხვებს სვამდნენ, რომლებიც დანიშნულ იქნენ თანამდებობებზე სკოლის რესურს ცენტრებში და სკოლის დირექტორებად.

b. მშვიდობიანი შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება

შეკრების თავისუფლება

კონსტიტუციითა და კანონით გათვალისწინებულია შეკრების თავისუფლება; წლის განმავლობაში ხელისუფლებას არ დაუშლია დემონსტრაციების ჩატარება. მიუხედავად ამისა, ხელისუფლების მხრიდან ხსენებული თავისუფლების პატივისცემა არათანაბარი იყო და მან ძალის გამოყენებით რამდენიმე საპროტესო აქცია დაარბია. ადამიანის უფლებადამცველი ორგანიზაციები გამოხატავდნენ შეშფოთებას კანონის დებულებებთან დაკავშირებით, მათ შორის ერთი პირის ან საქართველოს მოქალაქეობის არქონე პირების მიერ დემონსტრაციის ჩატარების აკრძალვასთან დაკავშირებით; ასევე მასზედ, რომ პოლიტიკურ პარტიებსა და სხვა ორგანიზაციებს ადგილობრივი ხელისუფლების პირების შეტყობინება და წინასწარი ნებართვის მიღება მოეთხოვებათ საერთო მოხმარების გზებზე შეკრებამდე ხუთი დღით ადრე, რაც თავისთავად ხელს უშლის სპონტანურ დემონსტრაციებს.

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კანონი კრძალავს ქუჩების “ხელოვნურად” და “განზრახ” გადაკეტვას, როგორც თავად პროტესტანტების მიერ ასევე “სხვადასხვა ტიპის კონსტრუქციებითა და/ან საგნებით”. მთელ რიგ ადმინისტრაციულ დაღვევებზე, ზემოთხსენებული ქმედებების ჩათვლით, პატიმრობის მაქსიმალური ვადა 90 დღეა. სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად სისხლის სამართლის ბრალდებით წინასწარი დაკავების ვადა 60 დღეს შეადგენს. ხელისუფლებამ 1 ივლისს საზოგადო შეკრებისა და დემოსტრაციების კანონში ცვლილება შეიტანა, რომელიც სასამართლოებს საშუალებას აძლევს სასამართლო შენობებიდან 65 ნაბიჯის ფარგლებში აკრძალონ მიტინები; სახელმწიფო ორგანოებსა და სამინისტროებს მინიჭებული აქვთ მსგავსი უფლებამოსილება.

კანონი პოლიციას ანიჭებს უფლებას გამოიყენოს არასასიკვდილო ტყვიები აჯანყების კონტროლისათვის; სამართალდამცავი ორგანოები დროდადრო პროტესტანტების წინააღმდეგ გადამეტებულ ძალას იყენებდნენ. არასამთავრობო ორგანიზაციები აღნიშნავდნენ, რომ პოლიციის მხრიდან გადამეტებული ძალის გამოყენებას, მათ შორის უერნალისტებსა და პროტესტანტებზე თავდასხმებს, რომლებიც დაკავებას წინააღმდეგობას არ უწევდნენ, ასევე გამჭვირვალე გამოძიებების სიმწირეს შეკრების თავისუფლებაზე შემაკავებელი ეფექტი აქვს. მაგალითად, 3 იანვარს პოლიციამ დაარბია დემონსტრანტები, რომელთაც მშვიდობიანი შიმშილობის საპროტესო აქცია პქონდათ გამართული გმირთა მოედანზე. პოლიციამ გადამეტებული ძალა გამოიყენა მშვიდობიანი მაყურებლების წინააღმდეგ და 11 პირი დააკავა შეუსაბამო ბრალდებებით. 11 დაკავებულ პირს ბრალად ედებოდა წვრილმანი ხულიგნობა და პოლიციის

მითითებებისადმი დაუმორჩილებლობა. სახალხო დამცველის მიერ განხორციელებული გამოძიების თანახმად დაკავების დროს პროტესტანტები კანონს ემორჩილებოდნენ და არ არსებობდა ბრალდების მხარდამჭერი მტკიცებულებები. გამოძიებამ დაადასტურა მოწმეთა ვერსია, რომ პოლიციამ გადამეტებული ძალა გამოიყენა საპროტესტო აქციის უკანონოდ შეწყვეტისათვის. ანგარიშში აღნიშნული იყო, რომ ვიდეო მასალაში ნაჩვენები იყო თუ როგორ აკავებდნენ სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმული პოლიციის ოფიცრები პროტესტანტებს ნებისმიერი ფორმის დოკუმენტების წარდგენის გარეშე. ერთ შემთხვევაში სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმულმა პოლიციელმა სახეში მუშტი გაარტყა პროტესტანტის ცოლს. შინაგან საქმეთა სამინისტროს შიდა გამოძიებას შედეგად მოჰყვა ერთი ოფიცრის დათხოვნა; სამინისტროს თანამდებობის პირები იუწყებოდნენ, რომ შესაბამისი სასამართლო სარჩელის შედეგად მსხვერპლმა 8,000 ლარი (\$4,760) მიიღო მორალური ზიანისათვის.

ხუთი დღის განმავლობაში მიმდინარე საპტროტესო აქციები 26 მაისს ძალადობაში გადაიზარდა, როდესაც პარლამენტის შენობის წინ პოლიციამ მძვინვარედ დაარბია დაახლოებით 1,000 პროტესტანტი, მას შემდეგ რაც მათი ნებართვა ამოიწურა. კონფრონტაცია მოხდა მას შემდეგ რაც საპროტესტო აქციების ლიდერებმა უარყვეს მთავრობის თხოვნა სხვა ადგილას გადასულიყვნენ, რათა გზა გაეთავისუფლებინათ დამოუკიდებლობის დღის ადსანიშნავად 27 მაისს დაგეგმილი პარადისათვის და ბარიკადებით გადაკეტეს მთავარი ქუჩა. პროტესტანტებმა, რომელთაგან ზოგიერთი ჯოხებით, ლითონის მილებითა და მოლოტოვის კოქტეილებით შეიარაღებული მოვიდა, ქალაქის თანამდებობის პირების გაფრთხილებების იგნორირება მოახდინეს, მასზედ რომ თუ ისინი ნებაყოფლობით არ დაიშლებოდნენ მოხდებოდა ტერიტორიის გასაწმენდად ძალის გამოყენება. პოლიციამ ცემა, დააკავა პროტესტანტები და ახლოს მყოფი უურნალისტები და რეზინის ტყვიები ესროლა მათ. ზოგიერთი პოლიციელები საიდენტიფიკაციო ნომრებს არ აჩვენებდნენ რაც ანგარიშვალდებულებას რთულს ხდიდა. მოკლულ იქნა ორი პირი, ერთი პროტესტანტი და ერთი პოლიციის ოფიცერი, სავარაუდოდ საპროტესტო აქციის ლიდერების ავტომობილებით, როდესაც ისინი მაღალ სიჩქარეზე ტოვებდნენ ტერიტორიას. ასევე ორი სხვა პროტესტანტი მიმდებარე შენობის სახურავზე მოკლულ იქნა ელექტრო დენით. ათობით პროტესტანტმა მიიღო დაზიანებები; საია-ის შეფასებებით ხელისუფლებამ 160 პირი დააკავა. დამკვირვებლები აღნიშნავენ, რომ ხელისუფლებას საპროტესტო აქციის დაშლის სამართლებრივი უფლება ჰქონდა, თუმცა ისინი თანხმდებიან, რომ ზოგიერთი პოლიციის ოფიცერი და ძირითადად განსაკუთრებული დანიშნულების ძალების დანაყოფები იყენებდნენ შეუსაბამო ძალას.

გაერთიანების თავისუფლება

კონსტიტუცია და კანონი ითვალისწინებს გაერთიანების თავისუფლებას. თუმცა, პრაქტიკაში მთავრობის მხრიდან ხსენებული უფლების დაცვა შერჩევითი იყო. წლის განმავლობაში ადგილი პქონდა რამდენიმე განცხადებას მასზედ, რომ პროფესიული კავშირების გაერთიანებების წევრებისა და ოპოზიციური პარტიებისა და მათი ოჯახების და მათთან დაკავშირებული პირების მიმართ, ამორჩევითი გზით ხორციელდებოდა სამართლებლივი დევნა სამართლდამცავი ორგანოების მხრიდან, ხოლო მსჯავრდებისას მათ მიმართ ტარდებოდა სასჯელის უფრო მეცნი ზომები, ვიდრე სხვა მოქალაქეების მიმართ. ასევე გაკეთდა განცხადებები, ოპოზიციურ ფიგურებზე, არასამთავრობო ორგანიზაციებზე, მასწავლებლებზე, და კავშირების წევრებზე ზეწოლის შესახებ, თვალთვალის და სამუშაო ადგილების დაკარგვის ან დაკარგვის შესახებ მუქარის ჩათვლით (იხილეთ ნაწილები 3 და 7).

c. რელიგიის თავისუფლება

გთხოვთ იხილოთ სახელმწიფო დეპარტამენტის “ანგარიში რელიგიის საერთაშორისო თავისუფლების შესახებ” ვებ-გვერდზე: www.state.gov/j/drl/irf/rpt.

d. გადაადგილების თავისუფლება, იძულებით გადაადგილებული პირები, დევნილთა დაცვა და მოქალაქეობის არმქონე პირები.

კანონი უზრუნველყოფს ქვეყნის შიგნით გადაადგილების თავისუფლებას, საზღვარგარეთ გამგზავრებას, ემიგრაციასა და რეპატრიაციას საქართველოს მოქალაქეებისათვის. თუმცა, პრაქტიკაში ეს უფლება იზღუდებოდა აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში დე ფაქტო ხელისუფლებების და რუსეთის საოკუპაციო ძალების მიერ. მთავრობა თანამშრომლობდა გაეროს დევნილთა საქმეების უმაღლეს კომისართან (UNHCR) და სხვა ჰუმანიტარულ ორგანიზაციებთან, იძულებით გადაადგილებულ პირთა, დევნილთა, დაბრუნებულ დევნილთა, თავშესაფრის მაძიებელთა, მოქალაქეობის არმქონე პირთა, და სხვა შესაბამის პირთა დახმარების გაწევისა და დაცვის საქმეში.

ქართული კანონმდებლობა ზღუდავს უცხოელთა მიმოსვლას აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში. კანონი ასევე ითვალისწინებს სპეციალურ მოთხოვნებს იმ პირებზე, რომლებიც ოკუპირებულ რეგიონებში ეკონომიკურ აქტივობას ახორციელებენ. თუმცა, არ ყოფილა შეტყობინებები, საქართველოს ხელისუფლების მხრიდან რომელიმე საერთაშორისო ჰუმანიტარული ორგანიზაციის საქმიანობის შეზღუდვის შესახებ. რუსეთისა და აფხაზეთის დე ფაქტო ხელისუფლება ზღუდავდა საერთაშორისო ორგანიზაციების მოქმედების თავისუფლებას აფხაზეთში. რუსეთისა და სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო ხელისუფლებამ დაბლოკა ფაქტობრივად ყველა საერთაშორისო

ორგანიზაციის, მათ შორის, ჰუმანიტარული ორგანიზაციების ჩვეული მიმოსვლა სამხრეთ ოსეთში.

დე ფაქტო ხელისუფლებების და რუსული ძალების მიერ იზღუდებოდა გადაადგილების თავისუფლება აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ოკუპირებულ რეგიონებში, რაც გულისხმობდა ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ადმინისტრაციულ საზღვარზე სამედიცინო დახმარების, საპენსიო მომსახურების, რელიგიური მსახურებისა, და განათლების მისაღებად, თავისუფალი მიმოსვლის აკრძალვას.

რუსული სასაზღვრო დაცვის და დე ფაქტო მილიციის დაქვემდებარებაში არსებული საგუშავოები, ხშირად აფერხებდა მოქალაქეების მოძრაობას მოცემულ რეგიონებში, რეგიონებს შორის და საქართველოს მთავრობის მიერ კონტროლირებად ტერიტორიებზე. მიუხედავად იმისა, რომ აფხაზი დე ფაქტო ხელისუფლება საქართველოს დანარჩენ ნაწილთან ადმინისტრაციულ საზღვარს ოფიციალურად დახურულად აცხადებდა, მათ მიერ შეზღუდული რაოდენობით დაიშვებოდა რუსის ხიდის გადაკვეთა. 2010 წლის ივლისში მათ შემოიღეს საშვათ სისტემა, რომელმაც ფორმალური გახადა საზღვრის გადაკვეთაზე ნებართვის გაცემის პროცესი, ერთი გასვლა 100 რუსული რუბლის (\$3) საფასურად. სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო ხელისუფლებამ გარკვეული შეზღუდვებით ნებადართული გახადა ახალგორის რეგიონის გადაკვეთა, რომლის დარჩენილი მოსახლეობაც ძირითადად ეთნიკური ქართველებისგან შედგება. საერთაშორისო დამკვირვებლებმა მოიპოვეს შეზღუდული კავშირი აფხაზეთთან, თუმცა მხოლოდ მცირე რაოდენობას მიეცა საშუალება იშვიათად და განსაკუთრებული აკრძალვების პირობებში შეეღწიათ სამხრეთ ოსეთში. სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო ხელისუფლება განაგრძობდა უმეტესი საერთაშორისო ორგანიზაციების ჰუმანიტარულ დახმარებაზე უარის განცხადებას, მათ შორის, გაეროს დევნილთა უმაღლესი კომისარისთვის (UNHCR).

მედიის განცხადებების თანახმად, 2010 წლის სექტემბერში სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო ხელისუფლებამ გააკეთა განცხადება მასზედ, რომ რეგიონში მცხოვრები ეთნიკური ქართველი მოსახლეობის მიმართ დაწესდებოდა შეზღუდვები, როგორიცაა ადმინისტრაციული საზღვარის გადაკვეთის გადასახადი, თუ ისნი არ გახდებოდნენ სამხრეთ ოსეთის “პასპორტის” მფლობელები. ეს მოთხოვნები წლის ბოლომდე არ შესულა ძალაში.

აფხაზეთის კანონი “მოქალაქეობის” შესახებ ითვალისწინებს ორმაგ, რუსეთისა და აფხაზეთის, მაგრამ არა ორმაგ, საქართველოსა და აფხაზეთის “მოქალაქეობას”. ხსენებული კანონის მიხედვით, აფხაზეთში მცხოვრები

ქართველი უროვნების მოსახლეობა ვალდებულია მიიღოს აფხაზური “მოქალაქეობა”, რათა წამოიწყოს ბიზნესი, გახსნას საბანკო ანგარიში, მონაწილეობა მიიღოს არჩევნებში, იყაროს კენჭი, გადაადგილდეს თავისუფლად და შეიძინოს კერძო სატურება.

იძულებით გადაადგილებული პირები (IDPs)

გაეროს დევნილთა საქმეების უმაღლესი კომისარის (UNHCR) განცხადებით, 1992-93 წლების და 2008 წლის კონფლიქტების შედეგად იძულებით გადაადგილებული პირის სტატუსის მატარებელი დაახლოებით 270,528 ადამიანი იმყოფებოდა ქვეყანაში წლის განმავლობაში. გაეროს დევნილთა საქმეების უმაღლესი კომისარის (UNHCR) მიხედვით, 2008 წლის კონფლიქტის შედეგად დაახლოებით 127,000 დევნილიდან, ფაქტობრივდ უკეთდა, ვინც ითხოვა დახმარება, მიიღო ხანგრძლივი თავშესაფარი საქართველოს არასადავო ტერიტორიაზე წლის დასასრულისთვის. ამასთანავე, გაეროს დევნილთა საქმეების უმაღლესი კომისარის (UNHCR) გამოთვლით, დეკემბერში ქვეყანაში 128,864 პირი იმყოფებოდა “იძულებით გადაადგილებულ პირთა მსგავს” სიტუაციაში, და საჭიროებდა დაცვასა და ჰუმანიტარულ დახმარებას; მათ შორის იყვნენ პირები, რომლებიც დაბრუნდნენ აფხაზეთში, სამხრეთ ოსეთში, და მათი ადმინისტრაციული საზღვრების მიმდებარე ტერიტორიებზე, აგრეთვე 2008 წლის კონფლიქტის შემდეგ იძულებით გადაადგილებული პირები, რომლებსაც შემდგომ შეუცვალეს ადგილმდებარება.

წლის ბოლოს, ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, 2008 წელს იძულებით გადაადგილებულ პირთა უმეტესობამ მიიღო იძულებით გადაადგილებული პირის ოფიციალური სტატუსი. თუმცა, იძულებით გადაადგილებული პირის სტატუსი არ იყო განსაზღვრული ზოგიერთი პირისთვის, რომელიც 2008 წლის კონფლიქტის დროს იძულებით გადაადგილდა ან რომელიც აცხადებდა, რომ ამ კონფლიქტის დროს მოხდა მისი იძულებით გადაადგილება. ამ პირებს სახელმწიფო უწყებებში “იძულებით გადაადგილებული პირის სტატუსის მაძიებლებად” მოიხსენიებენ. ეს კატეგორია მოიცავს პირებს, რომელსაც არასდროს გაუვლიათ რეგისტრაცია სახელმწიფო ორგანოებში, ე.ი. ის პირები, რომელთაც არასოდეს გაუვლიათ დაბადების რეგისტრაცია, ან რომლებიც იძულებით გადაადგილდნენ იმ რაიონებიდან, რომლებიც 2008 წლამდე საქართველოს კონტროლს არ ექვემდებარებოდნენ, ის პირები, რომელთა სამხრეთ ოსეთიდან გამოსახლებისა და კონფლიქტის ურთიერთკავშირის დამტკიცება შეუძლებელია, ან ის პირები, რომლებსაც არ შეუძლიათ ოქუპირებულ ტერიტორიაზე თავიანთი ყოფილი საცხოვრებლის დასაბუთება. მათ რიცხვში აგრეთვე შედიან ადამიანები, რომლებიც შესაძლოა ფლობდნენ კერძო საქართვებას სამხრეთ ტერიტორიას ახალგორის რაიონში, თუმცა გადაადგილდნენ კონფლიქტის დაწყებამდე, ეკონომიკური, განათლებასთან დაკავშირებული ან სხვა მიზეზების გამო. რადგანაც ადგილი ჰქონდა ახალგორში და ახალგორიდან სეზონურ მიმოსვლას, გართულდა იმის დადგენა, თუ სად ბინადრობდა კონკრეტული პიროვნება კონფლიქტის პერიოდში.

სხვადასხვა უწყებები, მათ შორის სამთავრობო ორგანიზაციები, გაეროს დევნილთა უმაღლესი კომისარი (UNHCR) და არასამთავრობო ორგანიზაციები, სხვადასხვა მეთოდებს იყენებდნენ იძულებით გადაადგილებულ პირთა რაოდენობის დასადგენად.

2008 წლის კონფლიქტის შედეგად იძულებით გადაადგილებული პირები წლის განმავლობაში აგრძელებდნენ მნიშვნელოვანი დახმარების მიღებას სახელმწიფოსგან, სტატუსთან შესაბამისი ყოველთვიური ნაღდი ფულადი გადასახადის სახით, ასევე გარკვეულ დახმარებას დონორთა საერთაშორისო საზოგადოებისგან. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტრო აგრძელებდა იძულებით გადაადგილებული პირების დახმარებას და მათი სოციალურ-ეკონომიკური ინტეგრაციის ხელშეწყობასა და შესაბამისი პირობების შექმნას, მათი უსაფრთხო და ღირსეული დაბრუნებისთვის. წლის მანძილზე ხელისუფლებამ გადადგა სარეაბილიტაციო, უზრუნველყოფის და ახალი საცხოვრებელი სახლების მშენებლობის ნაბიჯები, ან საცხოვრებლის ნაცვლად, ბინის შესასყიდად საჭირო ფულით უზრუნველყო 1990-ანი წლებისა და 2008 წლის კონფლიქტების შედეგად იძულებით გადაადგილებული პირები. ამგვარი ნაბიჯების შედეგად, მნიშვნელოვანი წინსვლა განხორციელდა 4,734 იძულებით გადაადგილებული პირის საცხოვრებელი ადგილის გაუმჯობესებაში. ხელისუფლებამ რეაგირების მიდგომა (საცხოვრებელი სახლების მაქსიმალური ოდენობის სასწრაფო მშენებლობა), ჩაანაცვლა გრძელვადიანი გადაწყვეტის მიდგომით (ორივე კონფლიქტის შედეგად იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის მყარი და მედეგი საცხოვრებელი სახლების მშენებლობით). მიუხედავად ამისა, 6,000 ოჯახზე მეტი, განსაკუთრებით კი 1990-ან წლების კონფლიქტების შედეგად გადაადგილებული, კვლავ არასათანადო პირობებში ცხოვრობდნენ, ხშირად ნახევრად დანგრეულ კოლექტიურ ცენტრებში, რომლებიც თავშესაფრისა და სანიტარიის სტანდარტებს არ პასუხობს და რომლებიც მოშორებულია სხვადასხვა მომსახურებასა და ეკონომიკურ შესაძლებლობებს.

მთავრობა განაგრძობდა ყველა იძულებით გადაადგილებული პირისთვის ადეკვატური საცხოვრებელი პირობების შექმნას, თუმცა მათი საჭიროებები მნიშვნელოვნად აჭარბებდა არსებულ რესურსებს. მთავრობის 2010 წლის დეკემბერის გამოთვლების თანახმად, ქვეყანაში არსებული ყველა იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის ადეკვატური თავშესაფრის შესაქმნელად საჭირო თანხა დაახლოებით 585 მილიონ ლარს (348 მილიონ აშშ დოლარს) შეადგენდა. წლის განმავლობაში ხელისუფლებამ განახორციელა იძულებით გადაადგილებულ პირთა არსებული სამოქმედო გეგმის ფართო მიმოხილვა, პროცესი მოიცავდა გაეროს დევნილთა უმაღლესი კომისარის (UNHCR), დონორებისა და საერთაშორისო დამცველი არასამთავრობო ორგანიზაციების კონსულტაციებს.

იძულებით გადაადგილებულ პირთა ბინებიდან გამოსახლების 2010 წლის ივნისი-აგვისტოს რიგი სადაცო შემთხვევების შემდეგ, საქართველოს

ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტრომ და გაეროს დევნილთა საქმეების უმაღლესმა კომისარმა (UNHCR), საერთაშორისო საზოგადოების სხვა ორგანიზაციებთან და დონორებთან შეთანხმებით, შეიმუშავეს პუმანიტარულ სტანდარტებთან შესაბამისი განახლებული პროცედურები, იძულებით გადაადგილებულ პირთა თავშესაფრებიდან გასახლებისთვის. მაგალითად, განახლებული პროცედურების თანახმად, სახელმწიფო ვალდებულია მინიმუმ 10 დღით ადრე შეატყობინოს იძულებით გადაადგილებულ პირებს გამოსახლების შესახებ და შესთავაზოს მათ კონკრეტული ინფორმაცია ალტერნატიული საცხოვრებელი საშუალებების შესახებ. იანვარში ახალი პროცედურების გათვალისწინებით 535 იძულებით გადაადგილებული პირი იქნა გამოსახლებული თბილისის 19 “დროებითი თავშესაფრიდან”. გაეროს დევნილთა საქმეების უმაღლესი კომისარის (UNHCR) განცხადებით, ძირითადად გამოსახლება მშვიდობიანად მიმდინარეობდა, უმნიშვნელო კონფლიქტების გარდა ორ შემთხვევაში, რომელთაგან ერთ-ერთი დაპატიმრებებით დასრულდა. მთავრობის მიერ გამოსახლების პროცესში გადადგმულმა არასათანადო ნაბიჯებმა კრიტიკა დაიმსახურა საერთაშორისო და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციის მხრიდან, განსაკუთრებით ეს ეხებოდა საერთაშორისო დამკვირვებლების მიმართ დაწესებულ შეზღუდვებს. იძულებით გადაადგილებულ პირთა მცირე ნაწილი დათანხმდა მთავრობის მიერ შემოთავაზებულ საცხოვრებელ სახლებს თბილისის გარეთ და ამის სანაცვლოდ, როგორც აღმოჩნდა, თვითონ მოიძიეს საცხოვრებელი ადგილები დედაქალაქში.

ივლისსა და აგვისტოში, ხელისუფლების მიერ დაახლოებით 100 იძულებით გადაადგილებული პირის ოჯახი იქნა გამოსახლებული თბილისის ცენტრალური პუნქტებიდან. მათ შორის იყო უკანონო “დროებითი თავშესაფრები” და კანონიერი კოლექტიური ცენტრები, რომლებშიც იძულებით გადაადგილებული პირების ბინადრობის უფლება კანონით იყო დაცული. გაურკვეველი იყო მთავრობის მიერ იძულებით გადაადგილებულ პირთა თავიანთივე დარეგისტრირებული საცხოვრებელი ადგილებიდან გამოსახლების სამართლებლივი საფუძვლები. კანონი კრძალავს იძულებით გადაადგილებულ პირთა ძალით გამოსახლებას კანონიერი საცხოვრებელი ადგილებიდან, ისეთი კომპენსაციის გარეშე, რომელიც საკმარისი იქნება ტოლფასი საცხოვრებელი პირობების უზრუნველსაყოფად. რამოდენიმე ადგილობრივმა დამცველმა ორგანიზაციამ განაცხადა, რომ მთავრობის მიერ შეთავაზებული კომპენსაცია არ შეესაბამებოდა ხსენებულ სტანდარტებს, და წლის დასასრულს სულ მცირე ერთი სამოქალაქო სარჩელი მაიც ელოდებოდა სასამართლო გადაწყვეტილებას.

აფხაზეთის დე ფაქტო ხელისუფლება კვლავ დაბრკოლებებს უქმნიდა 1992-93 წლების ომში იძულებით გადაადგილებული დაახლოებით 235,000 პირის რეპატრიაციას, მიუხედავად 1994 წელს საქართველოს, რუსეთსა და UNHCR-ს შორის დადებული ხელშეკრულებისა, რომელიც მოითხოვდა ომის დროს იძულებით გადაადგილებულ პირთა უსაფრთხო, დაცულ და ნებაყოფლობით

დაბრუნებას. დაახლოებით 45,000 ხსენებული იძულებით გადაადგილებული პირი, რომელთაგან მრავალი სეზონურ სამუშაოს ასრულებდა, დაბრუნდა ქვემო აფხაზეთის გალისა და ოჩამჩირეს რაიონებში, თუმცა აფხაზეთის დეფაქტო ხელისუფლებამ უარი განუცხადა იძულებით გადაადგულებულ პირებს აფხაზეთის სხვა რაიონებში დაბრუნებაზე. 2008 წელს მიღებული “კანონის” თანახმად, რომელიც 1992-93 წლებში ყველა “მიტოვებული საკუთრების” ჩამორთმევას გულისმობას, საქართველოს სხვა მხარეებში მცხოვრებ იძულებით გადაადგილებულ პირებს ეკრძალებოდათ აფხაზეთში რაიმე საკუთრებასთან დაკავშირებული საჩივრები.

ლტოლვილთა დაცვა

თავშესაფრის ხელმისაწვდომობა:

კანონით გათვალისწინებულია თავშესაფრის ბოძება ან ლტოლვილის სტატუსის მინიჭება, მთავრობამ შეიმუშავა ლტოლვილთა დაცვის უზრუნველყოფის სისტემა.

დროებითი დაცვა: მთავრობამ უზრუნველყო დროებითი დაცვა იმ პირებისთვის, რომელთაც შესაძლოა არ გააჩნდათ ლტოლვილის კვალიფიკაცია. 2009 წელს სამხრეთ ოსეთიდან საქართველოში დეზერტირობის მცდელობით გადმოსული ორი რესი ჯარისკაცი წლის ბოლოს თავშესაფრის მაძიებლის დაცული სტატუსით იმყოფებოდა ქვეყანაში. ორივე შემთხვევაში ხელისუფლებამ უზრუნველყო მათი დროებითი დაცვა, თავშესაფრის მოთხოვნის პროცესში. თუმცა, წლის ბოლოსთვის არც ერთი თავშესაფრისმაძიებლის საქმე არ გადაჭრილა.

მოქალაქეობის არმქონე პირები

კანონის მიხედვით ადამიანი მოქალაქეობას იღებს დაბადებისთანავე, იმ შემთხვევაში, თუკი ერთი ან ორივე მშობელი მოქალაქეა. ასევე კანონი ითვალისწინებს მოქალაქეობის მინიჭებას მოქალაქეობის არმქონე პირების შვილებისთვის, ქვეყნის ტერიტორიაზე დაბადების შემთხვევაში. კანონის თანახმად, ზრდასრულ პიროვნებას მოქალაქეობის მიღების უფლება აქვს იმ შემთხვევაში, თუ ის აკმაყოფილებს შემდეგ მოთხოვნებს: (ა) უკანასკნელი ხუთი წლის მანძილზე მუდმივად ცხოვრობდა ქვეყნის ტერიტორიაზე; (ბ) ფლობს სახელმწიფო ენას; (გ) იცნობს ქვეყნის ისტორიასა და კანონმდებლობას; და (დ) დასაქმებულია ან ფლობს უძრავ ქონებას ქვეყნის ტერიტორიაზე, ეწევა კომერციულ საქმიანობას, ან არის ქართული კომპანიის ან მრეწველობის წილის მფლობელი. მოქალაქეობის მიღების მსურველს, პირველ რიგში მოეთხოვება ყოფილ მოქალაქეობაზე უარის განცხადება.

მთავრობის 2012 წლის დეკემბრის სტატისტიკის მიხედვით, ხელისუფლების მიერ დადგინდა და აღრიცხულ იქნა 1,987 სამართლებრივად მოქალაქეობის არმქონე პირი. გაეროს დევნილთა საქმეების უმაღლესი კომისარის (UNHCR)

და მთავრობის გამოთვლების შეჯამებით მოქალაქების არმქონე პირთა რიცხვია 1,781. დაბადების მოწმობების დაგვიანებული გაცემის და სხვა საბუთებთან დაკავშირებული პრობლემების გამო (განსაკუთრებით ეროვნულ უმცირესობათა ოქმებში), ქვეყანაში მოქალაქეობის არმქონე პირთა რეალური რიცხვი სავარაუდო გაცილებით უფრო მაღალი იყო. მოქალაქეობის არმქონე არარეგისტრირებულ პირთა რიცხვში სავარაუდო შედიოდნენ რუსეთში რეპატრიაციის მსურველი ჩეხენი მოსახლეები, რომლებსაც უარი განუცხადეს, რადგანაც ისინი არასდროს ყოფილან რუსეთში რეგისტრირებულნი და არ გააჩნდათ საქართველოს დასაბუთებული მოქალაქეობა. მოცემული გაურკვეველი ვითარება უფრო მძიმე ხასიათს ატარებდა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე მცხოვრები პირებისთვის.

ის ბავშვები, რომლებსაც არ ჰქონდათ დაბადების მოწმობები, ვერ იღებდნენ მონაწილეობას სოციალური დახმარებისა და საგანმანათლებლო პროგრამებში. ხშირ შემთხვევებში ბავშვები არ იყვნენ რეგისტრირებულნი, რადგანაც მათ მშობლებს არ გააჩნდათ საბუთები. გაეროს დევნილთა საქმეების უმაღლესი კომისარის (UNHCR) მიერ დადგინდა ქვეყანაში მცხოვრები 9,931 საბუთების არმქონე პირი. წლის ბოლოს ამ კატეგორიის 63 პროცენტმა მიიღო უფასო იურიდიული დახმარება და ხელშეკრულების პირებს მიეცათ საშუალება დაედგინათ საქუთარი დაბადების თარიღი, დაემოწმებინათ უფლება საქართველოს მოქალაქეობაზე, და მიეღოთ პიროვნების დამადასტურებელი საბუთები.

ინტენსიურად მუშაობდა სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ოთხი სამსახური, რომელიც ახდენდა იძულებით გადაადგილებული პირების რეგისტრაციას და ადმინისტრაციული საზღვრის სამსრეთ ოსეთის მხარეზე სახელმწიფო არქივების განადურების შედეგად საბუთების არმქონე მოქალაქეებისთვის დოკუმენტების გაცემას. 2008 წელს სამოქალაქო რეესტრის სააგენტომ აღრიცხა 2,500 საბუთების არმქონე იძულებით გადაადგილებული პირი, მათგან 1,700-ს დახმარება გაუწია სააგენტომ და არასამთავრობო ორგანიზაციამ “სამართლებრივი განვითარებისა და კონსულტაციების ჯგუფი”.

ნაწილი 3. პოლიტიკური უფლებების დაცვა: მოქალაქის უფლება მონაწილეობა მიიღოს ხელისუფლების შეცვლაში

კონსტიტუცია და კანონი უზრუნველყოფს მოქალაქეთა უფლებას, მშვიდობიანი გზით შეცვალონ თავიანთი ხელისუფლება. თუმცა, 2008 წლის საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნებში მთავრობის მოქმედებები არაერთგვაროვანი იყო.

არჩევნები და პოლიტიკური მონაწილეობა

უკანასკნელი არჩევნები:

საერთაშორისო დამკვირვებლების შეფასებით 2008 წლის იანვრის არჩევნები მირითადად შეესაბამებოდა ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის (ეუთოს) დემოკრატიული არჩევნების უმეტეს ვალდებულებებს.

თუმცა, დაფიქსირდა მნიშვნელოვანი პრობლემებიც, მათ შორის, მუქარისა და ზეწოლის ბრალდებები, ხარვეზები ხმების დათვლისა და ტაბულაციის პროცესებში, საჩივრებისა და სააპელაციო პროცესის ნაკლოვანებები. ამ და სხვა ხარვეზებმა ზიანი მიაყენა 2008 წლის მაისის საპარლამენტო არჩევნებს, რომელიც ეუთოს შეფასებით არათანაბრად და არასრულად პასუხობდა საერთაშორისო სტანდარტებს.

ეუთოს სადამკვირვებლო მისის მონაცემებით, 2010 წლის მუნიციპალურ არჩევნებში მნიშვნელოვანი წინსვლა იქნა მიღწეული ეუთოსა და ერვოპის საბჭოს პრინციპებთან შესაბამისობის თვალსაზრისით, თუმცა ადგილი პქონდა მნიშვნელოვან ხარვეზებს, მათ შორის სამართლებლივი სტრუქტურისა და მისი დანერგვის ნაკლოვანებებს, კანდიდატებისათვის თამაშის არათანაბარ წესებს და არჩევნების დღეს გაყალბების ცალკეულ შემთხვევებს. დამკვირვებლებმა განაცხადეს სხვადასხვა ტიპის დარღვევების შესახებ, მათ შორის საარჩევნო ყუთებში ბიულეტენების ჩაყრის სავარაუდო შემთხვევები, მრავალჯერადი ხმის მიცემისა და ხმის მინდობილობითი მიცემის შემთხვევები, ამასთანავე ამომრჩეველთა სიებში აღინიშნებოდა რიგი იდენტური ხელმოწერები. დამკვირვებლების მიერ ასევე აღინიშნა პროცედურული დარღვევები მათი დაკვირვების ქვეშ დათვლილი ხმების ერთ მეხუთედსა და ხმათა ტაბულაციის ერთ მეოთხედ შემთხვევებში. ეუთოს მისამი ოპოზიციური პარტიებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციებისგან მოისმინა დარღვევებთან დაკავშირებული ბრალდებები, მათ შორის განცხადებები, ოპოზიციის კანდიდატებზე კანდიდატურის მოსახლეობის განხორციელებული ზეწოლის შესახებ. არასამთავრობო ორგანიზაციები და ოპოზიციური პარტიები განაცხადებდნენ, რომ სამთავრობო სექტორის თანამშრომლებზე ზეწოლას ახდენდა მათი ხელმძღვანელობა, რათა მათ ხმა მიეცათ მმართველი პარტიისათვის და წვლილი შეეტანათ მათ კამპანიებში, მინიშნებებით, რომ წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი სამუშაოს დაკარგავდნენ. ეუთომ ასევე განაცხადა ბრალდებების შესახებ, რომლის თანახმადაც მეწარმეები თავს იკავებდნენ ზოგიერთი ოპოზიციური პარტიის დაფინანსებისგან, სამაგიერო ზიანის მიღების შიშით. ეუთოს მისამი აღნიშნა რომ საარჩევნო მასალა ხელმისაწვდომი იყო ეროვნული უმცირესობების ენებზე, თუმცა არა ყველა იმ რაიონში, სადაც ცხოვრობენ ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლები.

იუსტიციის სამინისტროს განცხადებით, 2010 წლის მუნიციპალური არჩევნების დროს, ქვეყნის სხვადასხვა რაიონებში ჩადენილი ქმედებების საფუძველზე, საარჩევნო კომისიების ხუთ წევრს ბრალი წაუყენეს და დამნაშავედ ცნეს არჩევნების გაყალბებაში ან არჩევნების პროცესის ხელისშემლაში. უმეტეს შემთხვევაში ხენებული უბნების საარჩევნო შედეგები ანულირდა. რამოდენიმე ამგარი შემთხვევის გამოძიება გაგრძელდა მესტიაში.

27 დეკემბერს, 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებისთვის მზადების პროცესში, პარლამენტმა შემოიღო ახალი საარჩევნო კოდექსი, რომელიც ითვალისწინებს არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და ვენეციის კომისიის მრავალ რეკომენდაციას. ახალი საარჩევნო კოდექსის თანახმად, ნებისმიერი პარტია,

რომელიც საერთო ხმების 5 პროცენტს დააგროვებს, სულ უმცირეს ექვს ადგილს დაიმსახურებს პარლამენტში და მიიღებს საპარლამენტო ფრაქციის სტატუსს შესაბამისი პრივილეგიებით; კოდექსი ამცირებს საპარლამენტო კანდიდატების საცხოვრებლის მოთხოვნებს, მოითხოვს მედიის მხრიდან კანდიდატების თანაბარ მოპყრობას, პარტიებს აძლევს ფინანსური წაქეზების შეთავაზების საშუალებას საპარლამენტო სიებში ქალთა რაოდენობის გასახრდელად. ასევე კოდექსი ითვალისწინებს წინასაარჩევნო საჩივრების სამართვად სპეციალური კომისიის შექმნას 2012 წლის ივლისის დასაწყისში. თუმცა, ახალ კოდექსში არ არის შესული ვენეციის კომისიის მთავარი რეკომენდაცია, რომელიც გულისხმობს მიცემული ხმების თანასწორობის გაძლიერებას, ერთმანდატიანი პროპორციული საარჩევნო ოლქების აღდგენის გზით.

პოლიტიკური პარტიები: საქართველოს კანონმდებლობა პოლიტიკური პარტიების შექმნის თავისუფლებას უზრუნველყოფს და არ აწესებს დამატებით შეზღუდვებს სარეგისტრაციო მოთხოვნების გარდა. ასევე, დეკემბერში შემოღებული საარჩევნო კოდექსი საშუალებას აძლევს ცალკეულ პირებს იყარონ კენჭი, რომელიმე პარტიის წევრობის გარეშე. თუმცა, პოლიტიკურ ოპოზიციასთან დაკავშირებული რამოდენიმე ორგანიზაციის წევრმა განაცხადა, რომ ადგილი ჰქონდა მათი პოლიტიკური ნიშნით გამორჩევას და მათ მიმართ სამართლებლივ დევნას. რამოდენიმე ოპოზიციური პარტიის წევრმა განაცხადა სატელეფონო ზარებით მიღებული მუქარისა და პარტიის წევრობაზე უარის თქმის მოთხოვნების შესახებ, ასევე ადგილობრივი პოლიციის მიერ აღუნიშნავი მანქანებით მათი თვალთვალის ფაქტების შესახებ. ერთ-ერთმა არასამთავრობო ორგანიზაციამ განაცხადა ვიდეო გადაღების შესახებ, რომელიც ხორციელდებოდა მათი ოპოზიციურ პარტიასთან შეხვედრისას, სასტუმროს საკონფერენციო დარბაზში შესვლის დროს. ოპოზიციური პარტიების წევრების თქმით, ადგილი ჰქონდა ასევე მასწავლებლების სამსახურიდან განთავისუფლების შემთხვევებს, პარტიებთან არსებული კავშირების გამო.

მას შემდეგ რაც, მილიარდერმა ბიძინა ივანიშვილმა ოქტომბერში განაცხადა, რომ გეგმავდა ოპოზიციური პოლიტიკური პარტიის შექმნას, 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად, მიღებულ იქნა შეტყობინებები რომ მასთან დაახლოებებული პირები და კომერციული ორგანიზაციები პოლიტიკურად მოტივირებულ ზეწოლას განიცდიდნენ ხელისუფლების პირების მხრიდან. ერთ-ერთი ასეთი საილუსტრაციო შემთხვევაა ის რომ, ივანიშვილის მიერ ბიზნესისა და პოლიტიკური მიზნებისათვის იმპორტირებული მასალები განმეორებით და გაუგებარ ვითარებაში ზიანდებოდა საბაჟოდან განთავისუფლების შემდეგ. უფრო მეტიც, ივანიშვილის “ქართუ გრუპის” წარმომადგენლები იუწყებიან, რომ მას შემდეგ რაც ივანიშვილი პოლიტიკაში მოვიდა, მათ მიერ იმპორტირებული მასალების დამატებითი ინსპექციისთვის დაკავების დრო 10-დან 100 პროცენტამდე გაიზარდა. “ქართუ გრუპის” მიერ დაქირავებულმა დამოუკიდებელმა

სადამკვირვებლო კომპანიამ კი გამოიძია, რომ ქართუს მიერ იმპორტირებული ტვირთი დაუზიანებელი იყო საბაჟოზე შემოსვლამდე და დაზიანებული საბაჟოს დატოვების შემდეგ.

მოქალაქეობის შესახებ კანონის 32-ე მუხლის საფუძველზე, მთავრობამ ივანიშვილს და მის მეუღლე ეგატერინე ხვედელიძეს შეუწყვიტა საქართველოს მოქალაქეობა, 11 ოქტომბერს, მას შემდეგ რაც ივანიშვილმა რამოდენიმე დღით ადრე საჯაროდ განაცხადა, რომ ფლობდა საფრანგეთის მოქალაქეობას და ამასთანავე აღნიშნა, რომ აპირებდა მასზე უარის თქმას. 32-ე მუხლის თანახმად, მოქალაქეობის დაკარგვის წინაპირობა ხდება სხვა ქვეყნის მოქალაქეობის მიღება. ივანიშვილმა და ხევდელიძემ, ორივემ გაასაჩივრეს თავიანთი ზარალი სასამართლოში. 27 დეკემბერს გამოცხადებული განაჩენით, თბილისის საქალაქო სასამართლომ გადამეტებულად ცნო და გააბათილა მთავრობის გადაწყვეტილება ხევდელიძისთვის საქართველოს მოქალაქეობის ჩამორთმევის შესახებ, რადგანაც მან საქართველოს მოქალაქეობა საფრანგეთის მოქალაქეობის მიღების შემდეგ მოიპოვა. სასამართლომ ძალაში დატოვა მთავრობის ბრძანებულება, რომლითაც ბიძინა ივანიშვილს მოქალაქეობა შეუწყდა, რადგანაც მას საქართველოს მოქალაქეობა საფრანგეთის მოქალაქეობამდე ჰქონდა მიღებული. სასამართლოს ამ გადაწყვეტილებაზე ივანიშვილის აპელაცია წლის ბოლომდე გადაუწყვეტელი რჩებოდა.

ოპოზიციასთან დაკავშირებული პირები და ორგანიზაციები განაგრძობდნენ ზეწოლის ფაქტების განცხადებას პოტენციური დონორების მიმართ. 28 დეკემბერს, პარლამენტმა დაამტკიცა ცვლილებები პოლიტიკური პარტიების შესახებ კანონში, პოლიტიკური კამპანიებისა და პარტიების დაფინანსების დარეგულირების მიზნით. ჩასწორებული კანონის თანახმად, აიკრძალა პოლიტიკური პარტიებისთვის კორპორატიული შემოწირულობის ბოძება, ისევე როგორც ფულადი, საქონელით, ან მომსახურებით დახმარების გაწევა პარტიის ამომრჩეველთათვის; გამჭვირვალობის უზრუნველსაყოფად სავალდებულო გახდა პარტიებისთვის ნებისმიერი ფულადი დახმარების გადარიცხვით წარმოება; განისაზღვრა, რომ პარტიის მიერ წლის განმავლობაში მიღებული დაფინანსება, საჯარო და კერძო წყაროებიდან მიღებული შემოსავლის ჯამური რაოდენობა, არ უნდა აღემატებოდეს საქართველოს მთლიანი შიდა პროდუქტის 0,2 პროცენტს; პარტიების დაფინანსების შემოწმების უფლება გადაეცა სახელმწიფო ფინანსური ანგარიშების საგენტოს, კონტროლის პალატას. თუმცა, ადგილობრივმა და საერთაშორისო დამკვირვებლებმა ეჭვი გამოოქვეს რამოდენიმე ცვლილებასთან დაკავშირებით, მათ შორისაა პოლიტიკური მოსყიდვის განმსაზღვრელი კრიტერიუმების ბუნდოვანება და ის, თუ რომელი პირები და ორგანიზაციები დაექვემდებარებიან მოცემული კანონის შეზღუდვებს.

ქალთა და უმცირესობების წარმომადგენელთა მონაწილეობა:

150 ადგილიან პარლამენტში წარმოდგენილი იყო ცხრა ქალბატონი. შვიდ

ვიცე სპიკერს შორის ერთ-ერთი იყო ქალი, ასევე პარლამენტის საპროცესო კომიტეტის თავჯდომარე იყო ქალბატონი. 19 წევრიან მინისტრთა კაბინეტში სამი წევრი იყო ქალი, ხოლო უზენაესი სასამართლოს 19 მოსამართლიდან აქვსი იყო ქალი.

ეუთოს მიერ გამოქვეყნებული 2010 წლის მაისის არჩევნების შემაჯამებელი ანგარიშის თანახმად, საარჩევნო ადმინისტრაციის ხელმძღვანელ თანამდებობაზე და ასევე საქალაქო საბჭოების კანდიდატებისა და წევრების სახით, ქალები არასაკმარისი რაოდენობით იყვნენ წარმოდგენილნი. თუმცა, ქალები სათანადოდ იყვნენ წარმოდგენილნი უფრო დაბალი საფეხურების საარჩევნო კომისიებში. ეუთოს მისამ დაადგინა, რომ მრავალი პარტიის მიერ დასახელებული კანდიდატები ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლები იყვნენ და რომ საარჩევნო მასალა ხელმისაწვდომი იყო ეროვნული უმცირესობების ენებზე, თუმცა არა ყველა იმ რაიონში, სადაც ცხოვრობენ ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლები. ახალი საარჩევნო კოდექსის თანახმად, პარტიებს საშუალება მიეცათ ფინანსური წაქეზების მეოთები გამოიყენონ საპარლამენტო სიებში ქალთა რაოდენობის გასაზრდელად, როგორც ვენეციის კომისიის მიერ იყო რეკომენდირებული.

პარლამენტი გაერთიანებული იყო ეთნიკური უმცირესობების სამი სომები და სამი აზერბაიჯანელი წარმომადგენელი, ასევე ერთი ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი იყო მინისტრთა კაბინეტში. უზენაეს სასამართლოსა და კონსტიტუციურ სასამართლოში არ ყოფილა წარმოდგენილი ეროვნული უმცირესობის არც ერთი წევრი. მუნიციპალური საბჭოების მმართველ საფეხურებზე ეთნიკური უმცირესობების ლიდერები სათანადოდ იყვნენ წარმოდგენილნი.

აფხაზეთის დე ფაქტო ხელისუფლება აგრძელებდა მოქალაქეთა საარჩევნო უფლებების და მათი პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის უფლებების შეზღუდვას, „მოქალაქეობის“ შესახებ კანონის საფუძველზე, რომელიც აიძულებდა ეთნიკურ ქართველებს უარი ეთქვათ საქართველოს მოქალაქეობაზე, რეგიონალურ არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად. ის ეთნიკური ქართველებიც კი, რომლებსაც სურდათ აფხაზეთის „კასპორგების“ მიღება, უმეტეს შემთხვევაში ვერ იღებდნენ კასპორგებს ხანგრძლივი დაგვიანებების გამო და შესაბამისად ვერც არჩევნებში იღებდნენ მონაწილეობას. სამხრეთ ოსეთში მყოფ ეთნიკურ ქართველებს ასევე მოეთხოვებოდათ სამხრეთ ოსეთის „კასპორგისა“ და „მოქალაქეობის“ მიღება, პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის მისაღებად.

აგვისტოში აფხაზეთმა ჩაატარა დე ფაქტო „საპრეზიდენტო არჩევნები“, იგივე ნაბიჯი გადადგა სამხრეთ ოსეთმა ნოემბრის თვეში. არც ერთი პროცესი არ ჩაითვალა თავისუფალ და სამართლიან არჩევნებად, რაც გამოიწვეული იყო ადგილობრივად გადადგილებული პირების დიდი

რაოდენობით, რომლებსაც ეკრძალებოდათ არჩევნებში მონაწილეობა. სამხრეთ ოსეთში არჩევნების შედეგებით საზოგადოების უკმაყოფილებამ, დე ფაქტო “უზენაესი სასამართლოს” მიკერძოებული გადაწყვეტილების ჩათვლით, გამოიწვია საჯარო დემონსტრაციები და პოლიტიკური კრიზისი, რომელიც რუსული მედიაციის საშუალებით განიმუხადა.

ნაწილი 4. კორუფცია ხელისუფლებაში და მთავრობის გამჭვირვალობა

კანონი ითვალისწინებს სისხლის სამართლის სასჯელს ხელისუფლების კორუფციისთვის, და მთავრობა ეფექტურად იცავდა ამ კანონებს დაბალ დონეზე კორუფციასთან ბრძოლაში. წლის განმავლობაში რამოდენიმე სახელისუფლებო პირს წაუყენეს ბრალი კორუფციისთვის. გამოკითხვის შედეგად მიღებული მონაცემების თანახმად, ქართველების 1 პროცენტზე ნაკლებმა განაცხადა უკანასკნელი წლის განმავლობაში საჯარო მომსახუების მისაღებად ქრთამის მიცემის შესახებ.

წლის მანძილზე მთავრობის რამოდენიმე წევრს წაუყენეს ბრალი კორუფციისთვის. თებერვალში დააპატიმრეს ჯანდაცვის სამინისტროს რამოდენიმე თანამდებობის პირი, უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისთვის და საჯარო ჯანმრთელობის დაზღვევის პროგრამიდან სახელმწიფო ფონდების გაფლანგვისთვის. აგვისტოში ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის გამგებელს ბრალი დასდეს ქრთამის აღებაში და ქალაქის ბიუჯეტიდან 180,000 ლარის (\$107,000) მითვისებაში.

არასამთავრობო ორგანიზაციებმა და დამოუკიდებელმა მედიამ ეჭვი გამოთქვეს სახელმწიფოსა და რამოდენიმე ბიზნესის ორგანიზაციის ახლო დამოკიდებულებასთან დაკავშირებით. მათ ასევე აღნიშნეს მფლობელობის სტრუქტურებისა და ტენდერების მართვაში არასაკმარისი გამჭვირვალობის შესახებ. საერთაშორისო გამჭვირვალობა/საქართველომ 2011 წლის ყველაზე მნიშვნელოვან საკითხებს შორის დააყენა გამჭვირვალობის გაზრდა შესყიდვების სისტემასა და პრივატიზაციის პროცესებში. კერძოდ, საერთაშორისო გამჭვირვალობამ და დამოუკიდებელმა მედია დანაყოფებმა კრიტიკა გამოთქვეს აგვისტოში ჩატარებული გაუმჯვირვალე აუცქიონის მიმართ, რომლის შედეგადაც თბილისის სატელევიზიო ანბის მართვის უფლება გადაეცა კომპანიას გოლდენ კომს (Golden Com), რომელიც აუქციონის დაწყებამდე სულ ერთი კიორით ადრე დაარსდა. გოლდენ კომი ერთადერთი კომპანია იყო, რომელიც 11 დღიან შემოკლებულ სატენდერო პერიოდში იღებდა მონაწილეობას. საერთაშორისო გამჭვირვალობამ ასევე განაცხადა, რომ არასათანადოდ გამჭვირვალე იყო მუნიციპალური დაწესებულებების შიდა ფინანსური აუდიტი, ხოლო მაღალ საფეხურებზე მდგომ თანამდებობის პირებთან დაკავშირებული სარეზერვო ფონდების ანგარიშვალდებულების წარმოება - არაადეკვატური. სხვა შემთხვევებში, ცნობილი გახდა სახელმწიფოს მიერ გამოყენებული დაუდევარი პრაქტიკის შესახებ და კომპანიების წინააღმდეგ მიმართული საეჭვო ჯარიმების შესახებ.

არასამთავრობო ორგანზიაციებმა და საერთაშორისო საზოგადოების წარმომადგენლებმა ეჭვი გამოთქვეს მთავრობის მიერ გადადგმულ ნაბიჯებთან დაკავშირებით, რომელიც იზრაელის ორი ბიზნესმენის შემთხვევას ეხებოდა, რომლებმაც არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებით 168 მილიონი ლარის (\$100 მილიონი) გადახდა დააკისრეს საქართველოს მთავრობას და რომელიც შეძლებ ქრთამის მიცემის ბრალდებით დააკავეს. ბიზნესმენების რონი ფუქსის და ზევ ფრენკიელის მცდელობა, დაერწმუნებინათ საქართველოს მთავრობის მაღალინინები, რომ რამოდენიმე მილლიონ დოლარიანი ქრთამის სანაცვლოდ არ გაესაჩივრებინათ საარბიტრაჟო სასამართლოს გადაწყვეტილება, ფარული ვიდეო გადადების საგანი გახდა. მათ ბრალი დაედოთ ქრთამის მიცემაში, თუმცა თავიანთი დახასიათებით მათ ხაფანგი დაუდეს. მათი ადვოკატების განცხადებით, მთავრობა მზად იყო ქრთამის მიცემის საქმე გადაჭრა, იმ შემთხვევაში თუ ფუქსი უარს იტყოდა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებით დაწესებულ ჯილდოზე. სექტემბერში ფუქსმა განცხადა, რომ მის მიმართ ძალაშენის ქმედებები ხორციელდებოდა ციხის თანამშრომლების მიერ. პრეზიდენტმა სააკაშვილმა ორივე პიროვნებას საპრეზიდენტო შეწყალება უბოძა 2 დეკემბერს, მას შეძლებ რაც მოხდა შეთანხმება საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებით დაწესებული ჯილდოს შემცირებაზე.

წლის მანძილზე სახელმწიფოს მიერ მიღებულ იქნა ახალი ზომები კორუფციასთან საბრძოლველად, მაგალითად ელექტრონული უზრუნველყოფის სისტემის შემოღება, რომელიც სახელმწიფო უწყებების მონაცემებს უფრო გამჭვირვალეს ხდის მოქალაქეებისთვის. შემოსავლების სამსახურში გატარებულმა რეფორმებმა მოიცვა ახალი საგადასახადო კოდექსის შემოღება, შემოსავლების სამსახურის ახალი უფროსის დანიშვნა, და ბიზნეს ობუცმენის დანიშვნა, რომელმაც მნიშვნელოვნად შეამცირა შემოსავლების სამსახურის თანამდებობის პირების მხრიდან პოლიტიკური ზეწოლის განხორციელების საშუალება. შემცირდა განცხადებები ბიზნესის თპრესიული და სამუშაოს შემაჩერებელი ფინანსური შემოწმებების შესახებ. მას შეძლებ რაც მოხდა რისკზე დაფუძნებულ აუდიტზე გადართვა და კერძო აუდიტის დაშვება, შემოსავლების სამსახური ნაკლებად აღიქმება, როგორც პოლიტიკური ზეწოლის გამტარებელი.

წლის განმავლობაში იუსტიციის სამინისტრომ გადადგა ნაბიჯები ქრთამის აღმოსაფხვრელად. 69 საჯარო მოხელეს ბრალი დაედო ქრთამის აღებაში, მათგან 60 დამნაშავედ ცნეს. ამასთან ერთად, ხუთი საჯარო მოხელე ცნეს დამნაშავედ ქრთამის მიცემაში. ადგილი არ პქონია ბრალდებებს სახელმწიფო მოხელეების მიერ ზეგავლენის გამოყენების შესახებ, ან მოსამართლეებისა და პროკურორების კორუფციასთან დაკავშირებულ ქმედებებს. იუსტიციის სამინისტროს მთავარი პროკურორის პირველი მოადგილე აქტიურად მისდევდა შიდა ეთიკისა და

დისციპლინარულ წესებს პროგურატურაში.

კანონი მოითხოვს რომ საჯარო მოხელეებმა ყოველწლიურად წარადგინონ თავიანთი და თავიანთი ოჯახის წვერების ფინანსური შემოსავლისა და ქონებრივი დეკლარაცია საგადასახადო ინსპექციის წინაშე. თანამდებობის პირთა ქონებრივი დეკლარაციების ბიურომ ჩაიბარა ფინანსური დეკლარაციები, და პროგურორის სამსახურმა გამოიძია ხელისუფლების კორუფციის შემთხვევები.

კანონი ითვალისწინებს სამთავრობო შეხვედრებზე საჯარო დასწრების თავისუფლებას და სამთავრობო დოკუმენტაციის ხელმისაწვდომობას. თუმცა პრაქტიკაში, მთავრობა ყოველთვის არ იძლეოდა ამ უფლების გამოყენების საშუალებას. საერთაშორისო გამჭვირვალობა/საქართველოს მიერ 2012 წლებს ჩატარებული კვლევის შედეგების მიხედვით, სამთავრობო ორგანიზაციებმა დამაკმაყოფილებელად შეასრულეს ვალდებულებები შემთხვევების 79 პროცენტში. მოუხვედავად იმისა, რომ კანონი ავალდებულებს საჯარო სააგენტოებს დაუყოვნებლივ ან მოთხოვნის მიღებიდან არა უგვიანეს 10 დღისა გასცეს საჯარო ინფორმაცია, ზოგ შემთხვევაში ინფორმაციის გაცემა გაურკვეველი პერიოდით გვიანდებოდა. არასამთავრობო ორგანიზაციებმა განაცხადეს, რომ 100 ლარიანი (\$60) გადასახადი სასამართლო ინფორმაციის მოსაპოვებლად, დაბრკოლებას წარმოადგენდა და ზღუდავდა ინფორმაციის მიღების საშუალებას. დამატებით, ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ კანონი კრძალავს მესამე მხარისთვის ინფორმაციის მიწოდებას, სახელმწიფოს მონაწილეობით საერთაშორისო სასამართლო საქმეებზე.

ნაწილი 5. ხელისუფლების დამოკიდებულება საერთაშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ დადგენილ ადამიანის უფლებათა დარღვევების მიმართ

ადამიანის უფლებათა დამცველი ადგილობრივი და საერთაშორისო ჯგუფები ძირითადად ხელისუფლების მხრიდან შეუზღუდავად მოქმედებდნენ, იკვლევდნენ და აქვეყნებდნენ მოპოვებულ მონაცემებს ადამიანის უფლებათა დაცვის შემთხვევების შესახებ. ზოგიერთი არასამთავრობო ორგანიზაცია ხელისუფლებასთან ჭიდობროდ თანამშორმლობდა და ოფიციალური პირები მათი წარმომადგენლების მიმართ იყვნენ კოოპერატიულები და მათ შეხედულებებზე სათანადო რეაგირებას ახდენდნენ. ამავე დროს სხვა ორგანიზაციები აცხადებდნენ, რომ ისინი სათანადოდ ვერ აწვდენდნენ ხმას ხელისუფლების წარმომადგენლებს და მათი შეხედულებები უგულვებელყოფილი იყო. ზოგიერთი არასამთავრობო ორგანიზაცია ასევე იტყობინებოდა ხელისუფლების მხრიდან დევნის ფაქტების შესახებ.

ადამიანის უფლებათა დაცვის მთავარი პრობლემები, რომლებიც წლის მანძილზე ხელისუფლებასა და არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის ურთიერთდაბაძულობას იწვევდა, იყო პატიმართა მიმართ არასათანადო

მოპყრობა, ძალის გადამეტება და შემდგომ 26 მაისის საპროტესტო აქციებთან დაკავშირებული საგამოძიებო ქმედებების გაუმჯორვალობა, ასევე ადამიანის უფლებათა დამცველთა და ურნალისტთა დევნა, იძულებით გადაადგილებულ პირთა გასახლება, და ურნალისტების წინააღმდეგ შემთხვევების არასათანადო გამჯორვალობა.

20 ივლისის განცხადებაში, არასამთავრობო ორგანიზაცია “ადამიანთა უფლებების ცენტრმა” გააკეთა განცხადება დემოკრატიული თავისუფლების განგრძობადი გამოწვევების შესახებ, მიუთითა დემონსტრაციების დაშლისას პოლიციის მიერ ძალის გადამეტებაზე, პოლიციის მიერ ადამიანის უფლებათა დამცველი არასამთავრობო ორგანიზაციების დაშინების ფაქტებზე, მედიისა და სამოქალაქო საზოგადოების წინააღმდეგ განხორციელებულ ზეწოლაზე.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციები:

აფხაზეთის დე ფაქტო ხელისუფლებამ ნება დართო ზოგიერთ საერთაშორისო ორგანიზაციას, მათ შორის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის რამოდენიმე სააგენტოს ემოქმედა შეზღუდვებით; თუმცა მხოლოდ წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის (ICRC) ჰქონდა განსაკუთრებული ადამიანების უფლებათა დაცვის მანდატი. სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო ხელისუფლება არც ერთ საერთაშორისო ორგანიზაციას არ აძლევდა რეგულარული სამუშაოების ჩატარების უფლებას წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტის (ICRC) გარდა, თუმცა რამოდენიმე ორგანიზაციამ, მათ შორის ეუთომ, მოიპოვეს ძალზედ შეზღუდული და წყვეტილი მუშაობის საშუალება, ასევე ადამიანების უფლებათა დაცვის მანდატის გარეშე.

ადამიანის უფლებათა დაცვის სახელისუფლებო ორგანოები:

არასამთავრობო ორგანიზაციების სახალხო დამცველის ოფისს კვლავინდებურად აფასებდნენ, როგორც ხელისუფლების ადამიანის უფლებათა დაცვის ყველაზე ობიექტურ ორგანოს. კონსტიტუციით გათვალისწინებული მანდატის მფლობელი აპარატი აკვირდებოდა ადამიანის უფლებათა დაცვის პირობებს და იძიებდა ბრალდებებს დარღვევების შესახებ. სახალხო დამცველის უფლებამოსილება არ მოიცავს სამართლებლივი დევნის ან სხვა იურიდიული ქმედების დაწყებას, თუმცა მას შეუძლია გამოვიდეს ამგვარი ქმედების მიღების რეკომენდაციით და ხელისუფლება ვალდებულია მასზე რეაგირება მოახდინოს. სახალხო დამცველის აპარატი უმეტესად სახელმწიფო ჩარევის გარეშე მოქმედებდა, რაც ეფექტურად მიიჩნეოდა. თუმცა, სახალხო დამცველმა განაცხადა, რომ ხშირ შემთხვევაში ხელისუფლება ნაწილობრივ, ან საერთოდ არ ახდენდა დასმულ შეკითხვებზე და რეკომენდაციებზე რეაგირებას. იმ სამინისტროების სიაში, რომლებიც ხშირად ნაწილობრივ და დაგვიანებით ეხმაურებოდნენ, ან უპასუხოდ ტოვებდნენ სახალხო დამცველის აპარატის მოთხოვნებს შედის იუსტიციის სამინისტრო, თავდაცვის სამინისტრო და ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტრო.

სახალხო დამცველის აპარატს ასევე უფლება აქვს მიმართოს სამართალდამცავ ორგანოებს გამოძიების შესახებ არასავალდებულო რეკომენდაციებით, როდესაც საქმე კონკრეტულ ადამიანის უფლებადა დაცვის საკითხებს ეხება. სახალხო დამცველი ვალდებულია წარმოადგინოს ყოველწლიური ანგარიში კალენდრულ წელს ადამიანების უფლებათა დაცვის მხრივ არსებული ვითარების შესახებ, მას ასევე შეუძლია წარმოადგინოს პერიოდული ანგარიშები აპარატის გადაწყვეტილებით აუცილებლობისამებრ. სამთავრობო ორგანოები ვალდებული არიან უპასუხოს სახალხო დამცველის ნებისმიერი ინფორმაციის მოთხოვნას 10 დღის ვადაში. სახალხო დამცველის აპარატს წამებასთან დაკავშირებული ანგარიშით გამოსვლის უფლება აქვს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მიღებულია მსხვერპლის მკაფიო თანხმობა.

ოკუპირებული ტერიტორიების დე ფაქტო ხელისუფლებები სახალხო დამცველის აპარატს არ აძლევდნენ მოცემულ ტერიტორიებზე შესვლის უფლებას. ადამიანის უფლებათა დაცვის და სამოქალაქო ინტეგრაციის საპარლამენტო კომიტეტს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს ადამიანის უფლებათა დაცვის დეპარტამენტსა და ეროვნული უშიშროების საბჭოს მრჩეველს ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხებზი გააჩნდათ დარღვევების შესახებ საჩივრების გამოძიების უფლება.

კანონის თანახმად, გენერალური პროკურორის ვალდებულებაა დაიცვას ადამიანის უფლებები და ძირითადი თავისუფლებები. გენერალური პროკურორის ადამიანის უფლებათა დაცვის დეპარტამენტი მეთვალყურეობას უწევდა ძირითად სამართლებლივ ქმედებებს და ხელმძღვანელობდა ქვეყნისა და საერთაშორისო ადამიანის უფლებათა დაცვის სტანდარტებთან შესამაბისობას. დანაყოფი ამოწმებდა პროკურატურის სისტემის სტატისტიკურ და ანალიტიკურ საქმიანობას და მას ევალებოდა ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული და საერთაშორისო დაწესებულებების რეკომენდაციების განხილვა და მათზე რეაგირება.

ნაწილი 6. დისკრიმინაცია, საზოგადოებრივი მალადობა და ადამიანებით გაჭრობა (ტრეფიკინგი)

კონსტიტუცია და კანონი კრძალავს დისკრიმინაციას რასის, სქესის, რელიგიის, უნარშეზღუდულობის, ენის, ან სოციალური სტატუსის ნიშნით. თუმცა, ხელისუფლება კანონის ამ აკრძალვებს ყოველთვის ეფუძნებად ვერ ასრულებდა.

ქალები

გაუპატიურება და ოჯახური ძალადობა: გაუპატიურება ითვლება კანონდარღვევად, თუმცა კონკრეტულად ცოლ-ქმრულ ურთიერთობაში მომხდარი გაუპატიურება სისხლის სამართლის კანონში არ არის გათვალისწინებული. გაუპატიურებაზე საქმე აღიძვრება მხოლოდ

დაზარალებულის მიერ გაკეთებული საჩივრის საფუძველზე. პირველი შემთხვევა ისჯება შვიდ წლამდე თავისუფლების აღკვეთით; განმეორებითი შემთხვევა, ანუ სხვადასხვა მსხვერპლის სერიული გაუპატიურება ისჯება 10 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით; თუ დაზარალებული ფეხმძიმედაა ან დაფეხმძიმდება, ინფიცირდება აივ/შიდსით, ან განსაკუთრებულად მძიმე ძალადობის მსხვერპლია – სასჯელი შეიძლება 15 წლამდე თავისუფლების აღკვეთამდე გაიზარდოს. თუ რომელიმე ამ ტიპის შემთხვევაში დაზარალებული არასრულწლოვანია, სასჯელი შეიძლება 20 წლამდე გაიზარდოს. წლის მანძილზე გამოძიება დაიწყო 126 გაუპატიურების საქმეზე, 2010 წლის 118 შემთხვევასთან შედარებით. დამკვირვებლების აზრით, მრავალი გაუპატიურების შემთხვევა არ იყო განცხადებული მსხვერპლის სოციალური სტიგმის გამო და აგრეთვე იმის გამო, რომ პოლიცია ყოველთვის არ იძიებდა გაუპატიურების შესახებ განცხადებებს.

პრობლემას წარმოადგენდა ქალთა მიმართ ოჯახური და სხვა ტიპის ძალადობა. არასამთავრობო ორგანიზაციების აზრით შემთხვევები არასათანადო რაოდენობით იყო განცხადებული. შინაგან საქმეთა სამინისტროს სტატისტიკის მიხედვით, წლის მანძილზე პოლიციამ 445 ოჯახური ძალადობის შემთხვევის შესახებ მიიღო შეტყობინება. ოჯახური ძალადობა ადმინისტრაციული დანაშაულია და იურიდიულად განიმარტება როგორც, ოჯახის ერთი წევრის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლების დარღვევა მეორე წევრის მიერ, ფიზიკური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური ან სექსუალური ძალადობის ან იძულების გზით.

ოჯახური ძალადობა თავისთავად არ არის კრიმინილიზირებული. თუმცა ოჯახური ძალადობის ჩამდენი პირები ისჯებოდნენ არსებული სისხლის სამართლის მუხლების მიხედვით, როგორიცაა ფიზიკური ძალადობა ან გაუპატიურება.

კანონი უფლებას აძლევს დაზარალებულს, დაუყოვნებლივ მოითხოვოს სასამართლოსგან დამცავი ორდერის დაწესება მოძალადებული და ასევე პოლიციელს ხდის უფლებამოსილს გამოწეროს დროებითი შემაკავებელი ორდერი, ოჯახის წევრების მიმართ ძალადობაში უჭვმიტანილ პირებზე. შემაკავებელი ორდერი წლის განმავლობაში გაიცა 56 პროცენტ შემთხვევაში, როგორცაც პოლიციამ მიიღო ოჯახური ძალადობის შემთხვევის შესახებ შეტყობინება, ხოლო სასამართლოს მიერ გაცემული იქნა 52 დამცავი ორდერი. დროებითი შემაკავებელი ორდერი სასამართლომ მსხვერპლის განაცხადის მიღების შემდეგ 24 საათის ვადაში უნდა დაამტკიცოს. ამგვარი ორდერი 6 თვის განმავლობაში უკრძალავს მოძალადეს დაზარალებულთან 100 მეტრის (310 ფუტის) მანძილზე მიახლოვებას და საერთო ქონებით სარგებლობას, როგორიცაა საცხოვრებელი ფართი ან მანქანა. დაზარალებულს უფლება აქვს მოითხოვოს შემაკავებელი ორდერის გაგრძელება შეუზღუდვად. შემაკავებელი ორედერის დარღვევა ადმინისტრაციული ჯარიმით ისჯება.

წლის	მანძილზე	იუსტიციის	სამინისტრომ	დაარსა	სრულად
------	----------	-----------	-------------	--------	--------

დაკომპლექტებული და საუკეთესოდ მომზადებული მსხვერპლის/მოწმის კოორდინატორთა პროგრამა მთავარი პროცეურორის სამსახურში, რათა გაეუმჯობესებინა ოჯახური ძალადობის და სექსუალური ძალადობის მსხვერპლთა მომსახურება. პროგრამა მიზნად ისახავდა დაზარალებულთა მიერ ძალადობის ფაქტების უფრო ხშირი განცხადების ხელშეწყობას და მათი გამოძიებასთან შემდგომი თანამშრომლობის გაუმჯობესებას.

არასამთავრობო ორგანიზაციები იტყობინებოდნენ, რომ სათანადო მომზადების მიღების საფუძველზე, პოლიციელთა რეაგირება ოჯახური ძალადობის ზარებზე და დაზარალებულების დასახმარებლად ეროვნული გადამისამართების (რეფერალური) სისტემის გამოყენება საგრძნობლად გაუმჯობესდა 2010 წლის შემდეგ. წლის მანძილზე თბილისის საპატრულო პოლიციის ინსპექტორებს, რეგიონალური პოლიციის თანამშრომლებსა და პროცეურორებს უტარდებოდათ ოჯახურ ძალადობასთან დაკავშირებული სპეციალური სწავლებები, ისევე როგორც პოლიციის ოფიცრებს რვა სხვა ქალაქში.

ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციები მთავრობასთან შეთანხმებით კურირებდნენ ცხელ ხაზსა და თავშესაფრებს ძალადობის მსხვერპლი ქალებისთვის და მათი მცირეწლოვანი ბავშვებისთვის, თუმცა ამ თავშესაფრებში სივრცე შეზღუდული იყო. ფუნქციონირებდა ორი სახელმწიფოს მიერ მართვადი და ორი არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ მართვადი თავშესაფარი, ოჯახური ძალადობის მსახვერპლთათვის. ყველა თავშესაფარი ერთსა და იმავე სტანდარტებს ექვემდებარებოდა და ძირითადად იგივე მომსახურებას სთავაზობდა მსხვერპლს. თავშესაფრების საერთო ტევადობა 56 ქალი იყო. მამაკაცებისთვის არ არსებობდა მსგავსი დაწესებულებები ან მხარდაჭერის სამსახურები. გამოითქვა უკმაყოფილებები იმასთან დაკავშირებით, რომ ცხელ ხაზზე ზარების განხორციელება ვერ ხდებოდა უფასოდ მობილური ტელეფონებიდან. თავშესაფრები ასევე მოიცავდა კრიზისულ ცენტრებს, რომლებიც ოჯახური ძალადობის მსხვერპლს სთავაზობენ ფინანსურულ, სამედიცინო და იურიდიულ დახმარებას. უწყებათაშორისო სახელმწიფო დეპარტამენტმა, სახელმწიფო ფონდმა, რომელიც არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად მუშაობს სქესთან დაკავშირებულ საკითხებზე, განაცხადა რომ დაზარალებულებს წლის განმავლობაში 1,140 კონსულტაცია ჩაუტარდათ ტელეფონით ან პირადად. სახელმწიფო ფონდი იტყობინებოდა, რომ წლის მანძილზე თავშესაფარში იმყოფებოდა 36 ქალი და 53 მცირეწლოვანი ბავშვი. წლის მანძილზე გენდერულ საკითხებთან დაკავშირებული ხელისუფლებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების უწყებათაშორისი საბჭო განაგრძობდა გათვითცხობიერებულობის ამაღლების კამპანიას, პროცეურატურასა და პოლიაციასთან კოორდინირებულ ტრენინგებს ოჯახური ძალადობის საკითხებზე, და სახელმწიფო დაფინანსებით ორი ოჯახური ძალადობის თავშესაფრის მართვას.

ზიანის მომტანი ტრადიციული ჩვეულებები:

ადგილი პქონდა ქალების მოტაცებას ოჯახის შექმნის მიზნით ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რაიონებსა და ოქმებში, მაგრამ ეს იშვიათად ხდებოდა. მსგავსი მოტაცებები უფრო ხშირად ურთიერშეთანხმებით ხდებოდა. პოლიცია იშვიათად იღებდა ზომებს ასეთ შემთხვევებში, თუმცა კანონით, მოტაცება განიხილება როგორც სისხლის სამართლის დანაშაული.

სქესობრივი ზეწოლა და ძალადობა: ქალთა მიმართ სამუშაო ადგილზე სქესობრივი ზეწოლა და ძალადობა პრობლემას წარმოადგენდა. არასამთავრობო ორგანიზაციები იუწყებოდნენ, რომ ადგილი პქონდა ქალთა მიმართ დისკრიმინაციას სამუშაო ადგილებზე, თუმცა არ ხდებოდა მოცემული შემთხვევების სათანადო განცხადება. მიუხედავად იმისა, რომ კანონით სქესობრივი ძალადობა აკრძალულია, პრაქტიკაში არ ხდებოდა ამ კანონის ეფექტური გატარება, და იშვიათად ხდებოდა ამგვარი საჩივრების გამოძიება. წლის მანძილზე გამოძიება დაიწყო სქესობრივი ზეწოლის 25 შემთხვევაზე.

რეპროდუქციული უფლება:

წყვილებსა და ინდივიდუალურ პირებს აქვთ კანონით მინიჭებული უფლება, მიღონ თავისუფალი გადაწყვეტილება შვილების ყოლასა და ოჯახის დაგეგმვაზე. ოჯახებსა და ინდივიდუალურ პირებს მიეწოდებოდათ ინფორმაცია რეპროდუქციული გადაწყვეტილების მისაღებად, ყოველგვარი დისკრიმინაციის, იძულებისა და ძალადობის გარეშე.

დისკრიმინაცია:

კანონი ითვალისწინებს ქალთა და მამაკაცთა თანასწორობას. თუმცა პრაქტიკაში ეს კანონი ყოველთვის დაცული არ ყოფილა. 2012 წლის გენდერული თანასწორობის შესახებ კანონი ითვალისწინებს ქალთა ეროვნული საბჭოს დაარსებას, ქალთა უსაფრთხოების გაზრდას, სამუშაო ბაზარზე თანასწორობას და ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის გამყარებას. კანონი ასევე ითვალისწინებს ხელისუფლების მხრიდან გენდერული თანასწორობის მხედველობაში მიღებას გეგმებისა და ბიუჯეტის განსაზღვრაში. 5 მაისს პარლამენტის მიერ დამტკიცდა გენდერული თანასწორობის ეროვნული სამოქმედო გეგმა 2011-13 წლებისთვის. სახალხო დამცველის აპარატი თვალყურს ადევნებდა გენდერული თანასწორობის საკითხების მართვას.

თუმცა ზოგიერთი დამკვირვებელის მიხედვით, ქალთა მდგომარეობა დასაქმების ბაზარზე საგრძნობლად გაუმჯობესდა, ქალებს ძირითადად ეთმობოდათ დაბალანაზღაურებადი და დაბალი რანგის სამუშაო ადგილები, პროფესიული და აკადემიური კვალიფიკაციის მიუხედავად, ასევე ქალთა ხელფასებიც ნაკლები იყო ვიდრე მამაკაცთა ხელფასები. მსოფლიო ბანკის გენდერული თანასწორობის და განვითარების 2012 წლის ანგარიშის თანახმად, 2011 წლის მანძილზე, ქვეყანაში მცხოვრები ქალები საშუალოდ მამაკაცის ხელფასის მხოლოდ 60 პროცენტს ღებულობდნენ, იმავე ტიპის სამუშაოს შესრულებისას. ამის შედეგად მრავალი ქალი სამუშაოს საზღვარგარეთ ეძებდა.

ბავშვები

დაბადების რეგისტრაცია: კანონი ითვალისწინებს ბავშვებისათვის მოქალაქეობის მინიჭებას ქვეყნის ტერიტორიაზე დაბადებისთანავე. მოცემული კანონი ასევე ვრცელდება მოქალაქეობის არმქონე პირთა ბავშვებზე. გაეროს ბავშვთა დაცვის ფონდის (UNICEF) სტატისტიკის თანახმად, რეგისტრირებული იყო ხუთ წლამდე ასაკის ბავშვთა 97 პროცენტზე მეტი. როგორც წესი, ბოშათა ბავშვები სახლის პირობებში იბადებოდნენ, და მათი მშობლები ხშირად არ არეგისტრირებდნენ მათ დაბადებას სახელმწიფო ორგანოებში. ვინაიდანაც სამედიცინო დახმარებისა და სხვა საჯარო მომსახურების მისაღებად საჭიროა გარკვეული ოფიციალური იდენტიფიკაცია, საიდენტიფიკაციო დოკუმენტების არქონა და მშობლების მხრიდან დახმარებისთვის მიმართვის სურვილის არ არსებობა, შესაძლოა ზღუდავდეს ბოშა ბავშვის უფლებას სამედიცინო და სხვა მომსახურებით სარგებლობაზე.

განათლება: განათლების დონე მერყეობდა ქალაქისა და სოფლის ტიპის დასახლებებს შორის, ასევე თბილისსა და რაიონებს შორის. საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე პირეთა შვილებს ხშირად არ გააჩნდათ სკოლისთვის აუცილებელი დოკუმენტაცია, რაც ზოგიერთ შემთხვევაში ხელს უშლიდა მათ დარეგისტრირებას. გავრცელებული ინფორმაციის თანახმად, განათლების ხარისხი შედარებით დაბალი იყო აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ოკუპირებულ ტერიტორიებზე, რომელსაც მთავრობა ვერ აკონტროლებდა. ხშირად სოფლის ტიპის დასახლებებში სასკოლო დაწესებულებები არასათანადო იყო, და სკოლას არ ჰქონდა გათბობა, ბიბლიოთეკა და დაფები.

ბავშვთა მიმართ ძალადობა:

არსებობდა ცნობები ბავშვების, განსაკუთრებით ქუჩის/უსახლკარო ბავშვების მიმართ ძალადობის შემთხვევების შესახებ, თუმცა ძალადობის ასეთი ტიპი არ იყო ფართოდ გავრცელებული საზოგადოებაში. იუსტიციის სამინისტროს მონაცემებით, წლის განმავლობაში ადგილი ჰქონდა 45 გაუპატიურების შემთხვევას, ძალადობის გამოყენებით სქესობრივი ზეწოლის ექვს შემთხვევას, არასრულწლოვანთა მონაწილეობით სქესობრივი აქტის იძულების 26 შემთხვევას.

2010 წლის მაისში შემოღებულ იქნა ბავშვთა რეფერალური მექანიზმი, რათა მომხდარიყო ძალადობის მსხვერპლი ბავშვების გადამისამრთება შესაბამის საზოგადოებრივ და სახელმწიფო სამსახურებში, მრავალი დაინტერესებული მხარის, მათ შორის პოლიციის, სკოლებისა და სოციალური სამსახურების მუშაობის კოორდინაციის გზით. სახალხო დამცველის აპარატის მონაცემების თანახმად, წლის მანძილზე ადგილი ჰქონდა ბავშვთა მიმართ ძალადობის 53 შემთხვევას, მათგან ფიზიკური ძალადობის 14, ხოლო ბავშვთა უგულვებელოფისა და ემოციური ძალადობის 42 შემთხვევას.

ბავშვთა ქორწინება: გაეროს ბავშვთა დაცვის ფონდის (UNICEF) განცხადებით,

20-დან 24 წლამდე ასაკის ქალთა 14 პროცენტი იმყოფებოდა ქორწინებაში ან თანაცხოვრობდა პარტნიორთან 18 წლის ასაკის მიღწევამდე. კანონის მიხედვით ქალთა და მამაკაცთათვის ქორწინებისთვის კანონით დასაშვები ასაკია 18 წელი, თუმცა ნებადართულ იქნა გარკვეული გამონაკლისები 16 წლის ასაგში.

ბავშვთა სექსუალური ექსპლუატაცია:

ბავშვთა კომერციული სექსუალური ექსპლუატაცია და ბავშვთა პორნოგრაფია სამ წლამდე თავისუფლების აღკვეთით ისჯება. განცხადებების თანახმად, ქუჩის/უსახლკარო ბავშვები და ობოლ და მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა აღსაზრდელ დაწესებულებებში მცხოვრები ბავშვები განსაკუთრებით დაუცველნი იყვნენ ძალადობის შემთხვევებისგან. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ინფორმაციით, ასეთი შემთხვევების რიცხვი ძალიან მცირე იყო. სისხლის სამართლის კოდექსში არასრულწლოვანის მიმართ სქესობრივი ძალადობა, პირდაპირი დადგენილებით კლასიფიცირებულია როგორც გაუპატიურება. სხვა სქესობრივი დანაშაულების შემთხვევაში კანონი ითვალისწინებს სასჯელის გამკაცრებას იმ შემთხვევაში, თუ მსხვერპლი არასრულწლოვანია. სისხლის სამართლის დანაშაულს წარმოადგენს 16 ლამდე ასაკის არასრულწლოვანთან სქესობრივი კავშირის დამყარება, თუკი დამტკიცდა, რომ დამნაშავისთვის ცნობილი იყო მსხვერპლის ასაკი. ასეთ შემთხვევებში სასჯელს წარმოადგენს ჯარიმა და/ან სამ წლამდე თავისუფლების აღკვეთა.

გადაადგილებული ბავშვები:

მძიმე გკონომიკური პირობების ფონზე გამძაფრდა ქუჩის ბავშვების პრობლემა, თუმცა, მიჩნეული იყო, რომ რაოდენობრივად მათი რიცხვი არც თუ ისე მაღალი იყო და ყოველწლიურად მცირდებოდა. 2007-2008 წლებში Save the Children არასამთავრობო ორგანიზაციის მიერ ჩატარებული კვლევის თანახმად, დაახლოებით 1,500 ბავშვი ცხოვრობდა და მუშაობდა ქუჩებში. თბილისში გაიხსნა შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს თავშესაფარში, რომელშიც სახალხო დამცველის აპარატის მონაცემებით 43 ბავშვი იმყოფებოდა წლის განმავლობაში. სახალხო დამცველის აპარატი იტყობინებოდა, რომ ქუჩის/უსახლკარო ბავშვების შესახებ არსებული ინფორმაცია არასაკმარისი იყო და რომ მათ არ ეთმობოდათ სათანადო რესურსები. ნოემბერში სახელმწიფომ დააფუძნა უწყებათაშორისი კომიტეტი, რომელიც სხვადასხვა სამინისტროების და გაეროს ბავშვთა დაცვის ფონდის (UNICEF) წარმომადგენლებით იყო დაკომპლექტებული, რათა უკეთ მომხდარიყო ქუჩის ბავშვთა პრობლემასთან გამკლავება.

არსებობდა დაუსაბუთებელი შეტყობინებები პოლიციის მხრიდან ქუჩის/უსახლკარო ბავშვთა მიმართ ძალადობის შესახებ. საპატრულო პოლიციას რეგულარულად გადაჰყავდა ქუჩის/უსახლკარო ბავშვები სადღედამისო ზრუნვის ცენტრებში, რომლებსაც არ გააჩნდათ მათი მეურნალობისა და რეაბილიტაციისთვის საჭირო რესურსები. გადაყვანილ ბავშვთა უმეტესობა

ფსიქოტროპული ნივთიერებების მომხმარებელი იყო და/ან გონიერივი დარღვევები გააჩნდა.

აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტების შედეგად გადაადგილდა ათასობით ბავშვი. ჯერ კიდევ კონფლიქტების დაწყებამდე, UNICEF-ის განცხადებით მოცემულ რეგიონებში ჯანდაცვის საკითხები მოუგვარებელი იყო, იმუნიზაციის მაჩვენებელი ქვეყნის სხვა რაიონებთან შედარებით უფრო დაბალი იყო, სკოლების მდგომარეობა უარესდებოდა და სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენდა საკვების უკმარისობა.

ბევრი ობოლთა თავშესაფარი ვერ ახდენდა შესაბამისი საკვების, ტანსაცმლის, განათლების, შენობის უზრუნველყოფას, ისევე როგორც ხშირად გათბობის, წყლისა და ელექტრომომარაგებას. სამთავრობო სტატისტიკის თანახმად, თუ 2000 წელს ზრუნვის დაწესებულებებში მოთავსებულ დაუცველ ბავშვთა რიცხვი 5,000 შეადგენდა, წელს ეს რაოდენობა 440-მდე შემცირდა. 2010 წლის თებერვალში მთავრობამ დაიწყო დარჩენილ თავშესაფართა დახურვის და რეაბილიტაციის სამუშაოები.

იმისთვის რომ დიდი ზომის ბავშვთა სახლები მცირე ზომის მზურნველობის დაწესებულებებით შენაცვლებულიყო, სახელმწიფოს და დონორი ორგანიზაციების დაფინანსებით, წლის მანძილზე ქვეყანაში გაიხსნა 37 მცირე ზომის ჯგუფური საცხოვრებელი, რომლებიც სპეციალურად დაქირავებული მიმღები მშობლები მართავდნენ. მათგან 20 დაწესებულება 2011 წლის განმავლობაში უკვე მოქმედებდა. წლის დასასრულისთვის მთავრობამ მოახდინა 20 დიდი ზომის ბავშვთა სახლიდან 10 სახლის დახურვა, 114 ბავშვის რეინტეგრირება ბიოლოგიურ ოჯახებთან, 81 ბავშვის გაშვილება, 200 ბავშვის მოთავსება მცირე ზომის ჯგუფურ მზურნველობის სახლებში.

ბავშვთა საერთაშორისო გატაცება:

ქვეყანა არის ბავშვთა საერთაშორისო გატაცების სამოქალაქო ასკექტების შესახებ 1980 წლის პააგის კონვენციის მონაწილე.

ანტი-სემიტიზმი

წლის განმავლობაში არ გაკეთებულა შეტყობინებები ანტი-სემიტიზმის ფაქტების შესახებ. ებრაული საზოგადოება დაახლოებით 8,000 ადამიანს უტოლდებოდა.

ადამიანებით გაჭრობა (ტრეფიკინგი)

გთხოვთ იხილოთ სახელმწიფო დეპარტამენტის ადამიანებით გაჭრობის (ტრეფიკინგის) ყოველწლიური ანგარიში ვებ-გვერდზე: www.state.gov/j/tip.

უნარშეზღუდული პირები

კონსტიტუციით და კანონით იქრძალება ფიზიკური, სენსორული, ინტელექტუალური და გონიერივი უნარშეზღუდულობის მქონე პირთა

დისკრიმინაცია დასაქმების, განათლების, სამედიცინო მომსახურების ან სხვა სახელმწიფო მომსახურების უზრუნველყოფის სფეროებში. მიუხედავად ამისა, ხელისუფლება არაეფექტურად ახდენდა მოცემული დებულებების განხორციელებას. უნარშეზღუდული პირების მიმართ დისკრიმინაცია, მათ შორის სოციალურ, განათლების, დასაქმების სფეროებში პრობლემას წარმოადგენდა. სკოლების უმეტესობა არ უზრუნველყოფდა შესაბამის საგანმანათლებლო მომსახურებას, კვალიფიციური ინსტრუქტორების არყოლის გამო.

კანონი ითვალისწინებს უნარშეზღუდულთათვის შენობებში შეღწევის საშუალების უზრუნველყოფას და მოცემული წესისადმი დაუმორჩილებლობა ისჯება ჯარიმით. მიუხედავად ამისა, საჯარო დაწესებულებების თუ შენობების ძალზე მცირე რიცხვი იყო მისაწვდომი უნარშეზღუდულთათვის, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ პრეზიდენტის ახლად აშენებული რეზიდენციის და შინაგან საქმეთა სამინისტროს, იუსტიციის სამინისტროს, განათლების სამინისტროსა და საჯარო დამცველის აპარატის შენობები კანონის ამ მოთხოვნას აკმაყოფილებენ.

ქვეყანაში არსებობდა ცხრა ძირითადი კომიტეტი, რომელიც ახორციელებდა უნარშეზღუდულ ბავშვთა შეფასებას და ხელს უწყობდა მათ სკოლებში ინტეგრაციას. წლის განმავლობაში 200 სკოლა გახდა უნარშეზღუდულთათვის მისაწვდომი, უზრუნველყოფილი იყო დამრეცი შესასვლელები და სხვა საშუალებები. წლის მანძილზე განისაზღვრა უნარშეზღუდულ ბავშვთა ზრუნვის ცენტრების სტანდარტები და ყველა არსებული ზრუნვის ცენტრი ამ სტანდარტების მიხედვით შეფასდა. შეფასებებმა გამოავლინა მნიშვნელოვანი პრობლემები ცენტრების უმეტესობაში, მათ შორის ცუდი მომსახურება, სპეციალური საჭიროებების მიმართ შენობის ცუდი ადაპტაცია, და სასწავლო მასალის არასათანადო ხელმისაწვდომობა. განათლების სამინისტროს გადაწყვეტილებით, წლის განმავლობაში დაიხურა უნარშეზღუდულ ბავშვთა ხუთი პანსიონატი და მოხდა მოსწავლეთა გადაყვანა ინკლუზიურ სასწავლო დაწესებულებებში. თუმცა, ოჯახები განაცხადებდნენ რომ სამინისტრომ არ უზრუნველყო გადაყვანის ხარჯების დაფარვა, როგორიცაა მრავალ შემთხვევაში ტრანსპორტირება.

2010 წლის ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგრადი შესახებ ანგარიშში, სახალხო დამცველის აპარატმა აღნიშნა ცუდი საცხოვრებელი პირობების შესახებ გონიერივი და ფიზიკური უნარშეზღუდულობის ქმონე პირთა დაწესებულებებში, მათ შორის აღინიშნა ცუდი ვენტილაცია, ცუდი გათბობა, პიგიენის პროდუქტების არასათანადო მიწოდება და არასათანადო კვება. საკუთარი ნებით მოსულ პაციენტებს არ აძლევდნენ უფლებას საკუთარი ნებითვე დაეტოვებინათ დაწესებულება. ანგარიში აღწერდა სამედიცინო, ფსიქოლოგიური, და სოციალური სარეაბილიტაციო მომსახურებების იმდენად სერიოზულ ნაკლებობას, რომ ზოგიერთ პაციენტს წლების განმავლობაში არ ეძლეოდა საკუთარი ოთახის დატოვების საშუალება, არაადაპტირებული გარემოსა და ინვალიდთა სკამების არასაკმარისი რაოდენობის გამო.

ეროვნული/რასობრივი/ეთნიკური უმცირესობები

ქართული ენის ფლობა კვლავ ძირითად ხელისშემშლელ ფაქტორად გვევლინება ქვეყნის ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციისათვის; ასევე გამოწვევად რჩება პოლიტიკური, სამოქალაქო, ეკონომიკური და კულტურული ინტეგრაცია. ხელისუფლებამ მთელი რიგი ნაბიჯები გადადგა ეთნიკური უმცირებობების თემთა ინტეგრაციისაკენ ქართული ენის სწავლებით, განათლებითა და მათი რამდენიმე პროგრამაში მონაწილეობით, რომლებიც მიზნად ისახავდნენ უმცირესობათა სამოქალაქო, კულტურული და ეკონომიკური ინტეგრაციის ხელშეწყობას. გაუმჯობესდა უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობა, ისევე როგორც სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა უმცირესობებით მჭიდროდ დასახლებულ ტერიტორიებზე; ამასთან რამდენიმე სახელმწიფო სააგენტო აქტიურად მონაწილეობდა სამოქალაქო ინტეგრაციის პროგრამებში. რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ევროპული კომისიის (ECRI) მიერ მომზადებულ 2010 წლის ივნისის ანგარიშში აღნიშნულია, რომ ხელისუფლება აგრძელებს შეიარაღებულ ძალებსა და პოლიციაში მომსახურე ეთნიკური უმცირესობებისათვის ქართული ენის სწავლებას; ასევე განხორციელდა პროექტები, რომლის მიზანიც სტუდენტებისათვის სხვა ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფებისადმი შემწყნარებლობისა და პატივისცემის სწავლება იყო. მიუხედავად ამისა, არასამთავრობო ორგანიზაციები, სახალხო დამცველი და სამთავრობო ორგანიზაციები კვლავ აცხადებდნენ წლის განმავლობაში მომხდარი ეთნიკური უმცირესობების დისკრიმინაციისა და ძალადობის შემთხვევებს. 2010 წლის ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა მდგრადულის შესახებ ანგარიშში სახალხო დამცველის ოფისმა განსაკუთრებით აღნიშნა პოლიტიკური მონაწილეობის ნაკლებობა და დასაქმებისა და საგანმანათლებლო შესაძლებლობების არათანაბარი ხელმისაწვდომობა, რაც უმცირესობებისათვის შეუვალ პრობლემად რჩება.

ეთნიკური სომხები, აზერბაიჯანელები, აფხაზები, სამხრეთ ოსები და რუსები ჩვეულებრივ ურთიერთობენ მათ მშობლიურ ან რუსულ ენაზე იმ ტერიტორიებზე, სადაც ისინი დომინანტ ეთნიკურ ჯგუფებს წარმოადგენენ. კანონის მოთხოვნის თანახმად ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელმა სტუდენტებმა უნდა ისწავლონ ქართული, როგორც მეორე ენა. უმცირესობით დასახლებულ რეგიონებში ხელისუფლება აგრძელებს განათლების მიწოდებას სახელმწიფო ენაზე და უმცირესობის ენაზე.

მრავალი არასამთავრობო ორგანიზაცია უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში აცხადებდა, რომ ისინი წლის განმავლობაში ქართულ ენაზე

სწავლების შესაძლებლობებისა და სასწავლო პროცესის ხარისხის ზრდას ამჩნევდნენ. ხელისუფლებამ წარმოადგინა ახალი ორგანოვანი სახელმძღვანელოები უმცირესობებით დასახლებული რეგიონების 40 საპილოტე საჯარო სკოლაში. მიუხედავად ამისა, უმცირესობათა თემების წევრები აცხადებდნენ, რომ ბევრი მოსწავლე და ზოგიერთი მასწავლებელი ვერ იგებდა გარკვეულ შინაარსს, რადგან ტექსტის 30 პროცენტი მხოლოდ ქართულ ენაზე იყო მოცემული. მუსულმანური თემის წევრების განცხადებით ზოგიერთი ტექსტი ისტორიულ რელიგიურ ძეგლებსა და პირებს უპატივცემულოდ ეპყრობოდა. სახალხო დამცველის შემწყნარებლობის ცენტრმა ასევე მიიღო საჩივრები რამდენიმე ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი ოჯახისგან, მასზედ რომ ზოგიერთ სკოლებში ქართული მართლმადიდებლური საგნები თვალსაჩინოდ იყო გამოფენილი. შემწყნარებლობის ცენტრმა წერილით მიმართა განათლების სამინისტროს, რომელშიც ითხოვდა ამგვარი საგნების მოშორებას; წერილს პასუხი არ მოჰყოლია.

სტუდენტებს საშუალება პქონდათ უნივერსიტეტში მისაღები გამოცდები უმცირესობათა ენებზე ჩაებარებინათ, მათ ასევე შეეძლოთ ესარგებლათ პროგრამით, რომლის ფარგლებშიც ხელისუფლება სთავაზობდა და აფინანსებდა ქართული ენის სწავლების ინტენსიურ კურსება და ოთხ წლიან საუნივერსიტეტო განათლებას იმ სტუდენტებისათვის, რომლებიც მისაღებ გამოცდებს უმცირესობათა ენებზე ჩააბარებდნენ. წლის განმავლობაში ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი სტუდენტების რიცხვი, რომლებიც ამ პროგრამაში იყვნენ ჩართულნი გაორმაგდა და 432 შეადგინა. კვოტირების სისტემის მოთხოვნების თანახმად, ქვეყნის ყველა უნივერსიტეტის ადგილის მინიმუმ 10 პროცენტი უნდა დაეკავებინა სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე მოსაუბრე სტუდენტებს. წლის მანძილზე გამოქვეყნებული ხელისუფლების სტატისტიკის თანახმად, კვოტირების სისტემის საშუალებით საჯარო უნივერსიტეტებში დაშვებულ იქნა სომხურ ენაზე მოსაუბრე 245, აზერბაიჯანულ ენაზე მოსაუბრე 185 და აფხაზურ ენაზე მოსაუბრე ორი სტუდენტი.

ზოგიერთი უმცირესობათა წარმომადგენლის განცხადებით კანონი, რომლის თანახმად, ყველა სახელმწიფო მოხელე უნდა ფლობდეს ქართულ ენას, მათ სახელმწიფო სამსახურში მუშაობის საშუალებას არ აძლევს. ამასთან, ზოგიერთი სახელმწიფო მასალა, რომელიც საჯაროდ ვრცელდებოდა, მხოლოდ ქართულ ენაზე იყო ხელმისაწვდომი. რეინტეგრაციის სამინისტროს თანახმად ყველა ძირითადი საკანონმდებლო აქტი თარგმნილ იქნა სომხურ, აზერბაიჯანულ და რუსულ ენებზე.

ქუთაისში არსებული საჯარო ადმინისტრირების სკოლა განსაკუთრებით უმცირესობათა წარმომადგენელ სტუდენტებს სთავაზობდა კურსებს, რაც

უმცირესობათა ტერიტორიებზე მომავალი საჯარო მოხელეების ქართულ საზოგადოებაში ინტეგრაციას უწყობს ხელს.

ეთნიკური უმცირესობების წინააღმდეგ მედიაში გაკეთებული განცხადებების მნიშვნელოვანი ტალღა იყო, რომელიც მოჰყვა ივლისში კანონის მიღებას, რომელიც ევროპის საბჭოს ქვეყნებში რეგისტრირებულ ყველა უმცირესობათა რელიგიურ ორგანიზაციებს “საჯარო სამართლის პირებად” დარეგისტრირების საშუალებას აძლევს, სტატუსი, რომელიც წინათ მხოლოდ ქართული მართლმადიდებული ეკლესიისათვის იყო ხელმისწვდომი.

არასამთავრობოების განცხადებით ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიის სასულიერო პირები, ზოგიერთი ოპოზიციური პარტიის ლიდერები, აკადემიური საზოგადოების წევრები და სხვები კანონის მიღების პირველ დღეებში კრიტიკულ განცხადებებს აკეთებდნენ. სახალხო დამცველმა ასევე გააკრიტიკა უმცირესობათა უფლებების დაცვაზე მომუშავე მსხვილი არასამთავრობო ორგანიზაციები, სიძულვილით აღსავსე გამოსვლებზე მათი სუსტი რეაგირების გამო, რომელიც მოჰყვა კანონის მიღებას. 28 ივლისს, შემწყნარებლობის ცენტრმა უმასპინძლა მრგვალ მაგიდას უმცირესობათა საკითხებზე და მედიაში გამოთქმულ სიძულვილით აღსავსე გამოთქმებზე და საჯარო განხილვებზე.

აგვისტოში ხელისუფლებამ გაათავისუფლა რობერტ სტურუა, ეროვნული თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი, იმ განცხადებების გამო, რომლებიც ქსენოფობიურად ჩაითვალა.

სახალხო დამცველის ოფისმა განაცხადა, რომ 2010 წელს ვაჟან ჩახალიანის საპყრობილები სავარაუდო ცემის შემთხვევის გამოძიებას აგრძელებდა. ჩახალიანი 10 წლიან პატიმრობის ვადას იხდიდა ამბოხის ორგანიზების, ხულიგნობისა და ცეცხლსასროლი იარაღის უკანონო შესყიდვისა და ფლობის ბრალდებით.

კანონი მუსულმანი მესხი მოსახლეობის რეპატრიაციას უშვებს; ეროვნული უმცირესობის ჯგუფი, რომელიც სტალინმა 1944 წელს გადაასახლა. 5800-ზე მეტმა მესხმა განცხადება შეიტანა რეპატრიაციაზე 2010 წლის იანვრისათვის. 150 მეტი არაოფიციალურად დაბრუნდა უკანასკნელი სამი წლის განმავლობაში, ისინი ახალციხესა და აბასთუმანში ფარულად დასახლდნენ. წლის ბოლოს, განხილულ იქნა 300 განაცხადი, მაგრამ ხანგრძლივი და რთული პროცესის გამო ოფიციალურ რეპატრიაციებს ადგილი არ ჰქონდა. არასამთავრობო ორგანიზაცია ტოლერანტის თანახმად მესხების ფარდობითად მცირე რიცხოვნობის გამო ადგილობრივ მოსახლეობასთან დაძაბულობას ადგილი არ ჰქონია.

ევროპის კომისიის რასიზმისა და შეუწყარებლობის წინააღმდეგ (ECRI) განცხადებით, ბოშები განიცდიან ფართოდ გავრცელებულ სოციალურ მიკერძოებულობასა და მარგინალიზციას; კომისიამ ასევე აღნიშნა, რომ ხელისუფლებამ უფრო ქმედითი ზომები უნდა მიიღოს ბოშების ინტეგრაციისათვის. წლის განმავლობაში, ევროპის უმცირესობათა საკითხების ცენტრის თანახმად, ბოშათა მოსახლეობა 1500 უტოლდება, რომელთაგან ერთ ადგილზე 300 სულზე მეტი არ არის. 2002 წელს ჩატარებული უახლესი აღწერის თანახმად, ბოშათა რაოდენობა 472 იყო. ბოშები ძირითადად თბილისში, ქუთაისში, ქობულეთში, კახეთსა და სოხუმის რეგიონებში გვხვდებიან.

აფახაზეთის გალის რაიონში მცხოვრები ეთნიკური ქართველებისათვის განათლების ქართულ ენაზე მიღება სამართლებრივად მიუწვდომელია. პრაქტიკაში, ქართულ ენაზე სწავლება შეზღუდულად თუმცა მაინც ხდებოდა. მასწავლებლები, რომლებიც აფახაზურ ენაზე არ საუბრობდნენ მოსწავლეებს ქართულად ასწავლიდნენ, თუმცა ისინი სშირად აფახაზეთის დე ფაქტო ხელისუფლების მხრიდან შევიწროებას განიცდიდნენ; აფახაზეთის ხელისუფლება ქართული ენის მასწავლებლებისთვის სახსრებს არ გამოყოფდა. ადგილობრივი თემი იძულებული იყო ან თავად გადაეხადა მასწავლებლებისთვის, საქართველოს არასადაცო ტერიტორიიდან მასწავლებლების გადმოყვანა უზრუნველეყო ან ბავშვები აფახაზეთიდან გაეგზავნა ქართული ენის გაკვეთილების მისაღებად. რუსული სასაზღვრო პატრულის მიერ დაწესებული გაძლიერებულად მკაცრი სასაზღვრო რეჟიმი ამ ორ უკანასკნელ აღტერნატივას სულ უფრო და უფრო რთულად განსახორციელებელს ხდიდა. ადგილი პქონდა განცხადებებს, რომ რუსული სასაზღვრო პატრული აკავებდა იმ ბავშვებს, რომლებიც ენის გაკვეთილებისათვის საზღვრის გადაკვეთას ცდილობდნენ.

სოციალური ძალადობა, დისკრიმინაცია და სექსუალურ ორიენტაციასა და გენდერულ იდენტობაზე დაფუძნებული ძალადობის შემთხვევები

სოციალური მიკერძოებულობა ლესბოსელი, გეი (პომოსექსუალი), ბისექსუალი და ტრანსგენდერი (ლგბტ) პირების მიმართ ძლიერი იყო; ამასთან ქართული მართლმადიდებლური ეკლესია მკაცრად გმობდა ერთსქესიან სექსუალურ ურთიერთობას. წლის განმავლობაში მხოლოდ ორი ლგბტ ორგანიზაცია მუშაობდა ღიად ლგბტ პირების მიმართ არსებული ყოვლისმომცველი სოციალური სტიგმის გამო. პრობლემები მოიცავდა პოლიციის მხრიდან ცუდი მოპყრობის, ოჯახური ძალადობის, სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხეყოფის შემთხვევებს. იდენტობა, არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც

ახორციელებს ლგბტ ადგომატირებასა და მხარდაჭერას, აცხადებდა, რომ დისკრიმინაციისა და ძალადობის მსხვერპლი პირები თავს იკავებდნენ შემთხვევების პოლიციისათვის გაცხადებისაგან ოჯახის წევრებისთვის მათი სექსუალური ორიენტაციის გამხელისა და პოლიციის მხრიდან პომოფობიური რეაგირების შიშით.

იდენტობის განცხადებით მარტი რამდენიმე ახალგაზრდა ლგბტ პირი ჩართული იყო კამათში, რომელიც წარიმართა თბილისის ერთ-ერთი ბარის გარეთ. როდესაც ადგილზე პოლიცია მოვიდა უთანხმოების ჩასახშობად მონაწილეები გადაყვანილ და დაკითხულ იქნენ ადგილობრივ პოლიციის განყოფილებაში. ერთ-ერთმა მონაწილემ განაცხადა, რომ დაკითხვის განმავლობაში პოლიცია პომოფობიურ ენას იყენებდა და დაკავებულებს სექსუალურად ავიწროვებდა, სანამ ისინი არ გაათავისუფლეს მეორე დილით.

სექტემბერში ადგილი პქონდა დაუდასტურებელ განცხადებებს, რომ თუშეთში სამი გერმანელი ტურისტი ცემეს და მდინარეში გადაყარეს მას შემდეგ რაც მასპინძლებმა მათი სექსუალური ორიენტაციის შესახებ შეიტყვეს. თუმცა, ადგილობრივ პოლიციასა თუ თბილისში გერმანიის საელჩოში საჩივრები არ შესულა და შესაბამისი გამოძიებაც არ განხორციელებულა.

სხვა სოციალური ძალადობა ან დისკრიმინაცია

არასამთავრობო ორგანიზაციების განცხადებით სოციალური სტიგმა პირებს აივ/შიდს ტესტირებისა და მკურნალობისაგან თავის შეკავებას აიძულებდა. ზოგიერთი ჯანდაცვის მიმწოდებელი, კერძოდ სტომატოლოგები აივ დადებით პირებს მომსახურების გაწევაზე უარს ეუბნებოდნენ. სამსახურის დაკარგვის შიშით ადამიანები ხშირად მალავდნენ მათ აივ-დადებით სტატუსს დამსაქმებლებისაგან.

ნაწილი 7. დასაქმებულთა უფლებები

a. გაერთიანებისა და კოლექტიური გარიგებების უფლება

ქვეყნის შრომის კოდექსის თანახმად, ყველა დასაქმებულს, მათ შორის საჯარო მოხელეს, უფლება აქვს შექმნას ან გაწევრიანდეს დამოუკიდებელ კავშირში, მონაწილეობა მიიღოს გაფიცვაში და აწარმოოს კოლექტიური გარიგებები, კოდექსი ასევე კრძალავს კავშირთა მიმართ დისკრიმინაციას. თუმცა, კანონი ზღუდავს სამართალდამცავი უწყებების თანამშრომლების, ექიმების, მედიკოსების, პროფესიონალების, და ცენტრალური მნიშვნელობის მქონე სამინისტროების (მაგალითად თავდაცვის სამინისტროს) თანამშრომლების კავშირებში გაერთიანების და გაფიცვების მოწყობის უფლებას.

პროფესიული კავშირების მტკიცებით, შრომის კოდექსის გარკვეული დებულებები ზღუდავს დასაქმებულთა ხელთ არსებულ მექანიზმებს თავიანთი უფლებების გამოყენებისათვის. პროფესიული კავშირის შესაქმნელად სულ ცოტა 100 ადამიანია საჭირო, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის ქადაგითა კონვენციებისა და რეკომენდაციების გამოყენების კომიტეტის აზრით ამგვარი მოთხოვნა არ არის მიზანშეწონილი. ინდუსტრიული ორგანიზაციების მშრომელთა კონგრესის ამერიკულმა ფედერაციამ (AFL-CIO) ასევე აღნიშნა, რომ კანონის თანახმად, სასამრთლო უფლებამოსილია შეაჩეროს პროფესიული კავშირის საქმიანობა, იმ შემთხვევაში, თუ მოცემული კავშირი ახდენს სოციალური კონფლიქტის სტიმულირებას. შეფასების თანახმად, მოცემული დებულება იძლევა არასწორი გამოყენების საშუალებას, პროფესიული კავშირის კანონიერი საქმიანობის შესაჩერებლად.

პროფესიული კავშირების განცხადებით, კანონით არ არის გათვალისწინებული გაფიცვების დაწყების თანმიმდევრული პროცესი. გაფიცვები მხოლოდ უფლებათა კონფლიქტის და არა ინტერესთა კონფლიქტის შემთხვევებში დაიშვებოდა, ხოლო მათი მაქიმალური ხანგრძლივობა 90 დღემდე შეიზღუდა. მშრომელები ძირითადად სარგებლობდნენ შრომის კოდექსით მინიჭებული გაფიცვის უფლებით, თუმცა გაფიცვები იშვიათი იყო.

კანონი კრძალავს დამსაქმებლის მხრიდან კავშირის ან მისი წევრების მიერ ორგანიზებული საქმიანობის დისკრიმინაციას და ითვალისწინებს დამსაქმებელთა მიმართ სამართლებლივ დეკნას ამგვარი დარღვევებისთვის და თანამშრომელთა დაბრუნების და მათთვის ხელფასების გადახდის მოვალეობის დაკისრებას. თუმცა, შრომის კოდექსი საშუალებას აძლევს დამსაქმებელს სურვილისამებრ და უსაბაბოდ შეწყვიტოს შრომითი ხელშეკრულება, რაც თანამშრომლების დისკრიმინატორულ და კავშირის წევრობის საფუძველზე განთავისუფლების წინაპირობას წარმოადგენს.

ხელისუფლება ხშირად არ იცავდა ამ უფლებებს პრაქტიკაში და არ მიმართავდა შესაბამის კანონებს. დასაქმებული მოსახლეობის დაახლოებით 10 პროცენტი იყო კავშირის წევრი, ეს მონაცემი არ ითვალისწინებს იმ პროპორციულ ჯგუფებს, რომელთა 31-მა პროცენტმა თავი თვითდასაქმებულად განაცხადა. ქვეყანაში კავშირთა მთავარ ასოციაციას წარმოადგენს საქართველოს პროფესიულ კავშირთა კონფედერაცია. ის ძირითადი პროფესიული გაერთიანებაა, რომელიც წარმოადგენს პროფესიულ კავშირებს 22 სექტორში და აერთიანებს 194,764 მუშაკს. არსებობდა საჯარო მოხელეების, სოფლის მეურნეობის, და ხელოვნების სფეროს მუშაკთა რამოდენიმე მცირე კავშირი, თუმცა ისინი არ იყვნენ კონფედერაციის წევრები. ძირითადად, კავშირის წევრები დემოკრატიული გზით ირჩევდნენ კავშირის ლიდერებს.

კავშირების მიერ გაკეთდა შეტყობინებები მთავრობის მიერ მათი საქმიანობის რამდენიმე სფეროში ჩარევის შესახებ, რაც მოიცავდა ზეწოლას და დაშინებას, საწევროს გადასახადის აკრეფის ხელის შეშლას და არბიტრაჟის

გადაწყვეტილებით სამსახურიდან განთავისუფლების შემთხვევებს. 15 სექტემბერს, ქუთაისის პერკულესის მეტალურგიული ქარხნის გაფიცვების მესამე დღეს, პოლიციამ დააკავა 18-40 პიროვნება, ქარხანამდე გზის დაბლოკვის ბრალდებით. გაფიცვაში მონაწილე პირები სამიდან ექვს საათამდე იმყოფებოდნენ დაკავებაში და მათ განთავისუფლებამდე მოთხოვეს “პროტოკოლზე” ხელის მოწერა. საქართველოს პროფესიულ კავშირთა კონფედერაცია იუწყებოდა რომ ეს იყო “ხელწერილები”, რომ ისინი ადარასდროს მიიღებდნენ მონაწილეობას გაფიცვაში და არ გახდებოდნენ კავშირის წევრები. შინაგან საქმეთა სამინისტროს განცხადებით, პროტოკოლი გაფიცულ პირებს აცნობდა ინფორმაციას მათი ქმედებების უკანონო ელემენტების შესახებ.

სახალხო დამცველის აპარატი და საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია (GYLA), ორივე იუწყებოდა, რომ გაფიცვის დაშლა და მონაწილეობის შემდგომი დაკავება ეწინადმდებარებოდა კანონს, რადგანაც გაფიცულები საზოგადოებრივ შეკრებაზე კანონის თანახმად მოქმედებდნენ და არ ბოლკავდნენ ქარხანაში შესასვლელ გზებს. ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის განცხადებით პოლიციამ ხელი შეუშალა კანონიერ გაფიცვას და მალავდა რომ გაფიცულება დაკავებული იყვნენ. სახალხო დამცველის აპარატმა მოითხოვა პროკურატურის მიერ გამოძიების დაწყება გაფიცვის დაშლასა და გაფიცულთა დაკავებაზე. შინაგან საქმეთა სამინისტრომ უარი განაცხდა გამოძიების დაწყებაზე, იმ არგუმენტით, რომ მხოლოდ 18 პიროვნებას თხოვეს პროტოკოლზე ხელის მოწერა, ხოლო არც ერთი გაფიცული არ ყოფილა ფორმალურად დაკავებული.

ხელისუფლება ყოველთვის არ იცავდა კოლექტიური გარიგებების პრაქტიკას. ამგვარი პრაქტიკა არ იყო ფართოდ გავრცელებული, და დამსაქმებელი არ არის ვალდებული კოლექტიურ გარიგებაში ჩაერთოს, მაშინაც კი როდესაც პროფესიულ კავშირს ან დასაქმებულთა ჯგუფს ასე სურს.

ხელისუფლება აგრძელებდა კავშირების მიერ საწევრო გადასახადის შეგროვებაში ჩარევას. მთავრობამ აკურძალა თანამშრომლების ხელფასიდან კავშირის საწევრო გადასახადის ჩამოჭრა, ეგრედწოდებული დაქვითვის პრაქტიკა, საქართველოს პედაგოგთა და მეცნიერთა თავისუფალ პროფესიულ კავშირს, რეინიგზის მუშაკთა პროფესიულ კავშირს და ჯანდაცვის მუშაკთა პროფესიულ კავშირს. მთავრობამ ასევე აუკრძალა საქართველოს პედაგოგთა და მეცნიერთა თავისუფალ პროფესიულ კავშირს საწევრო გადასახადის შეგროვება კავშირის შეხვედრებზე სკოლაში, რაც სხვა გზას არ უტოვებდა წევრებს ელექტრონული გადარიცხვების შესრულების გარდა, პროცესს რომელიც გადასხადების ნახევარი ნაწილის დაკარგვას გულისხმობს მომსახურების ხარჯებში. საწევრო გადასახადების შეგროვების შეუძლებლობა სერიოზულად ასუსტებდა კავშირთა ფუნქციონირების უნარს.

საქართველოს პედაგოგთა და მეცნიერთა თავისუფალი პროფესიული კავშირის და ჯანმრთელობის დაცვის მუშაკთა პროფესიული კავშირის განცხადებით,

წლის განმავლობაში ადგილი ჰქონდა სახელმწიფო ჩარევას კავშირთა საქმიანობაში. საქართველოს პედაგოგთა და მეცნიერთა თავისუფალი პროფესიული კავშირის ინფორმაციით სკოლებში “მანდატურები” აღრიცხავდნენ, თუ რომელი მასშავლებლები იყვნენ კავშირის წევრები და განაცხადებდნენ, რომ მათი განთავისუფლება წევრობის საფუძველზე ხდებოდა. ჯანმრთელობის დაცვის კავშირის პრეზიდენტის განცხადებით, მან აღტერნატიული დასაქმების შეთავაზება მიიღო ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს ოფიციალური პირებისგან, იმ პირობით, რომ იგი დატოვებდა კავშირის პრეზიდენტის თანამდებობას.

სპეც და მასში შემავალი ეროვნული კავშირები კვლავ იუწყებოდნენ, რომ მენეჯმენტი აფრთხილებდა თანამშრომლებს და უკრძალავდა მათ პროფესიული კავშირების შექმნას და სამსხურიდან ითხოვდა თანამშრომლებს კავშირში მონაწილეობისთვის. მაგალითად, სექტემბერში, მას შემდეგ რაც პერკულესის მეტალურგიული ქარხანის თანამშრომლებმა შეატყობინეს მენეჯმენტს კავშირის ორგანიზების შესახებ, ცნობების თანახმად ქარხნის მმართველობამ ეჭვი საბჭოს წევრი გაანთავისუფლა. შემდგომში მუშებმა ჩაატარეს გამაფრთხილებელი გაფიცვა, და კიდევ 11 თანამშრომელი იქნა განთავისუფლებული. ათი დღის შემდეგ კავშირმა მოაწყო სრული გაფიცვა, დაახლოებით 150 მუშაკის მონაწილეობით. ცნობების თანახმად გაფიცვამდე და გაფიცვის შემდეგ, მენეჯმენტი განთავისუფლებით ემუქრებოდა მონაწილე თანამშრომლებს. წლის დასასრულს სამსახურში დააბრუნეს სამი თანამშრომლის გარდა ყველა, იმ პირობით რომ ისინი აღარასდროს მიიღებდნენ მონაწილეობას გაფიცვაში.

b. იძულებითი ან სავალდებულო შრომის აკრძალვა

კანონი კრძალავს იძულებითი ან სავალდებულო შრომის ნებისმიერ ფორმას. თუმცა არსებობდა შეტყობინებები მამაკაცებისა და ქალების ქვეყნიდან გაყვანით და ქვეყნის გავლით ტრეფიკინგის შესახებ. არ ყოფილა დასაბუთებული შეტყობინებები, ქვეყანაში იძულებითი შრომის მიზნით უცხოელი მსხვერპლის შემოყვანის შესახებ.

აგრეთვე იხილეთ სახელმწიფო დეპარტამენტის ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) ყოველწლიური ანგარიში ვებ-გვერდზე www.state.gov/j/tip.

c. არასრულწლოვანთა შრომის აკრძალვა და დასაქმების მინიმალური ასაკი

ბავშვთა შრომა იშვიათი იყო, თუმცა სახალხო დამცველის აპარატი აღნიშნავდა, რომ შრომის კოდექსის ერთ-ერთ უმთავრეს ხარვეზს წარმოადგენდა, არასრულწლოვანთა უფლებების მიმართ არასათანადო ყურადღება. მიუხედავად იმისა, რომ ოფიციალური მონაცემები არ არსებობდა, 2007 წლის კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ დასაქმებულ ბავშვთა 77.4 პროცენტი პერიოდულად მუშაობდა საოჯახო ფერმებზე, ხოლო 18.4 პროცენტი საოჯახო საწარმოებში. საერთაშორისო პროფესიული კავშირების კონფედერაციის ცნობით, ხოფლად

მცხოვრები ბავშვები ოდნავ უფრო მიღრეკილნი არიან ბავშვთა შრომისკენ. ქალაქში მცხოვრებ ბავშვებს კი იყენებდნენ ტრეფიკინგში, ისინი მუშაობდნენ ქუჩებში, მათხოვრობდნენ და ვაჭრობდნენ წვრილმანებით.

ბავშვთა შრომის ყველაზე თვალსაჩინო გამოვლინება იყო ბავშვთა მათხოვრობა თბილისში. არასამთავრობო ორგანიზაციის Save the Children მონაცემების თანახმად, ქუჩის/უსახლეკარო ბავშვთა რიცხვი დაახლოებით 1500-მდე შემცირდა 2009 წელს; 1999 წლის მონაცემით ეს რიცხვი 2500-ს შეადგენდა. ზოგიერთი ექცერტი იტყობინებოდა, რომ მოცემული თარიღის შემდეგ მათი რიცხვი კიდევ უფრო შემცირდა.

16 წელზე უფრო მცირე ასაკის მრავალი არასრულწლოვანი მუშაობდა სოფლის ტიპის დასახლებებში და ოჯახის კუთვნილ მცირე ზომის ფერმებზე საშინაო სამუშაოს ასრულებდა. უმეტეს შემთხვევაში სამუშაო არ იყო იძულებითი და არ მიიჩნეოდა ბავშვთა შრომის იძულებად. თუმცა, ეროვნული უმცირესობებით დასახლებულ ზოგიერთ რაიონში, ოჯახურ ფერმებში მუშაობის ვალდებულება ხელს უშლიდა ბავშვთა დასწრებას სკოლაში. ზოგიერთმა დამკვირვებელმა აღნიშნა, რომ ეთნიკური უმცირესობების სკოლებში დასწრება განსაკუთრებით დაბალი იყო. ქვემო ქართლის (ეთნიკური აზერბაიჯანელებით დასახლებული რაიონი) და კახეთის (საღაც ასევე ცხოვრობს ეთნიკურ აზერბაიჯანელთა დიდი რიცხვი) სასოფლო რაიონებში მრავალი ოჯახი მოშორებით მდებარე საძოვრებზე მუშაობდა ექვსიდან ცხრა თვემდე, რაც იმას ნიშნავს, რომ მათი ბავშვები იშვიათად ესწრებოდნენ სკოლის მეცადინეობებს. ამ მონაცემების თფიციალური სტატისტიკა არ არსებობს.

უმეტეს შემთხვევაში დასაქმების მინიმალური ასაკი არის 16 წელი. თუმცა გამონაკლის სემთხვევებში 14-15 წლის ბავშვებს უფლება აქვთ იმუშაონ მშობლების თანხმობით. 18 წლამდე მოზარდებს ეკრძალებოთ არაჯანსაღი ან მიწისქვეშა სამუშაოების შესრულება, ხოლო 16-დან 18 წლამდე მოზარდები შემცირებულ სამუშაო საათებს ასრულებენ და ეკრძალებოთ დამე მუშაობა. შრომითი კოდექსით ნებადართულია 14 წლამდე ასაკის ბავშვებთან შრომითი ხელშეკრულების გაფორმება სპორტის, ხელოვნების, კულტურისა და სარეკლამო საქმიანობის სფეროებში.

შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ განაცხადა, რომ არ მიუღია შეტყობინებები ბავშვთა დასაქმების შესახებ, თუმცა არც ერთ კონკრეტულ სახელისუფლებო ორგანოს არ ევალება ბავშვთა შრომის ბრალდებების გამოძიება, თუ შემთხვევა არ მოიცავს სისხლის სამართლის ელემენტებს. ერთი ამგვარი შემთხვევა პოლიციამ გამოიძია სახალხო დამცველის აპარატის მითითებით.

აგრეთვე იხილეთ სახელმწიფო დეპარტამენტის ანგარიში ბავშვთა შრომის უმიმდები ფორმების შესახებ ვებ-გვერდზე

www.dol.gov/ilab/programs/ocft/tda.htm

d. მისაღები სამუშაო პირობები

საჯარო სექტორში დასაქმებულთათვის მინიმალური თვიური ხელფასია 115 ლარი (\$68) და ეს მინიმუმი არ შეცვლილა 2005 წლის შემდეგ. კერძო სეტორში დასაქმებულთათვის თანამშრომლებისთვის მინიმალური თვიური ხელფასია 90 ლარი (\$54). ოფიციალური საარსებო მინიმუმი ჩვეულებრივი მომხმარებლისთვის 138 ლარი (\$82) დოლარია, ხოლო ოთხსულიან ოჯახზე 276 ლარი (\$164). შრომის კოდექსი ითვალისწინებს 41 საათიან სამუშაო კვირას და კვირის განმავლობაში 24 საათიან დასვენების პერიოდს, თუკი სხვაგვარად არ არის მითითებული შრომით ხელშეკრულებაში. კოდექსის თანახმად, სამუშაო განაკვეთებს შორის მინიმუმ 12 საათის დაშორება მაინც უნდა იყოს. დაუშვებელია ორსული ან მშობიარობის შემდგომ პერიოდში მყოფი ქალებისთვის დამატებითი სამუშაოს იძულება, მათი თანხმობის გარეშე. დამატებითი სამუშაო საათები გულისხმობს შრომითი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული სამუშაო საათების მიღმა ნამუშევარ დროს. იმ შემთხვევაში, თუ შრომითი ხელშეკრულება არ განსაზღვრავს კონკრეტული სამუშაო საათების რაოდენობას, მაშინ დამატებით სამუშაო დროდ ითვლება საათების ის რაოდენობა, რომელიც აჭარბებს კვირაში 41 სამუშაო საათს. დამატებითი სამუშაოს პირობები თანხმდება მონაწილე მხარეებს შორის.

შრომის კოდექსი ასევე უფლებას აძლებს დამსაქმებელს, შეცვალოს სამუშაო საათების რაოდენობა 90 წუთით, ნებისმიერი სამუშაო ხელშეკრულების პირობებზე ხელახალი მოლაპარაკების გარეშე. არასამთავრობო ორგანიზაციების მტკიცებით, მოცემული დებულების საფუძველზე დასაქმებულისგან შესაძლოა დამატებითი სამუშაოს მოთხოვნა შესაბამისი ანაზღაურების გარეშე, რაც კონსტიტუციით განსაზღვრული დებულების, იძულებითი შრომის აკრძალვის, დარღვევას წარმოადგენს. კანონი არ კრძალავს გადაჭარბებულ დამატებით სამუშაოს.

2010 წელს ტყიბულის მაღაროებში მომხდარი სამი აფეთქების შედეგად გარდაიცვალა ცხრა მაღაროები, თებერვალში თანამშრომლებმა მოაწყვეს გაფიცვა სამუშაო ადგილის უსაფრთხოების და სახელფასო განაკვეთების გაზრდის მოთხოვნით. მიუხედავად იმისა რომ მეტალურგიის, სამთო საქმისა და ქიმიური სამუშაოების პროფესიულმა კავშირმა განაცხადა რომ პირობები გაუმჯობესდა, კიდევ ოთხი მუშაკი გარდაიცვალა სამი ცალკეული უბედური შემთხვევის შედეგად 2011 წელს.